

I. ÚVOD

Dnes je Gassmannova hudba v našem prostředí téměř neznámá. Při studiu literatury však identifikujeme mnoho sporných stázek, jejichž řešení po konfrontaci s prameny je úkolem i této práce.

1. Hlavním problémem se týká charakteristiky hudební historio-graphie, jejího přístupu ke Gassmannově osobnosti a jeho zhodnocení v souvislosti s konfrontací archivních pramenů.
2. Druhý problém můžeme definovat jako zmapování současné situace z hlediska realizace skladatelova kompozičního odkazu, tj. podílu Gassmannovy produkce v dnešním hudebních životě.

Dosavadní zpracování shora uvedených otázek se v současné době jeví jako neúplné. Z tohoto hlediska podává práce systematický pohled na problematiku s cílem poukázat na výše uvedené problémy a snažit se je řešit. V současnosti skutečně chybí takovýto pohled na Gassmannovu osobnost. Soudíme, že nemůžeme již dnes s význačnými gassmannovskými studii z 20.let tohoto století s ohledem na velký časový odstup, vystačit. V průběhu uplynulých sedmdesáti let, které nás dělí od vzniku těchto studií, bylo napsáno mnoho drobných příspěvků, které však nebyly souhrnně systematicky zpracovány a zhodnoceny. Proto se i následující práce snaží o určité shrnutí a z toho vyplývající identifikaci již zmíněných sporných otázek a jejich řešení.

II. HUDEBNÍ ČECHY 18. STOLETÍ A FLORIAN LEOPOLD GASSMANN

II. 1. VZTAH K RODIŠTI

Snažme se zamyslet nad specifickým problémem - významem české hudební kultury 18. století v kontextu hudebních dějin a její vliv na utváření specifického hudebního jazyka, příznačného pro sloh hudebního klasicismu. Zajisté to není hlavní téma následující práce, ale nutno uvést, že bez této úvahy bychom asi těžko mohli hovořit o jednom z představitelů právě nastíněné epochy. Nejlépe je možné ztotožnit se s názorem T. Volka, který jednoznačně pojímá takovéto hodnocení jako „ústřední problém“⁴⁾. Zajisté je potřeba provést mnoho srovnání a četné analýzy hudebního materiálu. Avšak i to je pro českou hudební vědu stále nesnadný úkol, neboť zde chybí tak potřebná znalost hudebního materiálu. Aktuální se stává samozřejmě i Rackova otázka o podnětech české hudby pro mnohé světové hudebníky, zejména pak pro Haydna a Mozarta. Zda se opravdu stala pro tyto tvůrčí osobnosti z hlediska kompoziční práce vzorem právě česká lidová píseň, či umělá hudba předklasická²⁾, to je stále velice složitá otázka, na kterou je stále ještě těžké jednoznačně odpovědět. Zajisté se pro nás stávají podnětné i ty skutečnosti, že čeští hudebníci v mnohých případech úspěšně vystupovali na různých panovnických dvorech a jejich produkce byla i u významných evropských dvorů velmi oblíbená. A právě prostřednictvím těchto hudebních aktivit se mohli mnozí tito světoví hudební velikáni seznámit se specificky čistým a originálním hudebním prvkem - českou lidovou písní. Hudební základy, kterým se mnohdy u nás většině hudebníků právě prostřednictvím různých kostelních kůrů a mnohých venkovských učitelů dostalo, nebyly zanedbatelné³⁾. Důležitou stránkou těchto úvah se samozřejmě stává i sociální hledisko. Vždyť do ciziny odcházeli mnohdy i prostí čeští muzikanti, označovaní i jako „šumaři“. Důvody, které je vedly k těmto odchodům, jsou právě pro nás v souvislosti i s tematikou úvodní části práce, velmi důležité. Na problematiku hudební emigrace musíme nahlížet z několika hledisek. Neúnosné životní podmínky v té době, související s feudálním útlakem, politické souvislosti, či touha po vzdělání. A opět je nutno poslední z výše uvedených tvrzení specifikovat. Berme v úvahu diferenční hledisko. Jako v každé jiné době, i zde se našli poctiví čeští muzikanti, kterým nešlo pouze o dosažení kariéry, jiní naopak zprvu odcházeli za hranice Čech spíše ze zvědavosti. Zprvu na pár let a během tohoto pobytu se jim dostalo takových příležitostí, že se zde již natrvalo usadili. Ne

vždy byly tedy hlavním důvodem k těmto odchodům hmotné podmínky, i když samozřejmě i tento fakt nutno brát v úvahu. Tedy dejme pozor na jednoznačné vymezování problematiky české hudební emigrace. Pro některé hudebníky je použití termínu „emigrace“ i poněkud zavádějící. Pokusme se o jakousi hierarchii pojmů - útěk ze zvědavosti - nucený odchod. Pro životní osudy skladatele F. L. Gassmanna je zajisté nutné provést alespoň takovou hierarchii. Právě v souvislosti s jeho osobou bychom mohli polemizovat nad výše uvedenými pojmy. Jaký pojem z této hierarchie zvolit, abychom nepodléhali různým podobám nepřesnosti? Těch nepřesností se ke Gassmannově osobnosti vztahuje v hudební historiografii ostatně dost a dost⁴⁾. Autor této práce soudí, že vzhledem k uvedení správné charakteristiky, související s pojmy - útěk ze zvědavosti - nucený odchod, je důležité přihlídnout k vývojovému hledisku, tj. sledu životních událostí. Pro třináctiletého, naprosto nezkušeného chlapce, který se vydává na cestu do Itálie s honorářem ze čtrnáctidenního koncertování spíše ze zvědavosti, by nebylo v této životní fázi zajisté namístě o emigraci v pravém slova smyslu hovořit. Nebyl to tak úplně ani odchod, nýbrž doslova útěk. Útěk z domova, ze školy a touha uniknout přání otcově vychovat ze syna spíše obchodníka, než profesionálního muzikanta⁵⁾. Též poznamenejme, že Itálie, kam mladý Gassmann doslova utekl, byla jen přechodnou etapou ve skladatelově biografii, završenou pak nesporně velmi významným působením vídeňským. Avšak ani v případě vídeňské umělecké kariéry není možné o procesu hudební emigrace v pravém slova smyslu hovořit. Sdílíme opět velmi zajímavé stanovisko Z. Pilkové⁶⁾ kladoucí na zřetel pohyb uvnitř státních hranic (habsburského soustátí). Proto lze i Pazdírkovo označení této osobnosti jako skladatele v emigraci považovat za výše uvedených okolností za nepříliš šťastné⁷⁾. Již zde se nám rýsují mnohé nepřesnosti, které musíme bohužel v hudební literatuře identifikovat. Jak již bylo uvedeno, musíme, vzhledem k této neblahé skutečnosti, podrobněji provést i zhodnocení prostudované literatury.

II. 1. a) MOSTECKÉ A CHOMUTOVSKÉ HYPOTÉZY

Vratme se však ke Gassmannově biografii. Mnohé publikace zaměřují datum křtu s datem narození⁸⁾. Jak upozorňuje L. Dušek ze SOA LITOMĚŘICE⁹⁾, zapisovalo se v té době do matrik datum křtu, které se někdy shoduje s datem narození, někdy se od něho o jeden nebo více dnů liší. V případě Gassmanna se dle matričního záznamu ze SOA Litoměřice¹⁰⁾ shodujeme na dni křtu 4.5. 1729. Jako datum narození pak vyvozujeme den 3. května téhož roku. Toto vyvození prakticky souhlasí i se zprávou L. Duška. Správně uvádí tyto okolnosti J. Bušek v cyklu „Za naší hudební minulosti“¹¹⁾. Též významná disertační práce G. Donatha¹²⁾ o operním díle F. L. Gassmanna se přidržuje tohoto faktu. Naším úkolem je však porovnat 2 opisy matričního záznamu. Při analýze textů byly zjištěny některé pravopisné odchylky výpisu L. Duška od otisku textu matričního záznamu v Donathově díle. Dušek uvádí po úvodním datu „4.5. 1729“ zkratku „R.P.“, Donath vypisuje zkratku jako „Reverendus Dominus“. Nesouhlasí tedy druhé písmeno ze zkratky prvního výpisu. Též jméno kaplana, kterým byl Gassmann pokřtěn, je v prvním případě uváděno rozdílně „Michael Pöhe“, ve druhém případě „Michael Böse“. Porovnáme-li tuto skutečnost s interpretací záznamu J. Buška¹³⁾, musíme se přiklonit ke správné variantě v případě G. Donatha. Zřejmě došlo z Duškovy strany k nesprávné identifikaci jména, související s podobností písmen¹⁴⁾. Úplným se jeví výpis L. Duška. Donathův otisk již neuvádí jména přítomných svědků - Jiřího Adama Zettela, občana - lazebníka, Jakuba Rabuskyho, občana - barvíře a Anny Kateřiny Hujerové¹⁵⁾. Dušek též ještě dodává úplnější znění jména posledního výše jmenovaného svědka¹⁶⁾. Bušek zase cituje neúplně jméno Gassmannova otce¹⁷⁾. Zajímavé je porovnání bibliografických odkazů všech tří srovnávaných verzí tohoto matričního záznamu. Bušek odkazuje na matriku Děkanského úřadu v Mostě pod zněním : „tom. III, pol. 456“. Dušek uvádí úplněji „Sig. 118/4, p. 456“. Donath odkazuje na jméno Ferdinanda Rimona, ředitele Mosteckého hudebního institutu, který prý ochotně pořídil kopii z toho matričního záznamu¹⁸⁾. Pro zajímavost snad ještě dodejme i ten fakt, že Gassmann se narodil jako dvojče¹⁹⁾ o 6. hodině večerní v Mostecké Minoritské ulici²⁰⁾. Most v té době nebyl samozřejmě tak hudebně známý jako mnohá jiná centra, ale určitý význam

pro formování Gassmannovy osobnosti měl. Tehdy se za Gassmannova mládí začalo s výstavbou velkých varhan s 23 rejstříky a 1105 píšťalami²¹⁾. Ředitel mosteckého kůru Jan Vobořil, u něhož se mladý Gassmann učil hudbě - houslím, harfě, měl prý na malého Gassmanna rozhodující vliv²²⁾. Tuto informaci však přebíráme z odborných publikací²³⁾. Je nutno se alespoň ve stručnosti zmínit o historii Gassmannova rodu. Jak se jeví z výše prostudovaného, není tato historie příliš známá²⁴⁾. Touto problematikou se zabývá pouze jediný článek z Mosteckého okresního archivu jako jediný z celé gassmannovské biografie²⁵⁾. Otec F. L. Gassmanna Johan Heinrich Gassmann se usadil v Mostě v roce 1717 jako pasířský mistr. Oženil se s pannou Evou Rosinou Müllerovou. Zdá se, že nepocházela z měšťanské rodiny, protože v křestním listě není zaneseno v letech kolem r. 1697 nic o jejím narození. Také o jejím manželovi víme jen neurčitý rok narození 1685. Okolo 11.1. 1719 se koná v rodině první křest (chlapec Johann František Josef)²⁶⁾. V roce 1722 se narodil druhý syn Antonín Tadeáš²⁷⁾ a r. 1724²⁸⁾ třetí syn Karel Josef. Čtvrtý syn Ignác Antonín přišel na svět r. 1726²⁹⁾. Zároveň se s rozrůstáním rodiny upevňuje její hospodářská situace. Mistr jako pasíř je jediným mužem v tomto místě. Sedláři, řemenáři, kteří nebyli v Mostě tak známí, spíše dělali práce pro sedláky a provazníky. Méně pro slečny a paní. Mistr Johan Heinrich pak od r. 1723 počíná rozšiřovat své hospodářství. Všechny nákupy hotově platí, proto ho nenajdeme v knize dluhů³⁰⁾. V roce 1740 se přestěhovala rodina do domu v Minoritské ulici, ve kterém měl také mladý Gassmann od 11 let bydlet³¹⁾. Tato informace z Mosteckých novin nás však přivádí do rozporu s výše uvedeným Buškovým tvrzením. Protože se však z matričního výpisu nedozvídáme přesnou lokalizaci místa narození, nemůžeme jednoznačně z těchto informací rozhodnout³²⁾. Přidržet se můžeme pouze P. Macka o čísle domu 272, jméno ulice však neuvádí. Ze kterého materiálu však přebírá Macek i tento fakt se nepodařilo v archivu ani při studiu ostatních pramenů zjistit. Samozřejmě, že pro badatele nastává ztížená situace i z toho ohledu, že „starý Most“ byl prakticky srovnán v důsledku těžby se zemí. Nemůžeme stanovit ani hypotézy, odkud převzal Bušek tuto informaci. Dalo by se pouze usoudit, že ji přebírá neověřenou, jako holý fakt z díla F. Kosche³³⁾. O pět let později kupuje J. H. Gassmann i dům v Kostelní ulici naproti městskému kostelu pro svého syna Karla Josefa. To je též i poslední důkaz podnikání, kterým byl J. H. Gassmann znám. Životní

dráha Gassmannových rodičů se pak uzavírá 20.11. 1753 smrtí matky a 13.11. 1761 smrtí otce.

Podobně jako místo narození, i fakt, že Gassmann je Vobořilovým žákem, zůstává pro badatele jako strohá informace, přejatá z mnoha slovníků. Otázka rané fáze gassmannovské biografie zůstává i nadále pro historiky a muzikology z větší části³⁴⁾ nezodpovězenou otázkou. Ani studium v Mosteckém okresním archivu a Mosteckém muzeu nebylo uspokojivé³⁵⁾. Nezbyvá nám, než převzít i informace o působení mladého Gassmanna na Mosteckém kůru i jako zpěváka³⁶⁾.

Další problém, který se naskytl k řešení, byly okolnosti studia na Jezuitském gymnáziu v Chomutově³⁴⁾. Literatura se při konstatování tohoto faktu opět různí³⁶⁾. Zda byl Gassmann skutečně žákem Jezuitského chomutovského gymnázia se nám již těžko podaří zjistit, neboť musíme brát na zřetel i ten fakt, že jsou archiválie k tomuto řádu již nedostupné. Nahlédnutí do těchto pramenů by však mělo dle správného mínění G. Donatha³⁸⁾ velký význam, které by nám osvětlilo i tento problém. Musíme též upozornit na Donathův ze Schallerovy Topografie Čech³⁹⁾ převzatý údaj, že Jezuitský řád byl v roce 1773 zrušen a tím ztratili Jezuité vliv na direktivní řízení gymnázia⁴⁰⁾. V gymnáziu však učili do r. 1779. Poté bylo toto gymnázium zavřeno⁴¹⁾. Základní problém spočívá v otázce písemného ověření faktu, že se skutečně F. L. Gassmann v Chomutově na gymnáziu, založeném původně jako jezuitské kolegium r. 1589 Jiřím Popelem z Lobkowitz⁴²⁾, ocitl a veškeré výuky zde se zúčastnil. Jak již bylo uvedeno, jeví se tato skutečnost opět jako sporná. Z rozsáhlého prostudovaného materiálu provedme komparaci alespoň některých nejvýznačnějších publikací. Jedná se o zhodnocení již dvou zmíněných významných disertačních prací F. Kosche a G. Donatha. Tyto práce bychom mohli porovnávat s ostatními životopisnými pracemi a též mnoha informacemi slovníkovými⁴³⁾. Beze sporu se přidržují skutečnosti, že písemné zprávy o tomto studiu nenacházíme. Z těchto zpráv ostatně mohl těžit i dramaturg opery JČ divadla J. Panenka, když k tamnějšímu gassmannovskému představení připravoval do programu i několik základních biografických informací. Upozorňujeme ještě na článek Karla Jentschera v „Erzgebirgs Zeitung“⁴⁴⁾. Ten uvádí některé podrobnější informace (Gassmannův vstup na gymnázium v 7 letech - 1736, stal se zde prý brzy miláčkem všech učitelů, poradcem

svých spolužáků, měl ohromnou chuť do učení, obzvláště hudby a každý hudební nástroj, který vzal do rukou ovládal). Dozvídáme se z přípisu pod nadpisem, že se jedná o přepracování původního rukopisu⁴⁵⁾. Jentscher však neuvádí název tohoto pramene. Stat' nás seznamuje pouze s informací o přednášce, konané 9.4. 1892 v Chomutově. Jednalo se o výroční schůzi krušnohorského spolku v sále na Střelnici, kde bylo o tomto skladateli pojednáno v takovém rozsahu, jak je uvedeno ve zmíněné stati.

Proto se též nepodařilo v Mosteckém okresním archivu, ani Muzeu, též v kadaňském archivu tento pramen blíže identifikovat a dostáváme se tak k dalšímu „bílému místu“. Čtenář je při analýze tohoto článku do jisté míry i mystifikován zavádějící informací o opuštění Jezuitského gymnázia. Domníváme se ale, že se jedná o omyl i přesto, že by bylo čerpáno i z pro badatele ze zajisté cenného písemného pramene, leč v stati neuvedeného a blíže neidentifikovatelného. Jentscher totiž píše, že nalézáme mladého Gassmanna r. 1736 v semináři Jezuitského chomutovského gymnázia, ale o několik vět dále nás udivuje rok 1735, kdy prý v důsledku roztržky s otcem z gymnázia odchází. Vidíme, že tyto zpochybněné informace nedávají smysl. Můžeme tedy usuzovat z několika hledisek. Bud' se jedná o tiskovou chybu, či o chybný přepis tohoto neidentifikovaného pramene, či snad autorovu chybu z nepozornosti. Můžeme se tedy přiklonit ke stanoviskům Donathovým a Koschovým, i když samozřejmě míru objektivity a oprávněnosti použití těchto faktů, se vzhledem k odstupu času nedá jasně určit. Někteří autoři se proto vůbec ve svém pojednání o Chomutovu a případném zdejším studiu nezmiňují vůbec. Přidržme se dnes nám přístupných a dochovaných záznamů. Bezesporně se jedná pouze o pramen s názvem: „Matricula Gymnasy Academici Comegij Societatis Jesu Chomutarij, 1710“⁴⁶⁾, jež Gassmannovo jméno neobsahuje. Někteří publicisté uvádějí jméno Gassmannova bratra Karla⁴⁷⁾. L. Vrkočová ve svém topografickém díle sice uvádí i fakt Gluckova sporného studia na této škole⁴⁸⁾, avšak vzápětí se nám dostává opačná informace v případě Gassmanna⁴⁹⁾. Nevíme-li tedy s jistotou, zda Gassmann skutečně na gymnázium v Chomutově studoval, jež z výše uvedeného vyplývá, pak samozřejmě nelze ani s jistotou hovořit o tom, zda se v této době mladý F. L. Gassmann účastnil hudebních produkcí v semináři tohoto školského zařízení. Že Jezuité vynakládali mnoho úsilí naoprawdu kvalitní školní výuku po všech stránkách, tedy i na stránku hudební,

musíme i vzhledem k negativní úloze tohoto řádu v souvislosti s náboženskou otázkou, brát jako důležitý fakt. Karl Ditts z Dittsdorfu nás o tom ostatně poučuje ve svém vlastním životopisném díle⁵⁰⁾. Byla to především výuka zaměřená pro chrámové účely, ale i světský prvek byl několikrát do roka přítomen. Pro zajímavost dodejme, že se rektorovi zahrálo ročně v den jeho svátku u stolu a jeden den během masopustu bylo též povinností seminaristů účastnit se veřejné hudební produkce. Největším hudebním zážitkem pak bylo provozování koledy⁵¹⁾ jednou v roce v den po svátku Tří králů. Zaměříme-li se na interpretaci článku s názvem „Příspěvek k dějinám chomutovské rodiny Gerstnerů“⁶²⁾ a zabývajícího se i problematikou zmíněného vztahu Gassmanna k méně známému chomutovskému skladateli Gabrieli Gerstnerovi⁵³⁾, nutno poznamenat, že ani toto tvrzení nelze doložit. Bylo by zajisté velmi zajímavé prokázat Gassmannův vztah k členovi rodu, ze kterého pochází i světoznámý železniční stavitel Frant. Josef Gerstner⁵⁴⁾. Slovníkové informace, ze kterých zmiňovaný článek čerpal⁵⁵⁾, nemohou být samozřejmě skutečným dokladem a pokud se autor článku⁵⁶⁾ zabývá sepětím Gerstnera a Gassmanna, opět je nutné z předchozích úvah poukázat pouze na hypotetické tvrzení. Přímé konstatování, že „Gassmann zůstává pro Chomutov významnou osobností“⁶⁷⁾, a že byl jistě Gerstnerovi v mládí nablízku, jsou toho přímým důkazem. Udělejme tedy závěr těmto úvahám. V Okresním archivu Chomutov se sídlem v Kadani, kromě gymnasiálního katalogu⁵⁸⁾ nenacházíme dnes již nic, co by nám mohlo při studiu i této problematiky pomoci. Jako doklad existence katalogu budiž uveden alespoň otisk titulní stránky.⁵⁹⁾

Uzavíráme dílčí kapitolu s tvrzením, že vzhledem k nedostatku konfrontačních archivních materiálů nemůžeme mnoho nového k první fázi skladatelovy životní dráhy sdělit.

II. 1. b) POSTOJ RODNÉHO MĚSTA KE SKLADATELI

V následující části bychom se měli zaměřit na ten fakt, nakolik si Gassmannovo rodné město cenilo samotného autora. Měli bychom nahlédnout i do současnosti, abychom si dokázali udělat zhruba představu o vývoji různých postojů k této tvůrčí osobnosti. Toto téma můžeme specifikovat v podstatě do čtyř okruhů.

1. bod : Pamětní deska na rodném domě
2. bod : Stavba Gassmannova pomníku
3. bod : Gassmannovská tematika v regionálních periodikách
4. bod : Poválečná a současná situace

ad 1) Již jsme se stručně zabývali problematikou současné identifikace Gassmannova rodného domu.⁶¹⁾ Vzhledem k his-torickým souvislostem, jež byly samozřejmě ovlivněny souvislostmi politickými a ekonomickými, bylo konstatováno, že současné pokusy o lokalizaci rodného domu jsou velice ztížené. Spokojme se tedy s převzatými informacemi z různých publikací a periodik. O umístění, resp. návrhu na umístění pamětní desky na rodném domě č.p. 272 v Minoritské ulici, pojednávají v současné době nám dostupné dvě stati. První se nachází v mosteckém periodiku „Brüxer Gedenkbuch“⁶²⁾ z roku 1882. V tomto roce podává návrh český vlastenec - akademický sochař z Vídně prof. J. Trautzel pro vyvěšení pamětní desky umístěné na rodném Gassmannově domě. Druhá zpráva J.M. Braunera⁶³⁾ nás již uvede do souvislostí s návrhy na výstavbu Gassmannova pomníku. „16.5. 1882 se konalo v Mostě úspěšné slavnostní odhalení pomníku císaře Josefa II. Tato akce dala podnět redakci „Mosteckého zpravodaje“ vyslovit vzpomínku na známého místního rodáka F.L. Gassmanna, který měl k Josefovi II. tak úzké a přátelské vztahy⁶⁴⁾ a na jeho počest označit jeho rodný dům deskou“⁶⁵⁾. Tato myšlenka prý našla souhlas a pochvalu. O dalších osudech pamětní desky se však autorovi této práce nepodařilo již nic dalšího zjistit, a proto i toto tvrzení zůstává opět nezodpovězenou otázkou.

ad 2) Naznačili jsme tedy první osudy stavby tohoto mosteckého sochařského díla. Do projektu se nezapojil pouze Most, nýbrž i Vídeň. Konstatujme ten fakt, že vídeňská „Haydn-Witven-und Waisen Verein der Tonkünstler in Wien“⁶⁶⁾ se finančně podílela na výstavbě tohoto díla, nijak nás to v souvislosti s Gassmannovým jménem nepřekvapuje. Vídeňská „Haydn-Witven und Waisen Versorgungs-Verein der Tonkünstler“ byla v r. 1862 přejmenována z původní „Tonkünstler Sozietät“, na jejíž založení měl Gassmann velkou zásluhu. O tom však v dalších částech práce⁶⁷⁾. V tomto bodě bychom se zaměřili na interpretaci šestnácti dopisů, uložených ve „Fondu města Mostu“ v tamnějším archivu.⁶⁸⁾ Byly pořízeny kopie těchto unikátních dokumentů a předkládáme jejich interpretaci. Geneze korespondence mezi mosteckým „Výborem pro zřízení památníku“ zal. r. 1882 a vídeňského „Haydn-Witven und Waisen-Verein“ zal. r. 1862, se pro nás stává těžištěm následujících charakteristik).

1) První dopis z Mosteckého archivu se podařilo najít ke dni 24. května 1905.⁶⁹⁾ Účetní „Haydn-Witven und Weisen-Verein der Tonkünstler in Wien“ Alois Markl podává mosteckému „Výboru pro zřízení Gassmannova pomníku“ zprávu o tom, že vídeňský spolek sebral na pomník 200,- Kč. Tuto sumu může věnovat s tím, aby Mostecký výbor ohlásil, kdy bude odhalení pomníku. Pak, že tuto sumu odešlou.

2) Dopis z 9. července 1913

Divadelní mostecký spolek informuje v tomto dopise „Výbor ke zřízení pomníku Most“⁷⁰⁾ o usnesení z generální schůze (25.6. 1913) tohoto spolku. Divadelníci sdělují, že dávají na stavbu pomníku 2000,- Kč a tento obnos ukládají v Mostecké spořitelně s pravidelnými úroky. Podepsán je Dr. Karl Blaschek - vedoucí Mosteckého divadelního spolku.

3) 20. srpna 1913 informuje výše uvedený spolek Mostecký výbor (ředitele Rimona), že se o příspěvku v hodnotě 2000,- Kč hovořilo na pražském místodržitelství a to, že použití poplatku pro výstavbu schválilo. Opět podepsán Dr. Blaschek.

4) 19. května 1914 žádá mostecký starosta vídeň. profesora Trautzla o vyrytí hesla se základními biografickými informacemi.⁷¹⁾

5) Analýza 5. dopisu je pro historiky velmi důležitá.

Uvádíme několik zajímavých postřehů :

a) Nevíme, zda hovořit o dopisu, či o výzvě. Na samo-statném neoznačeném papíru nenacházíme ani signaturu, ani přesnou adresu. Pouze je uveden podpis mosteckého starosty s datem 25. června 1914. Dokument⁷²⁾ je psán v Mostě. Na horní straně se nachází pouze zkratka P. T., lze se z ní pouze domnívat, že se jedná o prof. Trautzla.

b) Z hlediska geneze výstavby památníku je zde velmi zajímavý údaj v porovnání s následujícími dopisy z let 1914 - 1917. Starosta zde totiž sděluje, že se na příští podzim připravuje odhalení pomníku před městským divadlem a vyzývá obyvatelstvo, spolky, města, aby věnovaly dary na dokončení⁷³⁾. Z nadcházejících dopisů a novinových článků se však dovídáme, že slavnostní odhalení pomníku se konalo zhruba o rok a půl později, než předpokládané dokončení. Z toho lze usuzovat, že i přes finanční podporu vídeňskou a dalších institucí, se ještě stále „Výboru pro zřízení pomníku“ tolik finančních prostředků, kterébyly k úplnému dokončení potřebné, sehnat nepodařilo.

c) Překvapivě se dozvídáme, že Gassmann zemřel v roce 1773. To je ze strany mosteckého starosty velký omyl, který samozřejmě vyvrátíme za pomoci průkazných pramenů v dalších částech práce⁷⁴⁾.

6) 24. října 1914 sděluje prof. Trautzl mosteckému starostovi, že je možno pro pomník podstavec převzít od firmy „Burghart“⁷⁵⁾ pouze v tom případě, že ho firma „Burghart“ dodá včas, nemá nic proti tomu, aby mohl doplatit 1000,- Kč.

7) 16. října 1916 navrhuje rakouský průmyslník Rudolf Burghart Dr. Josefu Heroldovi do Mostu, z jakého materiálu by mohly být postaveny jednotlivé části pomníku. Předpokládal, že dílo by bylo žulové a mramorové.

8) 17. listopadu 1916 pak Burghart sděluje, že jménem prof. Trautzla si dovoluje oznámit, že jsou již plně části pomníku dokončeny. Bronzové části jsou též k převzetí. Části pomníku byly prý z větší části dokončeny již před dvěma lety. Žádá však zaplacení. Do té doby může být deponován pomník v jeho továrně a v době mostecké výstavy může být odvezen. Zde tedy plně vidíme, že prodloužení odhalení pomníku bylo závislé výhradně na financích.

9) 2. prosince 1916 sděluje mostecký starosta Trautzlovi do Vídně⁷⁶⁾ finanční situaci⁷⁷⁾. Most ještě dluží Vídni (p. Burghartovi) 1500,- Kč, 2000,- Kč je uloženo na úrok v Mostecké spořitelně od 1.3. 1915. Uvádí, že Burghart do této doby dostal od Mostu celkem 2225,- Kč. Celkovou sumu stanovuje na 3725,- Kč, takže by pro pana Burgharta měl zůstat ještě zbytek 275,- Kč. Starosta žádá o zprávu, zda může tento obnos panu Burghartovi vyplatit. Chybí však ještě pozlacení nápisu. V tomto dopise vidíme nový návrh na instalaci a odhalení pomníku - jaro 1917. To je již termín konečný, a jak v následujících částech tohoto bodu uvidíme, i termín dodržený. Mostecký starosta ještě uvádí, že veškeré záruky za poškození pomníku přebírá pan Burghart, v jehož továrně ještě toto dílo zůstává. V závěru tohoto dopisu pak jsou uvedeny rozměry pomníku a charakteristika stavebního materiálu⁷⁹⁾.

10) 7. duben 1917

Mostecký starosta sděluje do Vídně prof. Trautzlovi přesný den odhalení pomníku a to 4.5. 1917. Uvádí tento fakt jako i dnem narození⁷⁹⁾. Trautzlovi dává k vyjádření zde některé otázky, související s instalací pomníku, dříve než bude tento výtvar skutečně odhalen. Dle soudu autora této práce však není třeba do detailu popisovat úvahy tohoto dopisu. Uvedme pouze závěr dopisu, kde vyjadřují mostečtí přání, aby se vídeňští představitelé osobně odhalení účastnili s tím, že náklady na cestu jim budou z mostecké strany hrazeny. Jak krásný příklad vzájemné spolupráce.

Ze dne 11. dubna 1917 se dochovaly v mosteckém archivu 3 dopisy. Jak ukazuje nárůst korespondence v těchto dnech, odhalení pomníku se již připravovalo.

11) 11. dubna tedy píše mostecký starosta továrny na žulu a brousírny kamenů, aby dokončili práce na pomníku. Sděluje datum odhalení pomníku.

12) Téhož dne píše mostecký starosta do Hudebně historického vídeňského institutu při Universitě Wien k rukám Dr. Haase⁸⁰⁾ zprávu o termínu dne odhalení.

13) Z 11. dubna 1917 pochází i zvací dopis⁸²⁾ mosteckého starosty, adresovaný „Společnosti přátel hudby“ ve Vídni⁸³⁾. Opět samozřejmě uvádí přesný termín odhalení a dovoluje si žádat o příspěvek, neboť ještě chybí na úplné dokončení přes 1500,- Kč.

14) 14. dubna píše mostecký starosta zvací list na blíže neidentifikovanou osobu, kterou zve na středu 18. dubna odpoledne (v 5 1/2 hod.) do městské radniční místnosti. Sděluje, že má 4. května proběhnout odhalení pomníku. Pramen je blíže neoznačený, uvedeny jsou pouze datum a nečitelný podpis starosty.

15) 30. dubna píše starosta opět do Vídně a zve na mosteckou slávu Alfréda Těubnera - inženýra Ministerstva práce⁸⁴⁾. Můžeme konfrontovat zde již správně uvedené datum skladatelovy smrti s výše uvedeným v dopise č. 5. Starosta lituje, že píše toto pozvání na poslední chvíli, protože se jeho adresu dozvěděl pozdě.

Poprvé se zde též dozvídáme o přesné hodině odhalení pomníku a to půl dvanácté před městským divadlem.

16) Z 5. května pak pochází poukázka na konečné zaplacení prof. Trautzlovi, podepsaná opět mosteckým starostou.⁸⁵⁾

V archivním dokumentu s názvem „Stavba a projekt pomníku F.L. Gassmanna“, pocházejícího z „Fondu města Mostu“, jsou zastoupeny též podrobné projekty na zhotovení tohoto sochařského díla. Analýza těchto technických prvků není tématem této kapitoly, a proto jim nebudeme věnovat pozornost. Nutno konstatovat, že technické parametry pomníku

již byly uvedeny v poznámkovém aparátu.⁸⁶⁾ Kromě těchto písemností zde ještě možno nalézt útržky propočtů, nejen finančních, ale i výpočtů, potřebných pro zhotovení pomníku.

Výše zmiňovaný archivní dokument má tedy pro úvahy o postojích rodného města ke skladateli nesporný význam, z něhož se dozvídáme poměrně velké množství údajů, dokládajících i přátelské pouto mezi vídeňskými a mosteckými kulturními i průmyslovými institucemi a vypovídající skutečně o velkém zájmu, který tehdy rozhodně pro tohoto „skladatele - básníka tónů“⁸⁷⁾ převažoval. Přesto, že se nepodařilo identifikovat některé okolnosti⁸⁸⁾, nelze ani tento pramen opomenout. V literatuře není tato reflexe Gassmanna zmíněna. Proto je i část dopisů zařazena do přílohy v úplném znění⁸⁹⁾. V příloze se uvádí též seznam jmen a podpisů tehdejších významných představitelů kulturního a politického života, kteří byli na slavnostní odhalení Gassmannova pomníku pozváni⁹⁰⁾ a seznam finančních příspěvků shromažďovaných mosteckým městským úřadem⁹¹⁾. Vedle odkazů na mosteckou spořitelnu se zde nacházejí i podpisy již zmiňovaných představitelů - hostů slavnostního odhalení pomníku a součet těchto drobných finančních položek. Celková suma 180,- Kč byla shromážděna z 27. srpna 1914. Provedeme-li komparaci podpisů pod těmito příspěvky s podpisy hostů, pozvaných na mosteckou slavnost ze dne 4.5. 1917, nedobíráme se k pozitivnímu výsledku. Pouze razítka mostecké spořitelny nám dávají čitelný důkaz na vyplacení finančního příspěvku. Z dalších pěti podpisů se daří identifikovat pouze 2 jména: Lennger a Richter. Ti však uvedeni v seznamu hostů nejsou.

Všimněme si vzhledem ke genezi stavby pomníku ještě jedné podstatné věci. Víme, že první zmínky o „Výboru pro stavbu Gassmannova pomníku“ i první myšlenky o realizaci tohoto projektu pocházejí z r. 1882. Podíváme-li se na den odhalení, nabízí se nám k sečtení plných 35 let. Znovu je nutno podívat se na obsah prvního nalezeného dopisu. Již zde jsou první otázky adresované z Vídně do Mostu, vztahující se ke dni odhalení pomníku. Máme však před sebou ještě plných dvanáct let a dvacet tři let před tím. To je zajisté velmi dlouhá doba. Mostecký archiv však uchovává k problematice stavby Gassmannova pomníku dokumenty až od r. 1904⁹²⁾. Z výše uvedených analýz se lze domnívat, že toto počáteční období bylo naplněno přípravnými pracemi souvisejícími s rozpracováním projektu, obstaráváním finančních příspěvků a dalšími organizačními záležitostmi.

Dokladem toho, že se stal Gassmann pro jeho rodné město mužem, na něhož nebylo úplně, v té době, zapomenuto⁹³⁾, svědčí i drobná zpráva z Mosteckých lidových novin z 2. května 1917⁹⁴⁾, tedy 2 dny před slavnostním odhalením. Zpráva má v podstatě prognostický charakter, podtrhávající víru v budoucí oddanost tomuto skladateli a vskutku důstojné uctívání jeho památky⁹⁵⁾. Zpráva nás ještě seznamuje s faktem připravovaného odhalení pomníku i s událostí položení základního kamene k pomníku před městským divadlem, z článku však blíže časově neurčenou.

ad 3) Máme-li hovořit o zastoupení Gassmannovy osobnosti v regionálních periodikách, již v úvodu nutno konstatovat, že k tomuto tématu neexistuje příliš uspokojivého počtu materiálů. Opět tedy zvolme chronologické hledisko. Literaturou vztahující se ke stavbě mosteckého pomníku⁹⁶⁾ jsme se již zabývali⁹⁷⁾. Bude nás samozřejmě zajímat rok 1929, tedy dvousté výročí skladatelova narození. Těžištěm našeho výzkumu se stávají v podstatě dvě novinová pojednání, pocházející přímo z tohoto, pro skladatelovu osobnost, jubilejního roku. Ty v podstatě informují o oslavách tohoto výročí narození. Zpráva Mosteckých novin⁹⁸⁾ ze dne 30.11. 1929 je v podstatě obsírnější co do srovnání s krátkým vstupním pojednáním k biografickému článku R. Hossnera, otištěním v měsíční příloze „Brúxer Zeitungu“ z 20. ledna 1934⁹⁹⁾. Gassmannovská oslava se konala „v neděli 1. září v půl jedné odpoledne“¹⁰⁰⁾ v Městském mosteckém divadle. Při této příležitosti vystoupil německý pěvecký sbor, operní pěvci mosteckého divadla pan Gieler a paní Haklová a kromě nich i další umělecká tělesa. Zhruba o čtyři roky později nás informuje příloha Mosteckých novin s názvem „Vlast“ ze dne 20.1. 1934¹⁰¹⁾. Podle ní se konaly oslavy 200. výročí narození skladatele přesně 4.5. 1929 opět v divadle tzv. „Jitřní slavností“. Předtím byly i položeny květy k pomníku. To je úplný výčet informací o Gassmannovských oslavách roku 1929. Již jsme se zmínili o stati R. Hossnera, psané k 160. výročí úmrtí. Žádné další zprávy o vzpomnutí tohoto výročí se nepodařilo najít. Budiž tedy uvedena jako vzpomínka nám již známý Hossnerův článek. Jako poslední snad ještě uvedeme kratičkou zprávu o existenci Gassmannova pomníku, „do krásně květy upraveného prostředí před divadlem v Mostě“, pocházející z Kummerova vlastivědného díla „Brúx als Musikstadt“.¹⁰²⁾ Tím je i výčet regionál. materiálů, vztahujících

se k tematice „Gassmann a jeho rodné město Most“, ukončen. Jak vidíme, dostává se nám skromný výčet informací, nicméně určitý obraz tehdejšího vztahu Gassmannova rodného města ke skladateli.

ad 4) Ani pro poválečné a současné období není možné těžit z velkého počtu informací. Vzpomeňme na krátkou zprávu z Mosteckých novin vydaných 2.5. 1917¹⁰³⁾. Poválečná situace v nově se formující rozhodující nástup nového politického systému, měly i za následek postupné odsunování kultury jako takové na vedlejší kolej. Samozřejmě, že to nebyla jenom kultura, ale v souvislosti s tematikou práce se budeme držet pouze tohoto faktu. Původní prognostické stanovisko se však nenaplnilo. Ba naopak. Pro poválečný Most bylo tehdy rozhodující jediné - průmysl. Na kulturní tradice se začalo možno říci zapomínat. A o Gassmannovi to platí v plné míře. Ocitujeme na tomto místě pasáž z anonymního článku, vydaného v „kulturním kalendáři Mostecka“ roku 1958 „Na příští rok připadá jedno kulturní výročí, kterého možná v Mostě nebude vzpomenuť. Vždyť kdo z dnešních milovníků hudby anebo z profesionálních hudebních umělců zná jméno mosteckého rodáka Floriána Gassmanna? A přece příští rok uplyne 230 let od jeho narození a 185 let od jeho smrti, byl by vhodný k uvedení některých děl tohoto skladatele“¹⁰⁴⁾. Úvahy nad procesem oživení díla, který je zde naznačen, a ke kterému vyzývá anonymní pisatel v závěru příspěvku, si necháme na závěr celé práce v souvislosti s hodnocením této osobnosti. Zatím berme tuto citaci jako jeden z faktů stále upadajícího Gassmannova jména v jeho rodném městě v zapomnění. Tento skromný výše uvedený pokus o oživení díla na konci 50. let nebyl uveden v život. V souvislosti s výstavbou nového Mostu a s tím i souvisejícími obrovskými přeměnami, které u nás jako jediné město po válce prodělalo, nebylo tehdy snad ani času, ani chuti pouštět se do „renesance“ v té době již v Mostě „pozapomenutého“ skladatele. Troufáme si po prostudování materiálů a za výše uvedených okolností v té době takto Gassmanna pro mostecký kulturní život označit¹⁰⁵⁾. Čtenář se může též zeptat na další osudy Gassmannova pomníku. Dík patří i Chomutovskému okresnímu muzeu, které poskytlo zajímavý novinový příspěvek V. Nováka s názvem „Gassmann opět před divadlo?“¹⁰⁶⁾. Ten uvádí, že pilíř, na kterém busta stávala se dokonce jeden čas považoval za ztracený, pak se

ho ale podařilo najít a dnes je vše uloženo v Okresním muzeu Most¹⁰⁷⁾. Novák tak trochu vyzývá k opětné instalaci busty a uvádí, že i o tom Mostecká radnice svého času uvažovala. Pak ale opět tato myšlenka dle Novákova sdělení upadla vniveč. V současné době, kdy se staví v Mostě budova nové spořitelny poblíž nového divadla, by bylo zajisté potřebné přemýšlet znovu o realizaci instalace busty, jak dodává článek ze Severočeských novin. Dává do kontextu výstavbu nové budovy spořitelny se zásluhami skladatelovými právě v této oblasti¹⁰⁸⁾. Za textem pak dominuje Brandova¹⁰⁹⁾ fotografie Gassmannovy busty, uložené v depozitáři Okresního mosteckého muzea a my uvádíme její xerokopii v příloze. Novákovy informace je nutno ještě konfrontovat s dopisem ze dne 20.11. 1995¹¹⁰⁾ od knihovnice Mosteckého muzea p. Kvapilové, která autorovi této práce sděluje i ten fakt, že bustu, jež se zde dle jejích slov skutečně nachází, navrhovalo muzeum Mostu opět instalovat, a že by to nemusel být žádný problém. Nyní je uložena v Muzeu větší část původního soklu. Busta prý byla v konzervátorské dílně zdejšího muzea rekonstruována. Město však dle slov p. Kvapilové neprojevovalo o instalaci větší zájem. I to je jeden z dalších pro nás neradostných faktů, svědčících o měnícím se vztahu města ke skladateli v souvislosti s charakteristikou poválečného a současného období. O pamětní desce též nic nevíme. Autor této práce se ještě dotazoval i na lokalizaci mostecké ulice, pojmenované po tomto skladateli. Ani v tomto případě však nemůže Muzeum dát kladnou odpověď. Po roce 1989 byla naše vlast doslova poznamenána zbrklým a mnohdy i zcela nesmyslným přejmenováním ulic. Nechceme zpochybňovat, že některé úpravy názvů nebyly na místě, avšak v některých případech skutečně došlo k takovýmto neuvážlivým přejmenováním. Mostecké muzeum tehdy předalo iniciativně návrhy na názvy ulic se jmény mosteckých osobností. Gassmann byl samozřejmě mezi nimi. Ani jedno jméno¹¹¹⁾ nebylo použito. Dokonce nikdo z muzea nebyl požádán, aby se dostavil do komise, která o názvech ulic rozhoduje. To je i jeden z dalších negativních postojů, které bychom, jak vidíme nejen v případě Gassmanna, ale i kulturních osobností vůbec, mohli uvést. Ale muzeum se prý nevzdá ve snaze o případné zavedení gassmannovského pojmenování některé z mosteckých ulic a možno snad i poznamenat, že i nadále doufá v kladné vyřízení žádosti.

Sledovali jsme vývoj regionální problematiky ve vztahu k mosteckému rodákovi F. L. Gassmannovi. Uzavíráme tato pojednání s tvrzením, že současné vedení města Mostu i mostecký kulturní život by měl docenit to, že se v jejich městě narodil někdo, kdo by si zasluhoval takové pocty, jakých se mu posmrtně v tomto městě na počátku 20. století dostalo. Na příkladu zde vidíme, jak se v historii rychle střídají postoje, názory, myšlení lidí, jak se mění hierarchie hodnot a vůbec vše, co nesouvisí pouze se životem kulturním, nýbrž i s ostatními složkami společnosti, ale provedme znovu malé srovnání. Co se nedaří v Mostě, daří se v současné Vídni, i když opět ne zcela podle našich představ, ale v případě gassmannovské ulice můžeme říci, že se skutečně Vídeň v této souvislosti může pochlubit. Při našem vídeňském putování po stopách tohoto skladatele byla jedna taková ulice skutečně nalezena. Podrobnější údaje uvádíme v dalších částech práce. V současné době bychom se mohli ještě zmínit o J. Hlaváčkovi, dobrovolném spolupracovníkovi Muzea, který se zabýval překladem Gassmannovy biografické stati z 20.1. 1934. To je snad i důkaz toho, že úplně Gassmann v Mostě v zapomnění neupadl, ale i tak je to jen drobný střípek, který se může pozvolna rozpadat, až z něho zbudou pouhé střepiny. A to by byla zajisté obrovská škoda. Touto problematikou se však budeme, jak již bylo ostatně uvedeno, zabývat v samotném závěru našich úvah ¹¹²⁾.

II. 2. KARLOVARSKÉ OTAZNÍKY A REALIZACE OPERNÍ PRODUKCE

Postupujeme-li dále v gassmannovské biografii kupředu, narážíme opět na další tvrzení, které se nám snad nikdy nepodaří přímo doložit. Je to sice odvážné konstatování, ale

podíváme-li se do literatury a pátráme-li v archivech, muzeích po nějakých zprávách, opět nám nezbyvá nic jiného, než pročítat neustále opakované slovníkové, či knižní informace.

V gassmannovské biografii se setkáváme s tvrzením, že r. 1742¹¹³⁾ utekl z domova do K. Varů, kde si během čtrnáctidenního pobytu vydělal hrou na harfu 1000 Tolarů¹¹⁴⁾, a že se tato hra zalíbila mohučskému kurfiřtu, který ho chtěl pak přijmout do svých služeb. Opět je to úplná charakteristika, kterou nemůžeme nijak rozvést, ale také ne potvrdit. Snahou bylo získat alespoň nějakou archivní informaci. V Okresním archivu K. Vary i Okresním muzeu se však nenašlo vůbec nic. Ani jediná zmínka ke vztahu K. Vary a Gassmann. Byly prostudovány „Karlovarské vlastenecké knihy“¹¹⁵⁾, „Carlsbads Memorialien von Jahre 1325 - 1839“¹¹⁶⁾ J.J. Lenharta. Nahlédnuto bylo i do mnohých dalších publikací¹¹⁷⁾ nejen v archivu, ale i v muzeu. Nic se však nepodařilo identifikovat. Považujeme tedy karlovarské působení tímto za vyřešené, neboť další východiska badatelské aktivity nemůžeme k této fázi skladatelova života doložit. Zda tedy Gassmann skutečně Vary navštívil, z archivních dokumentů nevíme. Pokládáme-li si též otázku, kde se však vzaly tyto informace, opět nelze jednoznačně odpovědět. A že se objevily tyto životopisné údaje poměrně záhy po skladatelově smrti, to se stalo právě pro autora této práce podnětem k zahájení archivního výzkumu k této hudebně tvůrčí osobnosti. Na tomto místě uvedme pouze tvrzení, že první, možno říci biograficky pojatý Pelclův spis z r. 1775¹¹⁷⁾, se otázkou čtrnáctidenního působení nezabývá, snad nepovažuje ani toto působení v Gassmannově tvůrčí cestě za důležité. Stejně tak, jako současný karlovarský hudební publicista Dr. Pachovský, který dle sdělení autorovi této práce, nemůže o tomto působení spolu s p. Jáchymovským podat nějaké nové informace a považovat tento krátký pobyt za důležitý ve skladatelově hudební kariéře. Zajisté ho nelze srovnávat co do významu s italským či vídeňským pobytem, ale nutno na druhé straně usoudit, že již zde se tehdy třináctiletý Gassmann představil jako talentovaný a zručný hudebník, pokud však vůbec Vary navštívil. I ta okolnost, že zde nabyl i finančních prostředků, s jejichž pomocí se pak dostal do Itálie, není tak úplně zanedbatelná. I když, jak opět se z mnohých informací dovídáme, v Itálii opět stanul na počátku svého působení jako naprosto nemajetný, snad možno i uvést na hranici nouze. To, že se Gassmann na své cestě do Itálie zastavil v Chebu, není též ani v chebském Okresním archivu nijak doloženo¹¹⁸⁾.

Další souvislosti vztahu Gassmannovy osoby k českému prostoru vyplývají z problematiky realizace operní produkce. Archivní prameny se k tomuto tématu opět nenacházejí. Vymeze tedy dvě hlavní centra provozu gassmannovských oper. První lokalitou se jeví samotná Praha. Ještě za Gassmannova života zde byla dle zpráv provedena za éry brněnského obchodníka G. Bustelliho komická opera „Li uccellatori“ ve známém divadle v Kotcích. Při hodnocení literatury nutno poukázat, že se přesně shodují ve vymezení pražských provedení Gassmannových oper práce Kamperovy¹¹⁹⁾, Němečkovy¹²⁰⁾ a Vondráčkovy¹²¹⁾ i stati Černého¹²²⁾ a Pokorného¹²³⁾. Podívejme se na tato vymezení podrobněji.

1) V prvé řadě, postupujeme-li v chronologickém sledu, je třeba se zmínit o prvním provedení Gassmannovy opery „Li uccellatori“ roku 1765¹²⁶⁾. V podstatě všechny práce se na tomto datu shodují, až na pojetí Rackovo. Ten uvádí rok prvního pražského provedení jako 1767¹²⁷⁾.

2) Upozorňujeme dále na Nettlovu chybu v identifikaci opery „L´amante di tutte“¹²⁸⁾, Nettl totiž její autorství přičetl Gassmannovi. Na jiném místě svého díla však již správně uvádí skladatele Galuppiho¹²⁹⁾.

3) V roce 1767 pak byla dle sdělení většiny prací uvedena v Praze Gassmannova opera „IL Viaggiatore ridicolo“¹³⁰⁾. Pouze Rackova informace se o jeden rok rozchází¹³¹⁾.

4) V roce skladatelovy smrti se jedná o provedení opery „L´amore artigiano“¹³²⁾. Pouze opět Racek se mýlí. Vyslovujeme hypotézu, že se mohl splést při čerpání informací z některého slovníku, či katalogu, neboť je nutno poznamenat, že např. Bollert uvádí rok premiéry 1767, avšak ne v Praze, ale ve Vídni¹³³⁾. Nutno též uvést, že i datum premiéry se v mnohých případech u většiny děl liší. Uvedme alespoň v souvislosti s ústředním tématem této práce, že K. M. Komma ve svém díle o F. L. Gassmannovi¹³⁴⁾ uvádí úplně stejná data premiéry jako u opery „La notte critica“, čili 5. leden 1768. Identifikujeme omyl, který v souvislosti s porovnáním premiéry „La notte critica“ je v tomto případě na místě.

5) Kromě výše uvedených inscenací odkazujeme ještě na Pokorného soupis Bustelliho pozůstalosti, který zde uvádí blíže neidentifikované, avšak dle jeho mínění Gassmannovo dílo s názvem „Tempesta, dosungervitter“ jako „ein gesang von einem einzigen Stimmen

des H. Gassmann in Partitur“. Uvádí, že se toto dílo nepodařilo identifikovat¹³⁵⁾. Dle všech, autorem této práce shromážděných, seznamů Gassmannových děl se skutečně toto dílo mezi nimi nenachází. Proč tedy soudí Pokorný, že se jedná o Gassmannovo dílo přesně nevíme, i když asi můžeme logicky odvodit, že je podepsán na titulní straně partitury, či za skladbou. Zřejmě se asi autor soupisu Bustelliho pozůstalosti snažil toto dílo blíže identifikovat v katalozích Gassmannových děl. Upozorníme ještě na zkratku „H. Gassmann“. S touto zkratkou se nesetkáváme pouze v tomto případě. Snad to byla i chybná záměna se jménem Gassmannova otce¹³⁶⁾.

Zajímavá jsou pro nás z tohoto soupisu i další 3 operní díla, které se v Bustellově pozůstalosti podařilo identifikovat. Jsou to Gassmannova díla : „L'amore artigiano“, „La Contessina“, „Opera seria“. Poslední výše uvedené opery sice v Praze hrány nebyly, avšak Bustelli je vlastnil pravděpodobně i pro jejich novátorská ražení¹³⁷⁾. Zaměřili jsme se ještě na soupisy repertoáru Pražské Spenglerovy divadelní společnosti v sezóně 1793 - 94, nacházející se ve studii T. Volka¹³⁸⁾. Ten pořídil soupis z Rodinného vřatislavského archivu ze stát. zámku Jindřichův Hradec, kde jsou uloženy dokumenty k pražským divadelním dějinám, týkající se Pražské Spenglerovy společnosti. Dále jsme prostudovali též Volkovu studii s názvem „Repertoire Nosticovského divadlo v Praze z let 1794, 1796-98“¹³⁹⁾, vycházející z excerpcování brněnského časopisu „Allgemeines europöisches Journal“, dnes již sporadicky zachovaného časopisu a díky M. Laiskeho i v jednotlivých svazcích shromážděného¹⁴⁰⁾. Gassmannovo operní dílo se zde však nenachází. Je s podivem, že Gassmannovou smrtí prakticky končí provádění jeho oper na Pražských divadelních scénách. Vzpomeňme například i na ten fakt, že Singspiel jeho současníka Karla Ditterse z Dittersdorfu zde s názvem „Doktor und Apotheker“ byl tolikrát uváděn¹⁴¹⁾. Ale i opery Salieriho, Cimarosy a mnohých jiných Gassmannových současníků zde hojně byly uváděny. Ani dotazy na divadelní oddělení Národního muzea i na Archiv Národního divadla nepřinesly pozitivní odpověď o hudebních inscenacích Gassmannových děl¹⁴²⁾. Jak uvádí M. Trávníčková z divadelního oddělení Národního muzea v Praze, nachází se zde pouze několik volných cedulí z 18. století. Kompletní je sbírka plakátů, ale až od r. 1824. Od tohoto data existuje i soupis repertoáru českých představení, avšak žádná Gassmannova opera zde

není uvedena¹⁴³⁾. Do rozpaků může ještě čtenáře přivést Nettlova zpráva¹⁴⁴⁾ o působení mladého Gassmanna v Praze. Nettl však uvádí v souvislosti s Gassmannem celou řadu nepřesností, ať již chybně rok narození 1723, či již výše uvedené záměny autorství opery „L'amante di tutte“¹⁴⁵⁾. Pokud Nettl píše, že si zde Gassmann „vydělával peníze jako potulný hudebník“¹⁴⁶⁾, pak by nemělo ani toto působení v jeho životě převratný vliv. Zde je namísto však srovnat i hudební vystoupení v Karlových Varech. Víme tedy, že obě výše uvedená místa nelze doložit. Nettlovu identifikaci pražské lokality pak již vůbec ne, neboť nikdo jiný takovouto informaci neuvádí. V K. Varech a snad i v Praze vystupoval Gassmann tedy jako harfeník i přesto, že se pak již zcela vzdal hry na harfu a nechal se již zřídka ke koncertování na tomto nástroji přemluvit¹⁴⁷⁾.

Posledním problémem, na který je třeba v souvislosti se vztahem skladatele k rodným Čechám upozornit, je otázka uvedení opery „La Contessina“ v Novém Městě na Moravě. Toto konstatování je možné nalézt opět např. v mnoha slovnících i dalších biograficky zaměřených pracích. Díky ochotné spolupráci členů moravských archivů a muzeí se mohl autor práce dobrat k odlišnému pohledu¹⁴⁸⁾.

1) Reinterpretujeme-li tedy slovníkovou informaci, že opera „La contessina“ F. L. Gassmanna nebyla provedena v Novém Městě na Moravě, nýbrž v Uničově, i přesto má tato reinterpretace v podstatě hypotetický podklad. Uničov se tehdy psal jako Mährisch-Neustadt. Díky tomu docházelo k záměněs Novým Městem na Moravě¹⁴⁹⁾. Tento fakt ostatně dokládá i článek T. Souška ze „Sborníku vlastivědné společnosti musejní v Olomouci“ a Seeger Opera Lexikon z roku 1981¹⁵⁰⁾. Gassmannova opera byla v Uničově provedena při příležitosti setkání císaře Josefa II. s pruským králem Fridrichem II. Po poslední selské válce i poté, co se císařský dům smířil se ztrátou Slezska, se opět obnovily mírové vztahy mezi Rakouskem a Pruskem. To nejprve vedlo ke korespondenci, později i k osobním setkáním. Takovou lokalitou srpnového a zářijového setkání roku 1770 se stal právě Uničov, a že to nebylo setkání pouze politické, o tom svědčí i některé charakteristiky. Tak například v Kuxových „Dějínách královského města Uničov“ se můžeme dozvědět, „že se tu v těchto dnech nacházel císařský dvorní balet se známým mistrem Novérrem a též operní personál s kapelníkem F.L. Gassmannem a více než 20 velkých vozů s kulisami a jevištním

zařízením, které přijely z Vídně do Uničova⁽⁴⁵¹⁾. Avšak název opery neuvádí. Z toho se můžeme pouze domnívat, že to byla „La Contessina“ s ohledem na nejvýznačnější Gassmannovo dílo. O charakteristice operního domu se pak dovídáme ze stejno-jmenné práce. „Byl to vlastně operní dům ze dřeva a prken, zevnitř vyzdobený krásnými malbami, ve kterém se po celou dobu pobytu jeho výsosti hrály večer italské opery ...“⁽⁴⁵²⁾ 31. srpna se konala na operu generálka. Fridrich II. přijel až 3. září. Tehdy se prý konalo operní představení a mělo takový úspěch, že chtěl přijmout pruský král Gassmanna do svých služeb. V Souškově díle je místo provozu opery označováno jako „pavilon pro operetu“⁽⁴⁵³⁾. Přidržíme-li se tedy italského termínu, jímž byl tento druh opery označován, nejedná se o operetu.

O průběhu představení, či o faktu, že uvedení před Josefem II. a Fridrichem II. se konalo ze slovníků přejatého data 3.9. 1770, se z práce Kuxovy a Souškovy nedovídáme. Proto je nutné se seznámit se ještě s další literaturou. Zde uveďme alespoň K. Haase a jeho Předmluvu k tištěnému vydání par-titury opery „La contessina“ v roce 1914⁽⁴⁵⁴⁾. Ten citací z „Mosteckých novin“ ze dne 13. září 1770⁽⁴⁵⁵⁾ prakticky dokládá fakt skutečného uvádění oper v této lokalitě, ale přímo o uvedení Gassmannovy opery „La contessina“ se v citaci novinové zprávy nejedná a tím samozřejmě nemáme informace ani o přesném datu uvedení opery. To přebírá Haas prakticky od Ponla⁽⁴⁵⁶⁾. Haas však odkazuje na mnohé publikace, ve kterých hodnotí tehdy představení přítomní vysoce urození pánové tento velký kulturní akt⁽⁴⁵⁷⁾. Je to např. princ Kaunitz, či hrabě de Ligne, který se prý pochvalně o představení vyjádřil. Pro nás je pravděpodobně asi nejceněnější citace z Mosteckých novin, i když nutno poznamenat, že je to zpráva, s ohledem na neuvedení názvu provozované opery, velmi zobecněná. Podívejme se však ještě do „Dějin českého divadla I“⁽⁴⁵⁸⁾. Nacházíme zde odkaz na Haasovo vydání. Z toho je zde konstatován i ten fakt, že otázka provozování této opery v českých zemích je sporná. Tato úvaha je shodná s úvahou autora této práce, když se můžeme domnívat, že údaje z „Mosteckých novin“ blíže nespecifikují tuto problematiku tím, že se o Gassmannově názvu opery „La contessina“, jak již bylo uvedeno, vůbec nezmiňují. Proto se autor této práce obrátil i na Okresní archiv v Olomouci. Tam se však ve „Fondu archivu města Uničov“

nacházejí nejstarší doklady o kulturních akcích ve městě až po r. 1800¹⁵⁹⁾. Ani muzea v Šumperku a Olomouci nám nemohou dát k zodpovězení této otázky pozitivní zprávu¹⁶⁰⁾.

III. VE SLUŽBÁCH CÍSAŘSKÉHO DVORA

III.1. ITALSKÉ INTERMEZZO

Itálie vyplňuje přechodové - zhruba dvacetileté období v Gassmannově životě a možno říci, že je to etapa podnětná. Je to dáno samozřejmě samotným prostředím hudbymilovné Itálie, vynikajícími italskými učiteli, mezi nimiž čestné místo zaujímá Padre Martini. Právě od něho se mladý Gassmann mnohému přiučil. Nesporný význam měla i osoba B. Galuppiho. Z jeho kompozic mohl Gassmann nalézt svůj vzor v tvorbě operní. Právě opera - buffa mohla být posunuta do svého vrcholného stádia díky Galuppiho vzoru a Gassmann pak mohl při svém vídeňském působení otevřít cestu k dovršení tohoto typu opery 18. století, které je samozřejmě přičítáno W. A. Mozartovi.

Ke karnevalovému veselí bylo vždy povinností jednou do roka složit novou operu a Gassmannovi se to prý dle knižních informací dařilo. Tím si vydobyl za hranicemi vlasti takovou slávu, jako snad žádný jiný český skladatel působící v cizině. Druhým byl beze sporu J. Mysliveček. Avšak Itálie nezaznamenala takový úspěch, jakému se skladateli dostalo ve Vídni. Byl to pouze přechodný stupeň k dosažení nejvyšších met vídeňských, dovršující postupně utváření skladatelovy osobnosti. Toto vídeňské působení pak přesně vystihuje Braunovo tvrzení, které dokládá tu okolnost, že Gassmann byl za hranicemi vlasti ceněn tak, jako snad žádný umělec v cizí zemi¹⁾. Itálie však určitý význam ve skladatelově životě dle shora uvedeného měla, proto je nutno o ní i na tomto místě pohovořit. Podíváme-li se však do hudební literatury, nelze se opět spokojit s odkazy na archivní dokumenty. A tak se nám i toto období v umělcově životě může jevit jako písemně nepodložené. Tento pohled však pomohli autorovi této práce změnit pracovníci Museo civico bibliografico musicale Bologna. Ti poskytli kopie dvou unikátních dopisů z let 1763 a 1769, které nenacházíme v žádné gassmannovské studii. Tyto dva prameny mají pro muzikology nesporný význam, neboť prakticky dokládají Gassmannův kontakt s italským prostředím. Přestože se však můžeme z literatury dozvědět o tom, že Gassmann slavil v Itálii svými operními kompozicemi úspěch, nelze ho zaznamenat právě díky informaci z dopisu F. Giuseppe Paolucciho Maestru Padre Colendissimu z 5. února 1763²⁾. Paolucci píše o provedení Gassmannovy opery „Un pazzo ne fa cento“ v Nel Teatro Giustiniani v S. Moise roku 1762. Opera však propadla stejně tak jako i opery „L' Astrologia“ G. Picciniho (S. Moisé, 1762), „L' uomo femmina“ B. Galuppiho³⁾,

(S.Moisé 1762), Ventova „L'Egiziana femmina“ (S.Moisé, 1763) a Galuppiho „Il puntiglio amoroso“ (S.Moiseé, carnevale 1763). Co bylo příčinou neúspěchu těchto oper, Paolucci neuvádí. Podle Katalogu benátských operních libret⁴⁾, jehož kopie poskytla Nazionale Biblioteca Marciana Venezia, můžeme uvést další podrobnější informace k provedení této Gassmannovy opery. Jendá se o dílo s četným baletními vložkami, jak dokládá charakteristika opery ve výše zmiňovaném katalogu. Kostýmy navrhl Francesco de Grandis, sólové role zpívali mj. Domenico Poggi, Giacomo Kamberti, Giovanna Baglioni, Agata Masi, Anna Gallo a další. Sólová baletní čísla realizovali mj. Teresa Pierantony, Teresa Casassi, Gírlomo Marani a další. Paolucci sděluje Colendissimu i další novinky z benátského hudebního života. Nejvýznamnější je pravděpodobně zpráva o zahájení prací na výstavě divadla San Benedetto v Benátkách. Uvedli jsme, že význam tohoto dokumentu je nesporný, proto podává jeho přepis v originále příloha⁵⁾. Všimněme si, jakým způsobem je zde Gassmannovo jméno psáno⁶⁾. Je to jeden z dalších příkladů odlišného označení tohoto jména, které v literatuře identifikujeme. Různé verze zpodobnění Gassmannova jména jako „Gaismann“, „Gasman“, „Gazman“, „Gasmann“, „Gazsmann“, „Johann Heinrich Gassmann“, „Leopold Gasmann“⁷⁾, „Florian Tedesco Gassmann“⁸⁾ - u posledního jména jde zřejmě o záměnu s Florianovým bratrem Tadeášem, narozeném roku 1722, pak ještě doplňuje Proksch⁹⁾ zcela zaměnitelným výrazem „Florian Leopold Grossmann“. I v současné době se dopouštějí některé osobnosti záměn Gassmannova jména ve formě : „T.Gassmann“, „E.Gassmann“, „F.L.Lassmann“ či zařazují F.L.Gassmanna do 19. i 20. století¹⁰⁾. Svědčí to zřejmě o dnes již méně, v hudebním světě, frekventovaném Gassmannově jménu.

Neúspěch opery „Un pazzo ne fa cento“ však neodradil skladatele od záměru dalších dodávek operních děl pro karnevalové veselí. Dokládá to i druhý významný dopis z Museo civico bibliografico musicale Bologna¹¹⁾. Padre Maestro Giovanni Battista Martini sděluje 9.8. 1769 Francescu M. de Domanisovi, že očekává pro příští karnevalovou sezónu v nejbližších dnech z Vídně od pana Gassmanna odpověď. To znamená, že čeká opět na dodání nějaké Gassmannovy opery pro benátský karneval. Usoudit můžeme, že by to mohla být buď opera s názvem „L'Opera seria“ (1769) nebo „Ezio“ (1770), které byly v této době napsány, a jež identifikujeme v soupisu Gassmannových děl u K.M. Kommy¹²⁾. Opět je pro

nás výše zmiňovaný dokument z Bologni nesmírně cenným artefaktem, neboť jasně dokládá zájem Benátčanů o operní produkci mosteckého rodáka F.L.Gassmanna a tudíž i o vzájemných kontaktech mezi Vídní a Benátkami. Přepis originálu tohoto pramene podává opět příloha¹³⁾.

Operní tvorba nebyla jedinou oblastí, v níž tehdy začal mladý skladatel vynikat. Donathova¹⁴⁾ a Koschova¹⁵⁾ studie vyzdvihují i produkci chrámovou, která zaujímá ve skladatelově tvůrčím odkazu pevné místo. Proto i Prokschovo¹⁶⁾ tvrzení, že se „Gassmann věnoval jen malým dílem kostelu“, nemůžeme považovat za oprávněné, prostudujeme-li katalogy Gassmannových děl, či se přímo seznámíme s hudebninami samotnými.

Další otázka, kterou je nutno se ve vztahu k italskému prostředí zabývat, je osoba Leonarda Veneriho, díky němuž měl Gassmann v podstatě v Itálii zajištěnou existenci. Informace od ředitele Biblioteca Nazionale Marciana Venezia nás seznamuje o tom, že Leonardo Venier (Veneri), v jehož službách se Gassmann ocitl, musí být identifikován jako Leonardo, syn Nicola. Byl knězem a měl sestru Paulu, jež se provdala za Zuan Antonia Ruciniho¹⁷⁾.

Jednoznačně nelze doložit italské kontakty Gassmannovy s českým skladatelem Josefem Myslivečkem, neboť zatím chybí provést rozsáhlejší archivní průzkum v italských kulturních institucích. Naše nejvýznačnější práce o tomto skladateli se o Gassmannovi a jeho možném vztahu k J. Myslivečkovi nezmiňují vůbec¹⁸⁾. Bušek¹⁹⁾ ve svém biograficky pojatém článku pouze konstatuje přátelské pouto mezi oběma skladateli, avšak bez odkazu na archivní dokumenty či jiné materiály. S takovouto zprávou se tedy nemůžeme v žádném případě spokojit. Ani Prof. Dr.R.Pečman,DrSc. z Ústavu hudební vědy při MU Brno nemohl dát k tomuto tématu pozitivní odpověď, neboť ani on se touto problematikou nezabýval. Též ani Doz.Dr.T.Antonicek z Musik-wissenschaftliches Institut Wien - Universität toto téma nezpracovával a potvrzuje, že nikdo jiný z této vídeňské instituce se italskému pobytu F.L.Gassmanna nevěnoval. Chceme-li tedy zodpovědět výše položenou otázku, docházíme k dalšímu „bílému místu“, které se nám snad alespoň v určité míře podaří objasnit v souvislosti s dalším archivním výzkumem v benátských kulturních institucích, který by se měl uskutečnit v průběhu dalších let. Podnětem k plánované realizaci tohoto výzkumu se stává i zpráva z Archivio di stato Venezia, která informuje o malém průzkumu, který byl z

podnětu dopisu od autora této práce v této instituci uskutečněn. Bylo prohlédnuto pět fondů, k osobě F.L.Gassmanna se však zde nic nenachází²⁰⁾. Též ani obálka č. 758, kde jsou uloženy zprávy hostitelů o příjezdech cizinců do Benátek, nedává kladnou odpověď, neboť se v ní nacházejí zprávy pouze z let 1750, 1751, 1756, 1757, 1761-63. Gassmann však přijíždí do Itálie pravděpodobně roku 1742. Toto datum v podstatě uvádí všechny hudební slovníky a encyklopedie. Čím lze tedy tuto zprávu doložit, zatím není známo. Pro další badatelskou činnost v italských institucích je samozřejmě důležitý seznam fondů, zaslaný z Archivio di stato Venezia, které je třeba prohlédnout přímo v této benátské instituci.

Shrneme-li výše uvedené odstavce v závěrečné pojednání, bezpochyby docházíme k výsledku, že italský pobyt F.L.Gassmanna je zatím nejméně prozkoumaný v celé Gassmannovské biografii. Prostudovaná literatura i kontakty na četné instituce a osobnosti svědčí o tom, že se zatím skutečně nikdo touto problematikou nezabýval v plné míře a nepodal žádné zprávy z archivních průzkumů. Odborná literatura a její bibliografické odkazy nemohou udělat za tímto tématem tečku a proto jsme se ve výše uvedeném pokusili alespoň částečně naznačit možnosti dalšího výzkumu.

III.2. ROLE SKLADATELOVY OSOBNOSTI VE VÍDEŇSKÉM HUDEBNÍM ŽIVOTĚ

Rakouská hudební metropole uzavírá nesmírně významnou etapu skladatelova života. Právě zde dosáhl Gassmann svého triumfu, tedy takového ocenění, že ho můžeme bezesporu přiřadit mezi nejvýznačnější hudební skladatele předmozartovské epochy i přesto, že se na něho začínalo během dalších staletí tak trochu pozapomínat.

Studium pramenů a literatury ve vídeňských vědeckých institucích ukázalo, že je možné problematiku vídeňského působiště F.L.Gassmanna specifikovat v podstatě do sedmi nosných okruhů:

- 1) Gassmannův příchod do Vídně
- 2) Skladatelův vztah k významným osobnostem vídeňského hudebního a politického života 60.-70. let 18. století

- 3) Gassmann - skladatel
- 4) Otázka existence Gassmannovské korespondence
- 5) Tonkünstler - Sozietät a Gassmann
- 6) Okolnosti skladatelova úmrtí
- 7) Postoj města ke skladateli

ad 1)

Italské operní úspěchy byly příčinou povolání skladatele do vídeňské metropole. Avšak hudební historiografie se na konstatování tohoto faktu opět různí.

Máme před sebou tři varianty gassmannovského příchodu do této hudební metropole. Porovnáme-li hudební literaturu, můžeme konstatovat, že nejvíce prací uvádí rok příchodu 1763. Jde v podstatě o práci Pohlova²¹⁾, Köchelovu²²⁾, Braunovu²³⁾, Hirschingovu²⁴⁾, Eitnerovu²⁵⁾, Bollertovu²⁶⁾, Gerberovu²⁷⁾, K.M.Kommy²⁸⁾ a Donathovu²⁹⁾. Nejcennější se však jeví informace Pelclova³⁰⁾, neboť se jedná prakticky o první biograficky pojaté gassmannovské dílo a lze usoudit, že mnozí výše uvedení autoři přejímají tento fakt od něho. Významným písemným artefaktem se jeví i Molitorova³¹⁾ práce, psaná ručně, jež uchovává Musiksammlung der NÖB (Albertina) Wien. Dva české hudební slovníky upřesňují datum příchodu a to březen 1763. Nutno opět uvést hypotézu, že Československý hudební slovník osob a institucí z roku 1963³²⁾ v podstatě přejímá informaci z Pazdírkova³³⁾ slovníku, vydaného v roce 1907. Druhá skupina prací uvádí již rok 1762. Odkazují přitom na Sporckovu žádost ze dne 27.1.1774 adresovanou na Dvorní vídeňský úřad, z níž se dozvídáme o přijetí Gassmanna do vídeňského dvorního divadla s tím, že skutečně trvalé usazení ve Vídni je možno uvést od ledna 1763. Zmiňujeme se též o Gassmannovi jako o baletním skladateli. To je pro nás samozřejmě významný archivní dokument, který prakticky dokládá Gassmannův příchod do Vídně, z něhož těží i Studie Koschova³⁴⁾, významná práce Steinhardova z roku 1908³⁵⁾ a Musikalisches Conversations Lexikon z roku 1874³⁶⁾. Třetí skupina prací však uvádí až rok 1764. Poprvé se objevuje toto datum u Dlabacze³⁷⁾ roku 1815. Následuje Kheilův biografický článek v časopise Dalibor z roku 1862³⁸⁾. Překvapuje nás ovšem Bušek³⁹⁾, který uvádí shodně s Kheilem a Dlabaczem rok

1764. Přednost jeho práce spočívá v častých odkazech na archivní dokumenty. V tomto případě se ostatně domníváme, že se mílí, neboť je Gassmannův příchod do Vídně podložen Sporckovým dokumentem z roku 1774. Bušek spolu s Kheilem a Dlabaczem mohli vycházet, dle soudu autora této práce, prakticky ze dvou faktů. Za první je to konstatování, že Gassmann byl prohlášen za komorního skladatele císaře Josefa II. roku 1764 jako Gluckův nástupce, které uvádí např. Donath⁴⁰⁾. Za druhé i skutečnost uvedení opery „L' Olimpiade“ roku 1764, která byla jako první psána pro Vídeň. Tyto tři práce nás tedy přesvědčují o neznalosti Sporckova dokumentu. U Buška je to však zcela nepochopitelné, neboť jako jediný odkazuje na archivní dokumenty z vídeňského Haus-Hof-Staatsarchiv, které dle našeho mínění přejímá opět z Kosche. Zajímavou se však stává i ta okolnost, že by se Bušek neseznámil v Koschově⁴¹⁾ studii s otiskem zmiňovaného Sporckova dokumentu. Např. Hossnerův⁴²⁾ článek se pak vůbec o datu počátku vídeňského působení nezmiňuje.

ad 2)

Ve Vídni přicházel Gassmann do styku s mnohými osobnostmi tehdejšího kulturního a politického života. Velké uznání zasluhuje především jako učitel A. Salieriho, s nímž se seznámil již v Itálii. Gassmann měl zřejmě na Salieriho výrazný vliv. Svědčí o tom pozvání od Josefa II. ke dvoru třikrát týdně a s tím i spojené výhody účastnit se hudebních produkcí. Sám vyučoval Gassmann svého žáka kontrapunktu⁴³⁾. Významnou úlohu Gassmannovu na formování Salieriho skladatelské osobnosti konstatuje i Molitor⁴⁴⁾ ve svém rukopisném pojednání. To je samozřejmě pro badatele nejčennější pramen, dokládající Gassmannův vztah k tomuto skladateli.

Vřelý vztah k rodině Gassmannů si vybudoval i Josef Haydn, když věnoval jeho ženě Barboře unikátní hrací hodiny s flétnovými kompozicemi. Jednalo se o mechanický nástroj, který hraje 16 Haydnových skladeb. Poštolková⁴⁵⁾ stat' se zabývá Haydnovým vztahem ke Gassmannovi v několika rovinách. Osobní přátelské vztahy jako rovinu první a kompoziční vlivy jako rovinu druhou. Podnětné jsou Poštolkovy návrhy na konfrontaci některých Gassmannových a Haydnových děl v souvislosti s podobností faktury hudebního jazyka jak ve skladbách komorních, symfonických, tak i kompozicích chrámových⁴⁶⁾. Realizace těchto

podnětů zatím nebyla uskutečněna a je vhodným námětem k dalšímu gassmannovskému bádání, kterému se v současné době věnuje v našem prostředí, dle shromážděných informací, velice málo prostoru. Abertova⁴⁷⁾, Schurigova⁴⁸⁾, Haasova⁴⁹⁾ a Jahnova⁵⁰⁾ mozartovské práce se pak zabývají i vztahem W.A.Mozarta k F.L.Gassmannovi ze dvou naznačených hledisek v Haydnově případě. Zajímavá jsou bezesporu mozartovská hodnocení Gassmannovských děl a to jak v kladném, tak záporném smyslu⁵¹⁾. Podnětnou se stává i otázka vlivu gassmannovské opery - buffy na utváření mozartovské skladatelské osobnosti, což již bylo vlastně naznačeno v předchozích úvahách⁵²⁾.

Vřelý vztah k tomuto skladateli si našel známý cestovatel Ch.Burney, jak to ostatně dokládá ve svém hudebním cestopisném díle⁵³⁾.

Nepodloženými informacemi se jeví kontakty Gassmanna s Janem Křtitelem Vaňhalem, k nimž se nepodařilo najít žádnou konkrétní informaci a to ani knižní povahy a můžeme jí tudíž opět označit jako „bílý místo“ této práce.

Zmínili jsme se již o biograficky pojatém Dittersdorfově díle⁵⁴⁾, podávající určitý obraz gassmannovských osobních rysů.

Krátký výčet osobností, s nimiž přichází skladatel právě ve Vídni do styku, ukončíme výčtem nejvyšších politických představitelů habsburské monarchie M.Teresií a Josefem II., díky nimž stanul skladatel na vrcholu své kariéry. Marie Teresie se zmiňuje o Gassmannovi v jediném svém dopise vévodkyni Marii Beatrix z 12. listopadu 1772⁵⁵⁾. O Gassmannovi⁵⁶⁾ a Salierim se zmiňuje jako o nadějných hudebnících, jež přišli z významného prostředí hudebních Benátek. O Gassmannovi pak jako o přímém nástupci Ch.W.Glucka. V případě osobnosti Josefa II. můžeme uvést pouze převzaté knižní informace. Proto je jejich hodnota v porovnání s informacemi Marie Teresie menší, nicméně dokládající skladatelovu oblíbenost i u samotného císaře. Vycházíme přitom z prací Braunových⁵⁷⁾ a Angererových⁵⁸⁾. Zaměřili jsme se i na významné monografie o císařově osobnosti i na korespondenci mezi Josefem II. a Marií Teresií⁵⁹⁾. V těchto speciálních publikacích však žádnou zmínku o skladateli nenacházíme.

Uzavíráme tuto část s tvrzením, že Gassmann se těšil ve Vídni značné pozornosti ze strany významných osobností hudebního i politického života. Tento fakt doloží i následující odstavec této práce.

ad 3)

Po příjezdu do Vídně byl Gassmann ustanoven baletním skladatelem a později (od r. 1764) i divadelním kapelníkem⁶⁰⁾ s platem 300 florénů. Na tomto tvrzení se v podstatě shoduje Musikalisches Conversations - Lexikon z roku 1874 a studie Donathova⁶²⁾ společně se Sudetendeutsche Lebensbilder z r. 1930⁶³⁾. Konstatujeme, že mohly tyto práce těžit z informací Molitorových⁶⁴⁾. V roce 1764 se prý Gassmann stává dvorním a komorním skladatelem (Hof-Kammerkomponist) císaře Josefa II. a byla mu vyplácena částka 100 florénů. Opět můžeme usoudit, že Donath⁶⁵⁾ přejímá informaci od Molitora⁶⁶⁾. Koschova zpráva pak přináší výši 416 florénů 40 krejcarů a to z titulu Kammer-Musikus⁶⁷⁾. Kosch však nesprávně poukazuje na Donathovu záměnu platidla. Dle studie Donathovy práce je však výše uvedená částka označena platidlem správným. Chybně identifikujeme v tomto případě název platidla v Sudeten-deutsche Lebensbildern⁶⁸⁾, jež zaměňují florény za dukáty. Porovnáme-li částku 416,40 s archivním dokumentem s názvem „Kaiserliche Königliche Hof-Staabe 1715-1825“⁶⁹⁾, zjistíme, že se přesně tato suma shoduje. 416 florénů 40 krejcarů obsahuje sumu divadelního kapelníka (Theaterkapellmeister) 300 florénů a dvorního a komorního skladatele (Hof-Kammerkomponist) 100 florénů. Rozdíl 16 florénů 40 krejcarů si nedokážeme v porovnání se shora uvedenými pracemi vysvětlit, neboť ani Königliche Hof-Staabe přesně tuto částku nevypisují. Zato nás informuje o přesných datech vyplácení a to čtyřikrát do roka vždy po částce 104 florénů 10 krejcarů. Např. v roce 1773 27.února (číslo platby: 9741), 26.dubna(7544), 28.července(11721) a 26.října (75147).

Dostáváme se však ke dvěma problémům. První se jeví částka 104 florénů 10 krejcarů, která byla vyplacena navíc v roce 1773 a to s odůvodněním doplatku za rok 1772. Domníváme se, že se jedná o doplatek z roku předcházejícího s ohledem na jeho odkaz výše uvedené ceny pod číslem 430. Vyplacena byla 3.ledna 1773. Tím se nám dostává součet 500 florénů 50 krejcarů, jak i potvrzují „Königliche Hof-Staabe“⁷⁰⁾. Nahlédněme však opět do

Koschovy⁷¹⁾ studie. Zde identifikujeme částku 140 florénů, které prý skladatel obdržel měsíčně za vykonání funkce divadelního kapelníka. Tím se však dostáváme do rozporu s Donathovým⁷²⁾ tvrzením, které přičítá 300 florénů. Sumu 140 florénů bychom mohli shodně vymezit výše uvedeným doplatkem, ale víme, že se jedná o částku 104,10, a že byla vyplácena čtyřikrát do roka + s pátou zvláštní platbou (příplatek). Nikoli tedy měsíčně, jako dokládá Kosch. Ten v podstatě počítá plný žold a dochází k číslu 3296 florénů 40 krejcarů. Do tohoto čísla přičítá i výplatní sumu 1200 florénů ročně za vykonání funkce Hof Kapellmeister, o které bude pojednáno v následujících odstavcích. Ani „Königliche Hof-Staabe“, též částku 140 florénů měsíčně neuvádějí, a tak nevíme, jak mohl Kosch k tomuto číslu dojít. Identifikujeme pouze částku 90 florénů 10 krejcarů vyplácenou jednou měsíčně divadelním impresáři od 1.11.1773 do 22.1.1774 a to v Abhandlungen z Haus-Hof-Staatsarchiv Wien⁷³⁾. Kosch⁷⁴⁾ vyvrací Donathovu částku 100 florénů v souvislosti s odkazem na „Protokoll der Verlassenschaftsabhandlung“ a uvádí plnou sumu 416,40. Molitor⁷⁵⁾ společně se Sonnleithnerem⁷⁵⁾ vypočítá-vají částku 800 dukátů, kterou ostatně porovnává Kosch i se svým výsledkem. Ti však neuvádějí odkazy na prameny. Nemůžeme se tedy jednoznačně s tímto číslem ztotožnit. Nekriticky dle našeho soudu přebírají informaci o tomto čísle i práce Kheilovy⁷⁷⁾ a Gerberovy⁷⁸⁾. Žádná z výše uvedených prací odkaz na archivní materiál s názvem „Königliche Hof-Staabe“ neuvádí, a proto přicházíme s novým pohledem na problematiku plateb. Výše uvedený archivní dokument je tedy pro naši badatelskou práci opět nesmírně cenným materiálem, jehož kopii uvádíme v příloze⁷⁹⁾. Druhým problémem, ke kterému docházíme, je okolnost datování počátku platby za funkci Hof-Kammerkomponist. Jednoznačné konstatování, že Gassmann byl uveden do této úlohy v roce 1764, se nemusí jevit zcela jednoznačné. V pochybnost nás přivádí studium právě již zmiňovaného dokumentu s názvem „Königliche Hof-Staabe“. Ten vypovídá o 14.květnu 1766. Od tohoto data byla skladateli vyplácena výše zmiňovaná částka 416 florénů 40 krejcarů. Tuto informaci identifikujeme v platbách z roku 1772. Protože byl nalezen archivní pramen, jenž dokládá i tuto skutečnost a žádné práce na tento pramen nepoukazují, můžeme přinést opět nový pohled a konstatovat, že by mohl být skladatel odměňován za funkci Hof-Kammerkomponist až od roku 1766 a snad i do této funkce potvrzen až o dva roky později,

oproti tvrzením, která jednoznačně, avšak nepodloženě, uvádějí rok 1764. Snad i v důsledku toho, že téhož roku byla poprvé provedena první opera pro tuto hudební rezidenci s názvem „L´Olimpiade“, ale hlavně potvrzen jako nástupce Ch.W.Glucka. I když se nám může jevit rok 1764 v důsledku těchto tvrzení přijatelnější pro naše konstatování, nelze ho tedy jednoznačně určit v souvislosti s porovnáním „Königliche Hof-Staabe“. Ani studium „Wienerisches Diarium“ z let 1763-1764 neprokázalo žádnou informaci k této problematice a tak se stává hlavní oporou tohoto pohledu výše zmiňovaný dokument z Hof-Kammerarchiv Wien.

Jednoznačně doložíme datum potvrzení Gassmanna za c.k. dvorního kapelníka (Hofkapellmeister) 11.března 1772 návrhem císařovny Marie Teresie a následným císařovým stvrzením Gassmann mohl vykonávat výše uvedenou funkci s platností od 13.března 1772. Kopii tohoto význačného archivního materiálu uvádíme opět v příloze⁸⁰⁾, neboť v porovnání s Koschovou⁸¹⁾ disertační prací musíme bohužel opět upozornit na chybu, které se Kosch dopouští, když otiskuje stvrzení z 11.3.1772 ne však s uvedením tohoto dne, nýbrž s datováním 13.3.1772. Opět došlo k mylné identifikaci, jakou jsme uvedli též v Duškově případě⁸²⁾. Cenným materiálem se pak pro nás stává i Gassmannova žádost o funkci c.k. dvorního kapelníka, nalezená v HausHof-Staatsarchiv Wien⁸³⁾, kterou neotiskují žádné odborné práce. Proto je i kopie tohoto dokumentu zařazena opět v příloze⁸⁴⁾. Žádost však není datována. Gassmann zde co nejponiženěji žádá po smrti kapelníka Reuttera o místo c.k. dvorního kapelníka. Hudební historiografie však učinila i v této otázce spoustu omylů. Takto si troufáme označit tento postoj k problematice, neboť předkládáme kopie průkazných archivních materiálů a to nejen císařského dokumentu z Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, ale i kopii dokumentu „Königliche Hof-Staabe“, v této práci již několikrát zmiňovaném. První skupina prací uvádí datum jmenování v rozmezí let 1766-1769. Tak tomu je u Dlabacze⁸⁵⁾ a Kheila⁸⁶⁾. Druhá skupina pak rok 1771. To je případ Hossnerův⁸⁷⁾, Musikalisches Conversations - Lexikon⁸⁸⁾ (1874), Gerberův⁸⁹⁾, avšak i Pelclův⁹⁰⁾. Práce Geyerové⁹¹⁾, Hirschingovy⁹²⁾ se o tomto tvrzení zmiňují bez označení dat a poslední skupina prací jako Sonnleithnerova⁹³⁾, Buškova⁹⁴⁾, Koschova⁹⁵⁾, Donathova⁹⁶⁾, Sudetendeutsche Lebensbilder⁹⁷⁾, Köchelova⁹⁸⁾, K.M.Kommy⁹⁹⁾, Steinhardova¹⁰⁰⁾ a jiné pak uvádí správné datování tohoto

jmenování - 13.3.1772. Z ledna 1774, tedy v roce úmrtím, pak identifikujeme v „Königliche Hof-Staaben“ vyplacení 104 florénů 10 krejcarů jako poslední výplatní částku, která však již byla předána Gassmannově ženě Barboře a to v červnu 1774. Gassmann byl oceněn výkonem funkce c.k. dvorního kapelníka sumou 1200 florénů ročně¹⁰¹⁾. Tato částka se již přesně shoduje s archivními prameny. Vyplácena začala být od 3.června 1772 až do skladatelovy smrti. Z roku 1772 příslušeno Gassmannovi 760 florénů, které mu byly vyplaceny počátkem roku 1773. V téže roce pak obdržel plnou částku ve čtyřech výplatních termínech po 300 florénech a to z 27.ledna (pod číslem 3740), 16.dubna (1543), 28.července (18722) a 26.října (15146). Celkem tedy obdržel v roce 1773 částku 1960 florénů. V porovnání se skladatelem G.Ch.Wagenseilem byl Gassmann přeci jen finančně oceněn sumou menší a to o plných 300 florénů¹⁰²⁾. Pro zajímavost dodejme, že houslisté dvorní kapely byli odměňováni 300 florény ročně¹⁰³⁾.

Jako skladatel byl Gassmann ve Vídni úspěšný. Četné zakázky na nové hudební kompozice jsou toho dokladem stejně tak, jako i Hof-Zahlamtsbücher z HofKammerarchiv Wien, které nás informují o vyplacení částek za nová hudební díla¹⁰⁴⁾. Doklad o vyplacení 825 florénů za kompozici opery „Il Trionfo d'amore“ z ledna-února 1763 též dokládá i přesný rok Gassmannova příchodu do Vídně, o němž se zmiňujeme na str.42 -44. Gassmann vynikal v kompozicích děl komorních, symfonických, operních, baletních i chrámových. Největšího úspěchu dosáhl ve Vídni opět pracemi operními. Na tomto místě připomeňme, že tehdy byly ve Vídni oblíbené večery, sestavené z kompozic různých skladatelů. Umělecká kvalita takových večerů, sestavených z hudby různých autorů, zůstává však sporná¹⁰⁵⁾, avšak divadelní úspěchy s ohledem na četné reprízy zaznamenaly. Gassmann se samozřejmě na úspěchu těchto večerů podílel významnou měrou. Jako příklad uvedme kopii titulní stránky libretaze Stadtbibliothek Wien. Jedná se o libreto k Singspielu s názvem „Don Quichott von Mancia“¹⁰⁶⁾, ke kterému napsal Gassmann balet o 3 dějstvích.

Četné oblibě se těšily též německé úpravy původně italských oper. Jako doklad některých úprav uvádíme na tomto místě kopii titulní stránky libreta k opeře „Die Gräfin oder der Übelangebrachte Stolz“¹⁰⁷⁾ z r. 1786, která vznikla pře-textováním původní italské verze

opery „La Contessina“. Tento singspiel je označován jako „opereta“. S tímto označením jsme se již setkali v Souškově pojednání¹⁰⁸⁾.

ad 4)

O existenci gassmannovské korespondence nutno poznamenat, že vycházíme pouze z archivního pojednání Abhandlungen¹⁰⁹⁾ z roku 1774, uloženém v Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, které kromě dopisů Gassmannovy manželky Barbory dokládá pouze jeden dopis podepsaný skladatelovou rukou. Dopis je datovaný 26.9.1768 a Gassmann sděluje, že mu bylo slíbeno věno 50 zlatých a 500 guldenů v souvislosti se stvrzením svatební smlouvy z 24.září téhož roku. Druhý Gassmannův podpis pak nacházíme samozřejmě v závěru svatební smlouvy. Upozorňujeme ještě na Gassmannovu žádost o místo c.k. dvorního kapelníka, jakožto i na soupis členů Tonkünstler-Sozietät, též Gassmannovou rukou podepsaný. O existenci další gassmannovské korespondence však nemáme další zmínky. Samostatně utříděná korespondence k tomuto skladateli, kromě zmiňovaného Abhandlungen, neexistuje. Dokládá to nejen archivní průzkum, nýbrž i sdělení vídeňských vědeckých pracovníků. Jako příklad za všechny uved'me Dr.F.Dirnbergera z Haus-Hof-Staatsarchiv Wien.

ad 5)

Gassmannovou bezesporu nejvýznačnější životní zásluhou v sociální oblasti se jeví podnět k založení Tonkünstler-Sozietät. Jedná se o společnost vdov a sirotek po zemřelých skladatelích a ostaních hudebnících. Hodnotíme-li opět odbornou literaturu, musíme poukázat na následující problémy :

1. Rozporné označení skladatelových skutečných zásluh v podobách „zakladatel“¹¹⁰⁾, „spoluzakladatel“¹¹¹⁾. Snad můžeme konstatovat, že Gassmann byl iniciátorem založení, vzhledem k velké oblibě u dvora. Marie Teresie pak mohla vydat dekret z 27.2.1771 o zřízení této společnosti a věnovat i 500 zlatých. Za hlavního aktéra založení můžeme tohoto skladatele označit i z toho důvodu, že schůzky členů společnosti se uskutečnily v Gassmannově bytě. Gassmannovo jméno dominuje na konci seznamu členů této společnosti. Seznam¹¹²⁾ je uložen ve Fondu Tonkünstler-Sozietät v Haus-Hof-Staatsarchiv Wien a stává

se pro vás v souvislosti s touto problematikou v podstatě jediným, za to však nesmírně hodnotným písemným pramenem. Při interpretaci tohoto materiálu vycházíme opět z několika hledisek :

a - Zajímavý je grafologický rozbor textu, podle něhož identifikujeme novou verzi označení skladatelova jména a sice „Florian Gasmon“, které se pak objevuje i v mnohých partiturách.

b - V seznamu dále identifikujeme jména českých muzikantů T.Vobořila¹¹³⁾ (Woborzill). Snad ho můžeme označit za syna Jana Vobořila, mosteckého regenschorího. Tím by se nám otevřela cesta k dalšímu studiu - problému Gassmannova vztahu k J.Vobořilovi a jeho synovi. Upozorňujeme pak dále na Wenzela Pichla¹¹⁴⁾, českého skladatele působícího v Miláně a F.J.Tůmu¹¹⁵⁾. Literatura¹¹⁶⁾ se zmiňuje též o L.A.Koželuhovi, s nímž údajně přichází Gassmann ve Vídni do styku a jež měl být i členem Tonkünstler-Sozietät. Jeho jméno se však v seznamu členů der Tonkünstler-Sozietät nenachází. Seznam však dokládá Gassmannův vídeňský kontakt s výše uvedenými českými hudebníky. Na Pichlovo jméno upozorňuje Donath¹¹⁷⁾. F.I.Tůmu a T.Vobořila však nezmiňuje ani on, ani žádná jiná gassmannovská studie.

2) c - Spornými fakty v literatuře se jeví též rok založení této společnosti. Dle interpretace shora uvedeného materiálu však podáváme jasně konstatování, že Tonkünstler-Sozietät zahajuje svou činnost v roce 1771. Ne tedy až roku 1772, jak to uvádí práce Geyerové¹¹⁸⁾, Hirschingovy¹¹⁹⁾ a Kheilovy¹²⁰⁾. Tito autoři zřejmě těžili z toho faktu, že v roce 1772 byl uspořádán první večer této společnosti, na kterém bylo provedeno Gassmannovo oratorium „La Betulia Liberata“. Seznam členů Tonkünstler-Sozietät stvrzuje platnost této listiny a to od 1.dubna 1771 do konce března 1772. 1.duben je dnem prvního sezení členů společnosti. Správně to podtrhuje i Donathova studie¹²¹⁾. Avšak uskutečnění prvního koncertu, na kterém bylo oratorium „La Betulia Liberata“ provedeno, se nedokládá zcela shodně. 29.březen 1772 a 28.květen 1772 jsou dvěma možnými variantami. Ani studiem Wienerisches Diarium z března-června 1772 se nepodařilo jednoznačně toto datum určit. Zajímavé je i studium informací z Gerberova slovníku¹²²⁾. Gerber se o Tonkünstler-Sozietät nezmiňuje vůbec. Je to jeden z mála materiálů, které tuto významnou instituci zcela opomíjí¹²³⁾.

Koncertní produkce Tonkünstler se uskutečnila vždy třikrát do roka. Společnost zaručovala vdovám vyplácet po hudebnících 400 florénů ročně. Gassmann měl prý dle Novákova článku¹²⁴⁾ v mosteckých novinách v souvislosti se založením této instituce ke spoření blízko. Toto tvrzení však nelze v souvislosti s dalším studiem pramenů potvrdit.

ad 6)

Tematiku s označením „Okolnosti skladatelova úmrtí“ rozčleníme do pěti oblastí.

1. Identifikace úmrtního domu.

Dle Buškových¹²⁵⁾ zpráv se jedná o dům hraběte Öttingena č. 206 ve Strauchgasse Wien I. Dnes již na tomto místě původní dům nestojí. V 19. století zde byly postaveny dva domy. V těchto místech tedy nenacházíme žádné zprávy o skladatelově pobytu a zdejším úmrtí. Foto místa, kde původně měl dům stát, podává příloha¹³⁶⁾. Při identifikaci tohoto domu přicházejí tedy v úvahu dvě budovy uvedené na fotografiích. V budoucnu se hodlá autor této práce i řešením této problematiky podrobněji zabývat.

2. Příčinu úmrtí diagnostikuje Totenbeschauprotokoll¹²⁷⁾, uloženém v Stadtarchiv Wien. Konstatuje vodu na plicích, na kterou v důsledku zranění žeber po výpadu z kočáru skladatel umírá. Literatura pak uvádí tři varianty datování smrti a sice 20.1., 21.1. a 22.1.1774. Někteří autoři¹²⁸⁾ odkazují na zprávu Wienerisches Diarium¹²⁹⁾, kde byla uveřejněna právě 22.1.1774. Další skupina¹³⁰⁾ pak čerpá z úmrtního protokolu, kde je zaneseno datum 21.1.1774¹³¹⁾. Mylné je zde však tvrzení o Gassmannově stáří - 51 roků. O rok později vydaný Pelclův spis se však úmrtním dnem nezabývá¹³²⁾. Převážná většina prací informuje o 20.lednu. Gassmann zemřel o 10.hodině večerní. V úmrtním zápise je Gassmannovo jméno uvedeno těsně pod datem 21.1.1774. Z toho usoudíme, že Gassmann skutečně zemřel 20.ledna o 10.hodině večerní, ale zpráva byla zanesena do zápisu snad v časných raních hodinách, tedy již 21.1.1774. 20.ledna ostatně potvrzuje též otisk článku s názvem „Hofkomponist zu Tode gestürzt“, který je datován právě 20.ledna 1774 a nachází se v periodiku „Wiener Klassik“ 1994/95¹³³⁾.

3. Místo pohřbení a dalšího odpočinku.

Steinhardova¹³⁴⁾ informace o Schwarzschanerkerhof jako místě, kde bylo uloženo Gassmannovo tělo, vybízí k zahájení průzkumu tohoto místa. Dnes se již tento hřbitov ve Vídni nenachází. Jeho zrušení bylo důsledkem reformních snah a osvícenských myšlenek Josefa II. Z tohoto hlediska se dobíráme ke jménu kostela, v němž se konalo s touto osobností poslední rozloučení. Je to Michaelerkerhof¹³⁵⁾ nedaleko Hofburgu, kde byl mj. uctěn dvorní básník Metastasio a mnoho dalších významných osobností.

4. Charakteristika smutečního aktu

Neprozkoumaná se doposud jevila i charakteristika shora jmenovaného aktu. Vídeňský Haus-Hof-Staatsarchiv však uchovává i zajímavé archiválie k tomuto tématu, a protože dosud nebyly, jak nás o tom studium materiálů přesvědčuje, publikovány, uvádíme zde i některé zajímavé informace. Abhandlungen obsahují i soupis pohřebních nákladů pod označením Specification¹³⁶⁾. Soupis dokládá realizaci výpravného a poměrně nákladného smutečního aktu.

Bylo nutno vyplatit za : rubáš 3 zlaté 80 krejcarů, smuteční modlitbu včetně nosičů 15 zl. 24 krejc., vosk 1 zl. a 52 krejc., práce na faře 20 zl. 21 krejc., vzývání Sv. Františka 15 zl. 46 krejc., nesení obrazu Sv. Františka 10 zl. 24 krejc., účast dvacetičtyř lidí z domu chudých 4 zl. 30 krejc., večerní sukno 27 zl. 12 krejc., nosičům těla zemřelého 51 krejc., zpropitné 51 krejc., domovníkovi za hlídání nemocného skladatele 2 zl. Celková suma nákladů činí 150 zlatých a 25 krejcarů. Tento výčet účastníků pohřebního aktu jasně dokládá nesporný význam skladatelův v sociální oblasti. Podnět k založení Tonkünstler-Sozietät byl tedy vskutku velkolepým gassmannovským počinem a výše uvedený seznam účastníků smutečního obřadu pak toto tvrzení jednoznačně podtrhuje.

5. Sociální postavení rodiny po smrti skladatele

I přesto, že se nemůžeme v souvislosti se založením Tonkünstler-Sozietät domívat, že by mohl mít Gassmann ke spoření blízko, archivní materiály nás dovádí ke zcela odlišnému tvrzení. I přesto, že byl skladatel za své služby poměrně dobře finančně odměňován, musíme konstatovat, že se ocitl v dluhách. Bylo to dáno dvěma důvody. První pramení bezesporu z jeho nemoci, která do dostavila po nešťastném zranění. Např. za rok 1773 dluží lékárnám

109 zlatých a 16 krejcarů¹³⁷⁾. Své služce Rosálii plat 12 zlatých 54 krejcarů¹³⁸⁾, kuchařce Kateřině za celý rok 30 zlatých, služebníkovi Josefovi 20 zlatých, krejčímu 80 zlatých, jeho matce 200 zlatých, lékaři dokonce 1500 zlatých. Suma dluhů činí : za smuteční akt 150,25, další položky 2575,45. Celkem tedy 2726,10. To je samozřejmě částka vysoká. Druhým důvodem vysoké zadluženosti byla i honosná výbava domu. Po skladatelově smrti byla část majetku vlastnictvím jeho manželky Barbory, část majetku však byla z hlediska hodnoty finančně odhodnuta a nabídnuta k prodeji, neboť se sama finanční pomoci dožadovala, jak ostatně potvrzuje i Buškův¹³⁹⁾ odkaz. O vybavení gassmannovského domu si pak uděláme následující představu : např. : 20 ručníků, oválná zlatá mísa, 60 damaškových ubrousků, 6 párů nožů, lžic a vidliček, 170 malovaných obrazů, 1 malé zrcadlo v pozlaceném rámu, 6 starých rámu k obrazům a mnoho dlaších¹⁴⁰⁾. Císařovna vyhověla žádosti Barbory Gassmannové ihned druhého dne a potvrdila, že mohla vdova pobírat roční příspěvek 400 florénů a jeho dvě dcery každá po 200 florénech ročně. Tím samozřejmě získala Barbora i právo členů Tonkünstler-Sozietät právě potvrzením výše zmiňované částky.

ad 7)

Podobně jako u Gassmannova rodného města Mostu i na tomto místě je nutno zamyslet se nad postojem vídeňské hudební metropole k tomuto umělci. Toto zamyšlení vedeme v podstatě ve dvou rovinách : a) rovině periodik, b) rovině ostatních hledisek jakými jsou : existence památníků, muzea, busty, pomníku, náhravek a ulice s gassmannovským pojmenováním.

ad a) Dobový vztah hudební Vídně ke skladateli dokládají dvě pojednání, která se objevila ihned po skladatelově smrti. Prvá již v práci uvedená Mazakariniho zpráva o skladatelově skonu z 20.1.1774¹⁴¹⁾, ve které již hovoří o „všemi milovaném hudebníhovi“ a druhá zpráva, pocházející z Wiener Zeitung¹⁴²⁾. Ta řadí Gassmanna mezi znamenité autory - vynikající postavy tehdejšího hudebního života. Jako v případě mosteckých periodik¹⁴³⁾, i zde je podtržena víra v pozdější slávu. Gassmann měl Vídeň svou kariérou, které zde dosáhl, i v budoucnu proslavit. Opět musíme vzpomenout na mostecká tvrzení a navzájem tyto dvě lokality porovnat. Docházíme k závěru, že počáteční euforie nad Gassmannovým dílem

začala postupem času upadat i v samotné Vídni. Porovnávat hudební Vídeň a spíše průmyslový Most není v podstatě ani vůbec možné, avšak v historickém kontextu je alespoň malé srovnání též podnětné a zajímavé. Zhruba do poloviny 50. let 19. století, tedy do vymření gassmannovského rodu, se tradice tohoto rodu, možno říci, okázale uctívala. Ať již to dokládá Braunovo zvýšení platu Gassmannově dceři Tereze, význačné pěvkyni hudebního divadla v roce 1794¹⁴⁴⁾ - doložené Sonnleithnerem, či Nekrolog vydaný v Neue Wiener-Musik-Zeitung ¹⁴⁵⁾ roku 1852, oznamující úmrtí posledního člena gassmannovské rodiny - druhé skladatelovy dcery Anny, též význačné dvorní zpěvačky. Zhruba o dvacet let později se objevuje v Neues Wiener Journal¹⁴⁶⁾ z roku 1874, v souvislosti se stým výročím úmrtí článek s názvem „F.L.Gassmann Die Liebling-Komponist Kaiser Josefs II.“, který oceňuje Gassmannovu zásluhu v sociální oblasti¹⁴⁷⁾. Vyjadřuje touhu opět si na Gassmannova díla vzpomenout. To samozřejmě dokládá postupný úpadek zájmu o skladatelovo dílo. Nutno též poznamenat, že 70. léta 19. století se nám jeví pouze přechodným krizovým obdobím, neboť víme, že od počátku 80. let se připravuje zhotovení Gassmannova pomníku ve spolupráci s rodným městem Most, o níž bylo napsáno v první kapitole této práce.

Jako další badatelské prognostické hledisko uvádíme i průzkum dokumentu s názvem „Gassmanns Denkmal-Comitee“, uloženém ve vídeňské hudební instituci Gesellschaft der Musikfreunde. Tím by se i tato problematika definitivně uzavřela a mohla by být prezentována ve své kompletní podobě.

V souvislosti s blížícím se dvoustým výročím narození skladatele roku 1929 se ožívuje zájem o skladatelovo dílo ve vídeňských vědeckých institucích, konkrétně na Vídeňské universitě (Musikwissenschaftliches Institut - Universität Wien), kde začínají vznikat významné disertační práce¹⁴⁸⁾, zabývající se rozsáhlými analýzami Gassmannových děl. V poválečném období je pak zajisté podnětný zájem o gassmannovské hudebniny v ÖNB Wien - Musiksammlung (Albertina) ze strany Angličanů, Němců, Američanů ale i Čechů¹⁴⁹⁾. Dále též i realizace některých zvukových nahrávek převážně souborem Concilium Musicum Wien pod vedením Paula Angerera¹⁵⁰⁾, opery „La Contessina“ v roce 1965 ve Vídeňské Kammer Oper¹⁵¹⁾, či novodobé nastudování opery souborem Vídeňské akademie za účasti

vynikajících zahraničních pěvců a při této příležitosti vydání i gassmonnovského čísla periodika s názvem „Wiener Klassik“ (1994/95)¹⁵²⁾. Tímto výčtem se prakticky dostáváme k závěrečné části této kapitoly.

ad b) Následující odstavce podávají souhrnný přehled výsledků vídeňského putování po stopách F.L.Gassmanna, uskutečněného v průběhu měsíců červenec-listopad 1995.

1. Ačkoli nalézáme ve Vídni památníky, busty mnoha hudebních umělců, v případě Gassmanna nebylo nic z výše uvedeného nalezeno.
 2. Ani samostatnou gassmannovskou expozici nenajdeme v žádném vídeňském muzeu. Muzeum v Gassmannově domě, jako tomu často v případě různých významných osobností bývá, též neexistuje, neboť již víme, že byl tento dům zbourán (resp. dva domy původního místa) a dnes již nám tato místa Gassmannův pobyt nepřipomínají.
 3. O problematice místa odpočinku již bylo v práci napsáno¹⁵³⁾.
 4. Pozitivní zprávu přinášíme o existenci gassmannovské ulice, nacházející se ve vídeňské čtvrti s názvem Wien - Meidling¹⁵⁴⁾.
 5. Upozorňujeme dále na uchování portrétů a vyobrazení ve Völkerkundemuseum¹⁵⁵⁾ a Gesellschaft der Musikfreunde¹⁵⁶⁾. U poslední zmiňované instituce, též pak na rukopis blíže neoznačený. Dle jeho analýzy však tvrdíme, že se jedná o původní verzi Braunovu, v roce 1795 otištěnou pod Sonnleithnerovým jménem, v důsledku naprosté shody textové struktury obou artefaktů
 6. Konečně přikládáme i seznam¹⁵⁷⁾ nahrávek, zaevidovaných v Österreichischer Rundfunk, Orf-Zentrum Wien, Österreichische Phonotheek, Musiksammlung der ÖNB - Albertina, Musikwissenschaftliches Institut Universität Wien i soupis nahrávek dostupných ve vídeňské obchodní síti.
 7. Vyobrazení skladatele na pohlednicích a další drobné materiály podobného typu v této hudební metropoli však nenalézáme.
 8. Hudebniny budou porovnány s ostatními lokalitami v závěrečné části práce¹⁵⁸⁾.
- Z výše uvedeného vyplývá, že současná Vídeň se přímo nestaví k tomuto skladateli zády, nicméně prognostické stanovisko z Wiener Zeitung¹⁵⁹⁾ z roku 1774 se ani v této lokalitě nenaplnilo tak, jak bychom si to plně představovali. Výše uvedená sumarizace informací je

toho plným dokladem. Je zcela pochopitelné, že nelze srovnávat Gassmanna s nejznámějšími hudebníky 18., 19. i 20. století, kteří ve Vídni žili, ale i tak nemůžeme být s výčtem shora uvedených informací příliš spokojeni s ohledem na tu skutečnost, že ve své době byl skladatel ve Vídni ceněn v pravém slova smyslu důstojně.

IV. ZHODNOCENÍ HISTORIOGRAFICKÉHO PŘÍ- STUPU KE GASSMANNOVĚ TVŮRČÍ OSOBNOSTI A PODÍL SKLADATELOVY PRODUKCE V DNEŠ-NÍM HUDEBNÍM ŽIVOTĚ

IV.1. PROBLÉMOVÉ OTÁZKY HISTORIOGRAFICKÉHO POHLEDU

Již jsme uvedli, že studium literatury k této osobnosti je z větší části zavádějící a zároveň i nedávající archivními prameny podložené důkazy k mnoha životním epizodám skladatelova života. Tyto nepřesnosti se však nevztahují pouze k okolnostem rázu biografického, nýbrž i k dalším oblastem, kterými se budeme zabývat v této závěrečné kapitole práce. Specifikujme opět výše zmíněnou problematiku do několika bodů :

- a) označení původu skladatele
- b) zastoupení Gassmannova jména v literatuře
- c) různorodé charakteristiky početnosti tvůrčího odkazu
- d) sumarizace ostatních sporných otázek

ad a)

Otázka Gassmannova původu je z hlediska teritoriálního závažným problémem a hudební historiografie i k tomuto tématu zaznamenává celou řadu nepřesností. To pochopitelně dokazuje pouze zevrubné studium problematiky. Identifikujeme celkem osm různých verzí označení autorova původu, či Gassmanna jako skladatele.

1. „Český skladatel v emigraci“⁽¹⁾. K tomuto označení jsme se již vyjádřili ve druhé části práce²⁾. Ve shodě s výše uvedeným ho nemůžeme z pohledu autora této práce i takto označit.
2. „Český skladatel, mostecký rodák“⁽³⁾. Toto označení není přesné, neboť nedokládá skladatelův německý původ. Teritoriální hledisko je samozřejmě správné brát v úvahu, ale nemůže být jediným kritériem.
3. Neúplná je i charakteristika Gassmanna jako „Českého skladatele“⁽⁴⁾.
4. V podstatě stejně je možné se vyjádřit i k tvrzení „Gassmann - německý skladatel“⁽⁵⁾, kde opět chybí teritoriální reflexe.
5. Zcela chybné je označení Gassmanna jako „rakouského skladatele“⁽⁶⁾. Autoři této verze se zajisté přidržovali faktu vídeňského působení, jako nejdelší a nejvýznačnější periodě

skladatelova života. Bohužel musím konstatovat, že k této charakteristice dospěly i mnohé české slovníky a encyklopedie.

6. Zcela nepostačující je charakteristika Dlabacžova a Pohlova⁸⁾, uvádějící skladatelovo jméno pod označením „Hofkapellmeister in Wien“. Jedná se o podobnou verzi jako u bodu předcházejícího.

7. K přesnému a úplnému výroku se blíží Černušákov⁹⁾ zpodobnění „skladatel německé národnosti z Mostu“.

8. Neoptimálnější a tudíž i z našeho hlediska nejpresnější se jeví charakteristika Československého hudebního slovníku¹⁰⁾ s označením, „německý skladatel z Čech ve Vídni“ beroucí na zřetel všechna zmiňovaná kritéria. Z tohoto tvrzení tedy vyplývá i další problémová otázka. Můžeme tedy jednoznačně Gassmanna řadit do kategorie české hudební emigrace? Z tohoto hlediska je nutné brát na zřetel i otázku kontaktů skladatele s českým prostředím. Zabývali jsme se již problémem uvedení opery „La Contessina“ v Uničově z roku 1770. Pokud tedy skutečně zde byla některá Gassmannova opera uvedena, a dobové novinové zprávy to opravdu potvrzují, i když ne přesné datum uvedení a název opery, pak tedy můžeme zároveň tvrdit, že Gassmann s českými zeměmi v částečném kontaktu byl. Podtrhujeme slovo „částečném“, neboť jedna návštěva není důkazem toho, abychom o kontaktech v pravém slova smyslu mohli hovořit, odhlédneme-li od hypotéz, zabývajících se skladatelovými kontakty s českými hudebníky v Itálii a Vídni. Zcela jiné je pak hledisko koncertního provozu Gassmannova díla právě v českém prostoru, o němž se ještě v této práci zmíníme¹¹⁾. Víme, že mnozí čeští skladatelé 18. století díky nepříznivým podmínkám právě v českém prostoru, které se v důsledku germanizačního i kulturního útisku ze strany Habsburků projevily, působí trvale v cizině a styky s českými zeměmi udržovali jen minimálně. Bezpečně je však řadíme k příslušníkům českých skladatelů s ohledem na jejich původ. V případě Gassmanna je tato úvaha v souvislosti s uvedením výše naznačených kritérií problematická. Snad i proto jsme mohli v literatuře identifikovat velké množství různých verzí označení skladatelovy osobnosti. Přidržíme se několika faktů. Skladatelovo dětství je jediným obdobím pobytu v českém prostoru. Je to období velmi krátké a z hlediska věku autora etapou přípravy a tudíž i kompozičně jistě nevýznamnou. Ani kontakty s

tehdejšími osobnostmi hudebního života jsme nemohli, z důvodu nedostatku archivních pramenů, doložit. Téměř celý život prožil za hranicemi vlasti a stal se zde jedním z nejuctívanějších českých skladatelů v cizině¹²⁾. Toto tvrzení by ještě samozřejmě nedávalo příčinu k tomu, abychom mohli hovořit o Gassmannovi a české hudební emigraci jako o něčem, co do sebe naprosto nezapadá, avšak nastínili jsme otázek několik. At' již otázky kontaktů skladatele s českým prostorem, či fakt skladatelova německého původu. V souvislosti s řešením této problematiky tedy docházíme k názoru, že výše uvedené tvrzení „Gassmann - německý skladatel z Čech ve Vídni“ můžeme skutečně považovat za nejoptimálnější.

9. Ve vztahu ke značení Gassmannova jména nutno připomenout Chvalkovského¹³⁾ a Nejedlého¹⁴⁾ práce, jež zdůrazňují hlavní podíl skladatelův na produkci baletních děl a zároveň označují Gassmanna pouze za baletního skladatele. To je samozřejmě tvrzení velmi neúplné, dokládající opět zcela povrchní znalost problematiky. Nejnovější práce Schniererova¹⁵⁾ a Šafaříkova¹⁶⁾ pak věnují tomuto skladateli omezený prostor a tím se i o původu Gassmanna nezmiňují vůbec.

ad b)

Zajímavé je též hledisko skutečného významu skladatele v dějinách hudby, o němž jsme se již zmínili ve čtvrté části práce a nad kterým se ještě zamyslíme v závěrečné části této stati. Nutno dodat, že jsme si již z hlediska historiografického přístupu určitý postoj ke skladateli identifikovali v souvislosti s řešením některých problémových otázek. Na tomto místě se zaměříme na zastoupení skladatele v mnohých hudebních lexikonech a encyklopediích. Byl proveden průzkum 100 českých a zahraničních slovníků. Z jeho výsledku si můžeme, dle mínění autora této práce, určitý obraz o významu skladatele a jeho díla z pohledu hudební historiografie, učinit. 33% slovníků¹⁷⁾, či encyklopedií skladatelovo jméno nezaznamenalo. To je poměrně vysoké číslo. Zajímavé je, že i některé rakouské encyklopedie a slovníky neuvádí skladatelovo jméno, společně s materiály anglickými, americkými, německými a ruskými. České a slovenské slovníky však mezi výčtem materiálů, jež Gassmannovo jméno neuvádějí, nenalezneme. Co se týče chronologického pohledu, zaznamenáváme nárůst výše

uvedených materiálů v 60.-90. letech 20. století. I po roce 1990 nově vydaná hudební literatura encyklopedického charakteru nezařazuje skladatele na své stránky, což samozřejmě dokládá fakt menší informovanosti hudební veřejnosti právě o této tvůrčí osobnosti.

ad c)

Rozporuplnými jeví se otázky vztahující se k počtu kompozic skladatelova tvůrčího odkazu. Upozorňujeme na dvě oblasti. Nejčastěji se různí čísla vztahující se k počtu operního díla. Můžeme si to vysvětlit v podstatě ze dvou hledisek. Některé Gassmannovy opery byly textově upravovány a vycházely v německém překladu, jak víme z předcházející části práce. Z tohoto faktu vyslovujeme hypotézu, že někteří autoři započítávají i tyto úpravy mezi nové operní kompozice. Docházejí tudíž k číslu 25 jako první variantě uváděného počtu¹⁸⁾. Další okruh autorů pak přičítá i části oper jiných autorů, které skladatel dokončoval. Jako příklad uveďme „Dona Quichota“ G. Paisiella. Některí autoři zařazují do výčtu i operní práce, jež byly dokončovány po skladatelově smrti. Jako například opery s názvem „Petit matelot“ (1796), „Die Blumengeist“, nebo „Wo weilt aus Stücke“, které uvádí Eitner²⁰⁾. Ponecháme-li tyto výše uvedené kritéria stranou, můžeme uvést za přesnější Donathův²¹⁾ seznam Gassmannových operních děl a od něho prakticky přejímaný počet 21 operních kompozic u Bollerta²²⁾. Uvádíme další nepřesnosti a omyly, které při studiu seznamu Gassmannova operního díla nalézáme:

1. Mnohých chyb se dopouští Dlabac²³⁾. Jedná se nejen o nepřesný počet děl, nýbrž i o pravopisné chyby u opery „L' amore artigiano“, či tu okolnost, že na již známou operu „La notte critica“ nereflektuje vůbec a tím ji do seznamu nezařazuje.
2. Nesprávně je uveden rok 1769 provedení opery „Un pazzo ne fa cento“ u Pohla²⁴⁾ a v Biographie des Musicens z roku 1883²⁵⁾. Odkazem na Catalogue of Venezianos Librettos²⁶⁾ však dokládáme rok 1762 jako časové určení prvního provedení této opery v Benátkách.
3. V Pelclově²⁷⁾ spise se jedná o dvě chyby:
 - a) záměna oratoria „La Betulia Liberata“ za operu;
 - b) nepřesné uvedení názvu opery „Rovinati“²⁸⁾.

4. Nesprávný výčet německých úprav oper přináší Kheil²⁹⁾ společně s některými pravopisnými chybami v uvedení názvů operních kompozic³⁰⁾.

5. V některých případech se jedná i o nepravdivá data premiér, jak je tomu u Quoiky³¹⁾ a již zmiňovaném omylu u K.M. Kommy³²⁾.

6. Konečně pak upozorníme na Kuncovo označení Gassmannových oper jako „operety pro italskou operu“³³⁾. To je pochopitelně výrok nesprávný, neboť 19 komických oper Gassmannovi nemůžeme přičítat. Tokovéto označení jsme již uvedli v případě „La Contessiny“ u Souška³⁴⁾. Zde byla tato charakteristika výše uvedené opery na místě, neboť se tímto termínem skutečně komické opery 18. století v italském názvosloví označovaly, ale pro operu - serii, jejichž celé řady je Gassmann autorem, není možné takovéto označení samozřejmě použít. Dle Donatha³⁵⁾ se jedná o 14 Gassmannových oper komických a 7 vážných. Protože se jedná zatím o jedinou disertační práci, jež podrobně Gassmannovy opery hodnotí, hodláme se i tohoto čísla držet.

Nepřesnosti v souvislosti s udáním počtu Gassmannových symfonií pak komentovat nemůžeme, neboť chybí provést rozsáhlý průzkum v samotných zahraničních archivech. Informace z mnoha katalogů nemohou ani dnes dát přesný obraz počtu těchto kompozic. Pro Gassmannovo dílo je totiž typické, že není v současné době ještě zcela prozkoumané. Samozřejmě, že to není pouze případ tohoto skladatele, ale právě u něho je zapotřebí provést řadu dalších výzkumů, neboť i nejvýznačnější Hillův³⁶⁾ katalog Gassmannova instrumentálního díla není, dle zjištěných faktů, zcela vyčerpávajícím soupisem z toho důvodu, že např. dostatečně neodkazuje na lokality, v nichž je Gassmannovo dílo dochováno. Tímto faktem se ostatně budeme ještě zabývat³⁷⁾.

ad d)

V závěru našich hodnocení hudební historiografie a jejího vztahu k mosteckému rodáku F.L.Gassmannovi provádíme resumé problémových otázek, které se při studiu problematiky vyskytly a na které jsme se snažili alespoň zčásti najít pokud možno pravdivou odpověď. Protože to nebylo vždy jednoduché i po prostudování mnohých pramenů, či po jejich intenzivním pátrání, vyslovili jsme i některé hypotézy, které jsme tedy museli v souvislosti s

hodnocením výše uvedených artefaktů, uvést. Poměrně dobře se daří i hodnocení starší české literatury K. Hůlkovi v článku nazvaném „Bibliografie starší české hudby“, uveřejněném v časopise Dalibor³⁸⁾ tím, že identifikuje mnohé omyly v Dlabáčovi, od něhož nekriticky přebírají mnohé informace ostatní autoři jako Fétis, Gerber a jiní.

Sumarizace problémů

1. Různé podoby uvádění

- dne narození (3., 4., 5. 1723, 1729)³⁹⁾
- odchodu mladého Gassmanna do Itálie⁴⁰⁾
- příchodu do Vídně⁴¹⁾
- ustanovení c. k. dvorním kapelníkem⁴²⁾
- založení Tonkünstler Sozietät⁴³⁾
- uskutečnění 1. veřejného koncertu Tonkünstler Sozietät⁴⁴⁾
- úmrtního dne⁴⁵⁾
- počtu kompozic⁴⁶⁾
- záměny skladatelova jména⁴⁷⁾

2. Nedostatečné odkazy na archivní prameny v souvislosti s tématem

- vztahu skladatele k významným osobnostem tehdejšího hudebního a politického života⁴⁸⁾
- italského působení.⁴⁹⁾

IV.2. IDENTIFIKACE A KOMPARACE ČESKÝCH, MORAVSKÝCH A NĚKTERÝCH ZAHRANIČNÍCH LOKALIT

V této části se zaměříme na porovnání hudebních lokalit ze dvou hledisek :

a) hudebniny - rukopisy a tisky;

b) realizace kompozičního odkazu (interpretace a koncertní provoz, rozhlasové a televizní vysílání, nahrávky dostupné v obchodní síti).

ad a)

Průzkum Českokrumlovského archivu pracovníky Jihočeského divadla Č. Budějovice se stává podnětem k zahájení prací založených na identifikaci českých a moravských lokalit, spjatými s uchováním skladatelových kompozic.

1. Tisky

I přes výše uvedené tvrzení, že „La notte critica“ nezaznamenala po svém uvedení ve Vídni a Mnichově žádné inscenace prakticky až do současnosti a nebyla vydána tiskem, nelze tento fakt konstatovat i pro osudy dalších Gassmannových děl. V průběhu času se některá díla do tisku dostala, což opět dokládá i určitý zájem o skladatele, i když pochopitelně ne takový, jaký se mu v té době dostalo. Můžeme ale konstatovat, že 20. století přináší opět určitý náznak zájmu. To dokládají edice zhruba dvaceti skladatelových děl, která začala být tištěna a je pochopitelné, že nejvíce děl bylo připraveno k tisku ve Vídni a tisky z Doblinger Musikhaus Wien se pak dostávají do mnohých knihoven a ostatních institucí světa, jak dokládají některé katalogy Gassmannových děl⁵⁰⁾. Připomínáme např. Haasovo vydání „La Contessina“ v roce 1914. Vídeň pak zaznamenává produkci gassmannovských tisků ve 30., ale hlavně v 60. letech našeho století a to ve všech oblastech kompozičního odkazu. Rok 1960 je velmi významný pro realizaci tisků operních, chrámových a komorních kompozic v Grazu a 70. léta společně s rokem 1957 a 1980 i v Praze. Zde je zájem zaměřen na vydávání děl komorních. Nejen Evropa, ale i USA začínají, možno říci, pozvolna oživovat Gassmannovo dílo v 80. letech vydáváním chrámových, symfonických a operních kompozic. V celoevropském měřítku pak převažují 50. léta vydáváním komorního díla a symfonií a léta osmdesátá produkcí tisků výhradně díla komorního.

2. Rukopisy

Evidence rukopisů se stává těžištěm následujících charakteristik. Upozorníme na literaturu a její odkazy na některé lokality, spjatými s uchováváním gassmannovských rukopisů. V první řadě uvádíme první práce vybízející k zahájení průzkumu lokalit. Právě na počátku

20. století se u nás jako první vyslovili pro realizaci tohoto výzkumu J. Kunc⁵¹⁾ a to již roku 1911, po něm pak K. Hůlka⁵²⁾ stejně tak jako i pozdější stanovisko Helfertovo. Helfert se již přímo vyslovuje pro repatriaci pramenů. V návaznosti na Helferta pak i B. Štědroň a Josef Plavec pokračují v badatelské aktivitě přivezením dnes již známých drážďanských mikrofilmů se snímky autografů a ostatních manuskriptů J.D. Zelenky. Smolka⁵³⁾ podtrhuje Helfertův plán na poválečnou reatriaci pramenů, jenž však nebyl uskutečněn v takové míře, jaká asi mohla být Helfertova představa, stejně tak, jako i soupis bohemik, uložených v zahraničních institucích a to platí i pro skladby F.L. Gassmanna, jak dokládají výsledky průzkumu, realizovaného v Moravském zemském muzeu v Brně - oddělení dějin hudby. Prostudovaný brněnský soupis bohemik, uložených v zahraničních institucích se jeví v porovnání se soupisem děl, provedeném ve vídeňské provenienci, značně neúplný. O výsledcích tohoto výzkumu se zmíníme ještě v dalších odstavcích práce.

Vraťme se však k časově vývojovému hledisku a pohledu na badatelskou aktivitu rakouských muzikologů.

20.-30. léta našeho století jsou, jak víme, velmi významných obdobím badatelské aktivity právě vídeňské university⁵⁴⁾. Dokládá to vznik i prvních utříděných katalogů Gassmannových děl : Koschův se zaměřením na díla chrámová⁵⁵⁾, Leuchterův⁵⁶⁾ (díla komorní) a Donathův⁵⁷⁾ (operní kompozice). Leuchterův katalog pak doplňuje v roce 1957 Refardt Katalogem instrumentální hudby, vydaném v Bernu, vycházejícím zčásti i z Fuchsova soupisu rukopisů z Österreichische Nationalbibliothek Wien-Musiksammlung. Posledním zaznamenaným nejvýznamnějším soupisem je Hillův katalog Gassmannových instrumentálních děl⁵⁹⁾, jak již však bylo naznačeno, odkazujícím i na české instituce, avšak z hlediska českého prostoru reflexí pouze nejvýznamnějších lokalit, bez hlubšího zkoumání právě našich hudebních institucí.

Provedeme-li dle chronologického hlediska i ve shora uvedeném hodnocení literatury dle odkazů na instituce tak, jak jsme již zčásti učinili v případě Hilla, objevíme již první reflexi hudebnin v Pazdírkově slovníku naučném, tedy v roce 1907. Odkazy literatury jsou samozřejmě s ohledem na velký počet dochovaných děl pouze částečné a tak je i zajímavé porovnat tyto informace s vlastním institucionálním průzkumem. Pazdírek⁶⁰⁾ poukazuje na 8

lokalit, dokládajících uchovávání skladatelových kompozic. Čs. hudební slovník⁶¹⁾ z r.1963 pak 5 míst s tím, že lokality s názvem Český Krumlov, Třeboň a Náměšť n. Oslavou se zcela přesně, v souvislosti s charakteristikou dochovaných kompozic, shodují s odkazy Pazdírkova slovníku⁶²⁾. Z našeho hlediska můžeme přinést nové informace z českokrumlovského archivu a doložit zde uložené ty kompozice, na které oba uvedené slovníky neodkazují. Především upřesníme, že v Třeboni se již žádné gassmannovské hudebniny nenacházejí⁶³⁾. Původně třeboňské symfonie⁶⁴⁾ se dnes nacházejí v českokrumlovském archivu. Výše uvedené slovníkové odkazy na „Českokrumlovské sinfonie, balety, kasace a opery“ jsou díla zaznamenaná v inventáři Schwarzenberské hudební sbírky v SOA Český Krumlov⁶⁵⁾. Rok 1963 přináší větší procento literatury, jež na gassmannovské artefakty, uložené v českých a moravských institucích, poukazuje. Je to nejen Česko-slovenský hudební slovník, nýbrž i T.Straková⁶⁶⁾ a J.Pohanka⁶⁷⁾, zabývajícími se charakteristikou inventáře brtnického a Náměště n. Oslavou. Moravský zemský archiv hudební charakteristiky Hologwitzovské sbírky však neuchovává. Pohanka zřejmě přebírá informace o počtu symfonií od K.M.Kommy⁶⁸⁾ a poukazuje opět na neznalost zahraničních bohemik. Jeho výčet lokalit, v nichž jsou evidovány symfonická díla, se jeví, dle porovnání Souborného katalogu z Národní knihovny v Praze - hudebního oddělení a katalogizačními lístky z Muzea české hudby v Praze, úplným. Přinášíme však identifikaci symfonie, dnes uložené v Okresním muzeu Pelhřimov, jež v pražských institucích evidována není. Stejně tak tomu není ani v Hillově katalogu instrumentálních děl z roku 1976. Vetterlova⁶⁹⁾ stat' se pak zabývá charakteristikou Náměšti n. Oslavou a Němeček⁷⁰⁾ inventářem Strážnického zámku, kde je evidována i jedna Gassmannova skladba. Připomínáme i stat' Sehnalovu⁷¹⁾ a jeho inventarizaci zámku kroměřížského, též pro nás z hlediska F.L.Gassmanna podnětnou. Vratme se však k identifikaci pelhřimovské symfonie. Pohanka⁷²⁾ uvádí pouze fakt evidence symfonie v chrámovém archivu v Pelhřimově, avšak bez bližší identifikace. Dobíráme se k výsledku⁷³⁾, že původně uložená symfonie ex D, č.19 ve „Fondu hudebního archivu děkanského kostela sv. Bartoloměje“ v Pelhřimově, je dnes uložena v Okresním muzeu Pelhřimov a je zde signována pod číslem 3/3607. Jedná se o úpravu ouvertury k opeře „Achille in Sciro“ (1766), vydané pod označením symfonie jako poslední z 19 takovýchto úprav, Hill však uvádí pouze

odkaz na Pražské Národní muzeum (s.28). Kopii titulní stránky tohoto díla uvádíme v příloze⁷⁴⁾. Dalším dílem, jež není evidováno v pražských katalozích, je originál Requiem, uložený v Okresním muzeu Most (č.inv. Hba 110), na nějž však odkazuje Macek⁷⁵⁾ ve svém novinovém příspěvku. Most je pak lokalitou, jež není uveden v žádných katalozích, jak pražských, tak i mimopražských. Kopii titulní stránky tohoto vzácného rukopisu uvádí opět příloha⁷⁶⁾. Protože, jak se zjistilo, nebyl zatím proveden přehledný a co možná i nejúplnější přehled seznamu lokalit, kde jsou gassmannovská díla signována, uvádíme v příloze přehled těchto míst s vyznačením oblastí tvorby, jež je zde uchována a zároveň i s počty děl. Souborný hudební katalog z Nár. knihovny v Praze, ani katalogizační lístky Muzea české hudby v Praze či Katalog z oddělení zámeckých knihoven Nár. muzea v Praze, nejsou, jak jsme doložili ve shora uvedeném, úplné. V Muzeu české hudby například chybí evidence Č. Krumlova, Berouna, Opavy a Vysokého Mýta. Příloha⁷⁷⁾ uvádí vyčíslení počtu skladeb dle katalogizačních lístků. To v podstatě platí i pro přehlednou tabulku k moravským, rakouským a bavorským institucím

Dříve než provedeme shrnutí výsledků tohoto výzkumu, nutno též upozornit na problém identifikace valtické symfonie, dle Pohankova sdělení, uložené v inventáři zdejšího kláštera. Průvodce po archivních fondech Ústavu dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně⁷⁸⁾ však k této lokalitě uvádí pouze jméno s označením „Grossmann“. Blíže ho však neupřesňuje. Proto můžeme opět vyslovit hypotézu, že se jedná o záměnu Gassmannova jména tak, jak to činí i Proksch⁷⁹⁾ ve svém slovníku.

Shrneme-li tedy výsledky výzkumu, docházíme ke konstatování, že pražské instituce uchovávají nejvíce děl komorních a to z archivu hraběte J.Pachty, Frýdlantu a Horšovského Týna v počtu 118 katalogizačních lístků. Na Moravě se pak ojedinělou lokalitou jeví Náměšť n. Oslavou svými 24 autografy symfonií z let 1765-69. V Praze se pak jedná celkem o 218 katalogizačních lístků rukopisů, 6 tisků a 16 libret. Přičítáme sem i lokality Č. Krumlov, Třeboň, Pelhřimov, Most, jež pražské katalogy sice nereflektují, které však Gassmannovo dílo i v současné době, kromě Třeboně, uchovávají. Z brněnské provenience pochází 24 lístků rukopisů, 8 lístků z filmového archivu a 1 tisk. K celkovému počtu 23 českých a 11 moravských míst doplňujeme ještě lokality rakouské a bavorské a to v počtu

12 vídeňských a 12 mimovídeňských. Z výše uvedených vídeňských pak 2 instituce, dokládající uchování libret. Vídeň je samozřejmě s ohledem na životní osudy skladatelovy nejvýznamnějším teritoriem s počtem 313 katalogizačních lístků vídeňských a 65 lístků z institucí mimovídeňských, celkem tedy s 398 lístky. Nejvýznačnějšími mimovídeňskými lokalitami se pak jeví kláštery Kremsmünster a Melk, dokládající uchování díla chrámového. Největší procento komorních děl pak pochází v okruhu mimovídeňských lokalit z kláštera Seitenstetter, symfonických opět z Kremsmünsteru. Nejvíce skladeb, jak dokládá příloha⁸⁰⁾, pak na rakouském teritoriu uchovává vídeňská ÖNB - Musiksammlung (Albertina). K tomuto výčtu přičtíme ještě Hillovy odkazy na lokality Lambach, Göttweig, Graz a Salzburg, uchovávající instrumentální dílo v katalogu Rism Wien však neuvedené. V Bavorsku pak přední místo zaujímá Bayerische Staatsbibliothek - Musiksammlung München, dokládající evidenci 16 katalogizačních lístků tisků a 22 lístků rukopisů. Nejvíce je opět skladeb komorních. Z mimomnichovských lokalit z celkového počtu 7 míst se 24 lístky stojí na prvním místě Harburg se 7 lístky komorních děl. V celkovém počtu děl z těchto lokalit pak připadá největší prostor kompozicím chrámovým. V závěrečném srovnání pak konstatujeme, že nejvíce mimocentrálních lokalit bylo identifikováno právě v Čechách a na Moravě, což dává pochopitelně podnět k vyslovení hypotézy, že se zde i díla provozovala. Je to však pouze domněnka, neboť, jak ještě uvidíme, zpráv o provozu těchto kompozic se nám dostává jen zřídka. Spíše pro zajímavost pak v příloze uvádíme i některé údaje z části italských institucí, které však s ohledem na zúžený počet identifikovaných lokalit, nemohou být kompletní. Dvě obdržené Sinfonie da caccia⁸¹⁾ z Biblioteca fondazione levi Venezia nám pak opět dokládají neúplnost odkazů Hillova katalogu, který v případě Sinfonie da caccia in E odkaz na uložení v Biblioteca fondazione levi Venezia neuvádí.

Porovnáme-li provedený soupis bohemik ze shora uvedených zahraničních lokalit se soupisem bohemik uložených v Moravském zemském muzeu Brno - oddělení dějin hudby a vzpomeneme-li na tvrzení o nenaplněnosti Helfertova repatriačního plánu, musíme konstatovat, že v případě Gassmannových děl není proveden soupis v plné míře. Týká se to zejména vídeňské Österreichische Nationalbibliothek, Státní knihovny v Berlíně, kde, dle

Vyšhlídové⁸²⁾, se část gassmanovských bohemik též nachází, dále pak Zemské knihovny ve Wolfenbüttelu⁸³⁾ a Knihovně pařížské konzervatoře⁸⁴⁾.

Připomeňme též Helfertovu obavu ze znárodnovacího procesu, který takovým závratným tempem postihl Československo v poválečných letech a v jehož důsledku došlo ke svozům hudebnin z původních lokalit. Naším úkolem bylo zjistit, jak rychlým tempem postupuje restituční proces v souvislosti s hudebními sbírkami. Hudební rozhledy⁸⁵⁾ dokládají tu skutečnost, že s výjimkou křížovnického řádu v Praze, zůstanou všechny šlechtické a klášterní fondy prozatím v depozitu Muzea české hudby v Praze. Vycházíme ze situace roku 1993. Snažili jsme se zjistit, jaká je situace v současné době. 15 % veškerého sbírkového fondu MČH má být vráceno původním majitelům⁸⁶⁾. Můžeme např. uvést, že archiválie z fondu VS Křivoklát byly v roce 1929 převezeny do Fürstenberského archivu v Donaueschingen⁸⁷⁾ na základě smlouvy mezi ČSR a knížetem Fürstenberkem. V Donaueschingen se v současné době žádné hudebniny nenachází⁸⁸⁾, a proto lze tvrdit, že jsou nadále evidovány v Muzeu české hudby v Praze. Též ani Kačina dnes neuvádí existenci původně zde evidovaných hudebnin⁸⁹⁾. Křížovníkům pak stále ještě chybí tematicky uspořádaný katalog⁹⁰⁾. Břevnovský a Strahovský klášter zatím zpět hudební sbírky neobdržely, i když mají být v dohledné době na Strahov vráceny⁹¹⁾. Zámky Náměšť n. Oslavou⁹²⁾ a Strážnice⁹³⁾ též nedokládají fakt navrácení hudebnin zpět z Moravského zemského muzea Brno - oddělení dějin hudby. Konečně ani v Roudnici n. Labem nezískáváme pozitivní zprávu. Po roce 1950⁹⁴⁾ byly odkud archiválie též odvezeny, hudební sbírka do Zlaté Koruny⁹⁵⁾. Avšak ani zde se v současné době nic nenachází a tudíž jsou veškeré materiály uloženy nadále v depozitu Muzea české hudby v Praze.

ad b)

V souvislosti s charakteristikou dochovaných hudebnin je nutné se zamyslet i nad tím, nakolik byla v našem prostoru Gassmannova produkce koncertně realizována. Katalogy nám o tom podávají pouze ojedinělé zprávy. Nejvíce jich pochází z moravské provenience, kde byla provedena skladatelova církevní tvorba na šesti zdejších kostelních kůrech zhruba v polovině 19. století. V českém prostoru pak část komorního díla v roce 1883 na koncertě

Umělecké besedy v Praze. Ostatní informace o provozu Gassmonnových skladeb v českém a moravském prostoru nenacházíme.

V současné době nás samozřejmě zajímá i ten fakt, kolika komorními soubory, či sólovými interprety je alespoň část této skladatelovy produkce realizována. Seznam⁹⁶⁾ zvukových nahrávek, zaevidovaných v Hudební kartotéce Českého rozhlasu v Praze, dokládá existenci zvukových nosičů ve čtyřech českých a moravských městech - Praze, Plzni, Ústí n. Labem a Ostravě - celkovým počtem deseti nahraných kompozic komorních a symfonických⁹⁷⁾ a potvrzuje, že zcela Gassmannovo jméno z kulturního světa nevymizelo. Skutečnost zaevidování nahrávky a její použitelnost jsou však dvě různé roviny. Toto tvrzení dokládá prakticky informace komerčního oddělení Čs rozhlasu Ústí n. Labem⁹⁸⁾. Trochu překvapivou se stává i zpráva z Österreich. Rundfunk Wien, jež eviduje v porovnání s Prahou pouze 5 nahrávek⁹⁹⁾. Největší procento nahraných děl pak zaznamenáváme v porovnání s Prahou a Vídní v Schallarchiv des Bayerischen Rundfunk München¹⁰⁰⁾ a to v počtu 11 nahrávek kompozic¹⁰¹⁾. Podíváme-li se na katalog Pražského Supraphonu, nacházíme zde pouze dvě nahrávky¹⁰²⁾ a v seznamu zvukových nosičů Sudetendeutsches Musik Institut Regensburg 5 titulů, prakticky dostupných i v německé obchodní síti a část těchto nosičů i v obchodní síti vídeňské metropole¹⁰⁴⁾, jak ostatně dokládají i zásilky ze Sudetendeutsches Musik Institut Regensburg, či průzkum sedmi speciálních vídeňských obchodů s gramodeskami a hudebninami. Ze studia seznamů nahrávek prakticky zjistíme i jména souborů a jejich interpretů, kteří se na koncertní realizaci Gassmannova odkazu podíleli. K tomuto výčtu pak přivádíme i výsledky z výzkumu dalších souborů v Čechách. Z následujících hudebních těles, jakými jsou : Kvarteto města Prahy, Musici di Praga, Myslivečkův komorní orchestr, Československý komorní orchestr Praha a Zámecká kapela krále Jiřího z Poděbrad (později s názvem : Komorní soubor symfonického orchestru Bohemia¹⁰⁵⁾) pouze jediné - Musici di Praha, se ujalo nastudování Gassmannova Divertimenta c moll, v 80. letech vydaným Hanušem Krupkou. Ani studium v mosteckém muzeu nedokládá koncertní provoz skladatelových kompozic. Za to však nutno uvést, že se velmi zodpovědně ujali interpretace 3 Divertiment pro hoboj, 2 violy a violoncello. F.X.Thuri, J.Krejčí a členové Panochova kvarteta, stejně tak jako i vídeňský soubor historických nástrojů Concilium Musicum za

řízení Paula Angerera, kteří nahráli tato díla v roce 1987¹⁰⁶⁾ a 1989¹⁰⁷⁾ na gramofonové desky. Odlišnosti obou nahrávek po stránce zvoleného tempa i z pohledu sytosti a barevnosti zvuku jsou zajisté dány rozdílnou povahou obou souborů i v souvislosti s volbou nástrojů a jejich charakteristiky. Vídeňskou nahrávku charakterizuje dobová autentická interpretace a s tím i volba volnějšího tempa, jemný, avšak po stránce dynamické až monotónně působící zvuk. Českou nahrávku pak v protikladu hbitější tempo s razantnějšími, kontrastními tempovými i dynamickými gesty a precizní interpretací, dokládající vynikající souhru. Však i odborná kritika tuto nahrávku vysoce cenila¹⁰⁸⁾. Dík patří i výše uvedeným interpretům, kteří poskytli¹⁰⁹⁾ zajímavé názory na interpretaci těchto půvabných komorních dílek. Ti uvádí výběr těchto Divertimentů k provozu ze dvou hledisek :

1. hlediska nedostatku koncertní literatury pro hoboj a smyčce (čeští interpreti) a
2. důvodu jejich hodnoty, která je zaujala svou zdravou podstatou a upřímností, převyšující dobovou produkci svou tvůrčí invencí a zpracováním, dle Panochovců pak výrazným osobitým stylem, jimiž tato díla disponují. Dle jejich názoru bylo snad možné zvolit k interpretaci i cembala, čímž by dostal orchestrální zvukové barevnosti a vyváženosti, dle členů vídeňského Concilia Musica pak místo violoncella a kontrabasů, které skutečně použili. Tím vysvětlujeme i odlišnost celkového vyznění v porovnání s českým komorním souborem. Připomínáme též diplomní práci F.X. Thuriho z roku 1981¹¹⁰⁾, zabývající se i problematikou interpretace těchto komorních dílek a podtrhující zvláštní barevnou nasátnost violového partu i zajímavost nástrojové kombinace ze zvukového hlediska.

Porovnáme-li koncertní provoz Gassmannova díla v českých, rakouských a německých zemích v uplynulých letech, musíme přičíst významnou zásluhu již zmiňovanému souboru Concilium Musicum Wien, který natočil na gramofonové desky i další Gassmannova díla, jako je vánočně laděné Notturmo B Dur. V repertoáru má i několik trií a „Fugu senza Stange“, přebírající i jedno téma z umění fugy J.S. Bacha.

V případě televizní produkce přinášíme zprávu o odvysílání opery „La Contessina“, realizované souborem Virtuosi Pragenses za řízení J. Staňka a v režii J. Hovorky, premierované 25.12.1992¹¹¹⁾ (nastudováno z důvodu objednávky Čs. televize).

„La Contessina“ se těší zájmu ve vídeňském hudebním životě, jak dokládá uvedení v roce 1965 v Kammer Oper i současné nastudování a s tím i související vydání brožur a ostatních propagačních tiskovin¹¹²⁾. Velký dík patří i již uvedené instituci s názvem Sudetendeutsches Musik Institut Regensburg, díky němuž si můžeme udělat slušný obraz o provozu Gassmannových děl v bavorské provenienci. Ať již je to odvysílání „Kvarteta č. 3 e-moll“ v Bayerischer Rundfunk München, provedení výběru z komorního díla 3. listopadu 1974 mnichovskými sólisty a souborem „Ton-Goth-Sextet“ na Kasseler-ských hudebních dnech a Symfonie in A 29.srpna 1990 na zámku Brühl (Südwest-deutsches Kammerorchester Pforzheim GMBH), či uvedení hudebně dramatického díla s názvem „L'opera seria“ na Hudebních slavnostech Schwetzingen ze 4.května 1994, ohodnoceném ve Frankfurter Allgemeine Zeitung¹¹³⁾. K tomu ještě přičtíme biograficky pojatou stat', uveřejněnou 18.5.1978 v Sudetendeutsche Zeitung¹¹⁴⁾ a v podobném duchu laděný článek spolupracovníka sudetoněmeckého archivu R.Hemmede, vzniklém v roce 1989 k 260. výročí narození skladatele¹¹⁵⁾. Bavorský a vídeňský kulturní život zaznamenaly v minulých letech, jak vyplývá z výše uvedeného přehledu, částečné zvýšení zájmu o tohoto, doposud „pozapomenutého“ skladatele. Pražské archivy zvukového materiálu dokládají též určité procento zastoupení Gassmannovy tvorby na zvukových nosičích, nicméně produkce jevištní se zde v současné době jeví, možno říci, stále nenaplněna. Proto nutno znovu konstatovat, že budějovická inscenace je významným realizačním činem na cestě k oživení Gassmannovy tvorby v českém prostředí.

IV.3. SNAHA O REALIZACI ČESKÉ KONCEPCE „RENESANCE“ GASSMANNOVA TVŮRČÍHO ODKAZU

a) Nutnost oživení skladatelova díla

Ze shora uvedeného docházíme k názoru, že v současnosti je nutné pokračovat v oživení skladatelova díla v českém prostoru tak, jak v tom skvělým způsobem započalo právě

Jihočeské divadlo České Budějovice. Divácká anketa, realizovaná v českobudějovickém a českokrumlovském divadle v květnu a srpnu 1995 jasně prokázala, že znalost Gassmannova jména je mezi veřejností minimální. Z počtu 14 respondentů reflektovalo na skladatelovo jméno z českých diváků pouze jeden, z rakouských návštěvníků respondenti tři. Je samozřejmé, že nelze čekat při provozu Gassmannových děl takový ohlas, jako v případě světově proslulých hudebních skladatelů typu Haydna či Mozarta, nicméně konstatujeme, že určitou hodnotu Gassmannovo dílo bezesporu má tak, jak jsme nad ní uvažovali v předchozí části práce a tudíž i otázka další realizace skladatelovy produkce je v tomto smyslu, dle soudu autora této práce, na místě.

b) Návrh české koncepce „renesance“ Gassmannova tvůrčího odkazu

V souvislosti s nadcházejícím 270. výročím narození skladatele v roce 1999 je naším úkolem uctít Gassmannovu památku co možná nejdůstojněji. Proto i na tomto místě podáváme návrh tzv. „malých Gassmannových oslav“, na jehož realizaci se začíná pracovat již v tomto roce. Gassmann je tedy tím skladatelem, který rozhodně zaujímá v dějinách hudby, za výše uvedených okolností, význačné místo, a proto na něho ani v současné době nelze zapomínat. Vzpomeňme jen na některé články, které k návratům ke Gassmannovi a jeho dílu i dalšímu bádání usilovně vybízejí. Zajímavým se jeví i článek s názvem „Představujeme“, uveřejněný v Hudebních rozhledech roku 1993¹¹⁵⁾, který výstižně charakterizuje význam českých skladatelů 18. století předmozartovské epochy, jejichž díla nelze z axiologického hlediska odsunovat na vedlejší kolej.

Návrh oživení skladatelova díla v českém prostoru a s tím souvisejících dalších akcí se skládá z následujících částí :

1. Samostatný koncertní večer F.L.Gassmanna

(v jednání, O.Kukal - Jihočeská komorní filharmonie České Budějovice; M.Bůžková - Chráněný sbor a orchestr města Velešín)

2. Koncertní realizace :

- Regina Coeli (Chráněný sbor města Velešín)
- Sinfonia ex D, č.19 (Operní orchestr JČ Divadla České Budějovice, p.Kaňák)
- Sinfonia in AS

- 2 Sinfonii da caccia ex D, ex E (JČ komorní filharmonie Č. Budějovice, O. Kukal)
 - Diverimento c moll pro smyčcový orchestr
 - Divertimento in G pro smyčcový orchestr
 - 2 árie z českokrumlovského archivu
 - 2 árie z opery „La Contessina“ (M. Bůžková, zpěv; Chrámový orchestr města Velešín)
3. Jevištní provedení některé z dalších skladatelových oper, uložených ve Schwarzenberské hudební sbírce, Státní oblastní archiv Český Krumlov (v jednání s dramaturgem opery JČ divadla J. Panenkou)
4. Nastudování ouvertury k opeře „La notte critica“ (operní orchestr Jihočeského divadla, dirigent V. Nosek) a její česká premiéra
5. Realizace zvukové propagační nahrávky s výběrem Gassmannova díla (viz. bod 2.)
6. Gassmannovská edice v některém z odborných hudebních časopisů a její souhrnné publikování
7. Příspěvky ve formě recenzí v regionálních periodikách
8. Podnět k navázání kontaktů mezi rodným městem Most a úmrtní rezidencí Vídní formou výměny materiálů z kulturních institucí, společného koncertního večera, odborných seminářů ke Gassmannově osobnosti, či vystavením kopií mosteckých dokumentů ve Vídni a zahraničních materiálů v Mostě. V neposlední řadě pak výstava všech materiálů, shromážděných k této osobnosti.

V. ZÁVĚR

Závěrem se snažme zrekapitulovat heuristický postup. Nutno poznamenat, že v souvislosti s výše uvedeným vysokým počtem rozdílných pohledů na Gassmannovu osobnost zejména biografické povahy, bylo i řešení ohraničených problémů nesnadné. Především potvrdíme tu okolnost, že skladatel působí ve třech zemích a máme-li ověřit nepodložené knižní informace archivními dokumenty, nezbyvá tedy, než se přímo na tyto zahraniční instituce obrátit, jak bylo učiněno. Též teritoriální záběr je velmi široký a tudíž bylo naší povinností obracet se na velký počet muzeí a archivů u nás i v cizině. Druhým závažným faktem je nedostatek archivních pramenů k některým skladatelovým životním etapám. Dokladem toho je naznačení některých „bílých míst“ heuristické metody. Je pochopitelné, že nemůže být v případě zahraničních lokalit - zejména italských, v současné době výzkum definitivně ukončen, a proto jsou v práci naznačeny i směry další badatelské práce.

Práce poukazuje na mnoho dalších kroků, které je nutno v budoucnu k této osobnosti učinit. Uzavíráme tedy naše úvahy přehledem vyřešených otázek, ale i některých „bílých míst“ a prognostikou další badatelské aktivity.

Za výsledky této práce lze označit :

II. kapitola

1. Nastínění a řešení sporné otázky s označením “Gassmann - příslušník české emigrace”.
2. Interpretace a zhodnocení významu dosud nepublikovaného archivního dokumentu s názvem „Stavba a projekt pomníku F.L.Gassmanna“.
3. Zhodnocení regionálních periodik v souvislosti s gassmannovskou tematickou (Most) a doložení faktů o poválečné a současné tamnější situaci. Interpretace nepublikovaného článku Kurta Oberdorffera „F.L.Gassmanns Eltern“.
4. Vyhodnocení stanovisek hudební historiografie k pražským realizacím operní produkce.
5. Reinterpretace mylné slovníkové informace o provedení operního Gassmannova díla nikoli v uváděném Novém Městě na Moravě, nýbrž v Uničově (název díla však nelze jednoznačně doložit).
6. Vyhodnocení tří verzí opisu matričního zápisu ze Státního oblastního archivu Litoměřice.

7. „Bílá místa“ :

- a) Gassmannovo studium v Chomutově
- b) studium u J. Vobořila v Mostě
- c) pamětní deska na rodném domě
- d) karlovarské působení
- e) pražské realizace operní produkce
- f) přesný název a datum provozu jedné skladatelovy opery v Uničově

8. Naznačení směrů dalšího výzkumu :

- a) dislokace Gassmannova rodného domu v Mostě
- b) identifikace jména T. Vobořila v matrice SOA Litoměřice

III. kapitola

1. Doloženy, na základě archivních dokumentů, skladatelovy kontakty s italským prostředím, na něž literatura neodkazuje.
2. Doložení faktu Gassmannova příchodu do Vídně a tím i vyřešení omylů v případě některých odborných publikací.
3. Doložení skladatelových kontaktů s A. Salierim, M. Teresii na základě archivních materiálů.
4. Interpretace archivního materiálu „Königliche Hof-Staabe“, doposud na něho v literatuře neodkazovaného.
5. Vyvrácení jednoznačného tvrzení o počátečním roce výplaty částky za funkci Hof-Kammerkomponist a nastolení nového pohledu v důsledku interpretace doposud nepublikovaného materiálu „Königliche Hof-Staabe“ a s tím i souvisejícího počátku uvedení do této funkce.
6. Jednoznačné doložení data uvedení do funkce „Hofkapellmeister“ a následné hodnocení literatury.
7. Upřesnění výplatních termínů za funkci Hofkapellmeister.

8. Interpretace a zhodnocení archivního materiálu „Abhandlungen“ z Haus-Hof-Staatsarchiv Wien a jeho doposud nepublikovaných částí v souvislosti se skladatelovým vztahem k Tonkünstler-Sozietät.

- a) identifikace jména F. I. Tůmy v seznamu členů této společnosti
- b) vyřešení sporné otázky přesného data založení Tonkünstler-Sozietät
- c) charakteristika vybavení Gassmannova vídeňského domu, smutečního

aktu.

9. Stanovení dvou možných míst původní dislokace Gassmannova úmrtního vídeňského domu.

10. Upřesnění úmrtního dne charakteristikou „Tottenbeschau-protokol“.

11. Identifikace místa pohřbení i rozpracování otázky místa odpočinku.

12. Zmapování současné situace o postojích rodného Mostu i úmrtního města Vídeň ke skladatelově osobnosti.

13. „Bílá místa“:

- a) italské kontakty skladatele s J. Myslivečkem
- b) vídeňské kontakty s J. K. Vaňhalem
- c) pravé datum uskutečnění prvního veřejného večera Tonkünstler-

Sozietät.

14. Naznačení směrů dalšího výzkumu:

- a) studium v benátských kulturních institucích
- b) prognostické hledisko řešení problematiky identifikace pravého místa úmrtního

domu ve Vídni

- c) interpretace dokumentu s názvem „Gassmanns Denkmal - Comitee“

(Gesellschaft der Musikfreunde Wien)

IV. kapitola

1. Uvedení výsledků průzkumu sta slovníků a hudebních encyklopedií vzhledem k zastoupení skladatelova jména.
2. Sumarizace sporných otázek, identifikovaných v hudební histografii.
3. Podrobný, doposud nevypracovaný seznam, pokud možno kompletního soupisu lokalit, uchovávajících Gassmannovo dílo (Čechy, Morava, Rakousko, Bavorsko).
4. Zhodnocení katalogizace skladatelova díla a doplnění některých neúplných katalogizačních informací (pelhřimovská symfonie, některá díla z českokrumlovského archivu, Vysokého Mýta, Berouna, Opavy, Mostu; doplnění zahraničních bohemik, sepsaných v Moravském zemském muzeu Brno - oddělení dějin hudby).
5. Zmapování českých, moravských, rakouských a bavorských lokalit z hlediska realizace kompozičního odkazu.
6. Doložení výsledků průzkumu znalosti skladatelova jména.
7. „Bílá místa“:
 - sporné doložení valtické symfonie v souvislosti se záměnou skladatelova jména.
8. Návrh české koncepce „renesance“ Gassmannova tvůrčího odkazu z prognostického hlediska.
 - Zhodnocení historiografického přístupu ke skladateli ve všech uvedených bodech.

POZNÁMKOVÝ APARÁT

Kapitola č. 2

1. Volek, T.: K problému hudební emigrace 18. století, *Miscellanea Musicologica*, sv.4, 1958, S.95
2. Racek, J.: Česká hudba, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958, s.145
Poštolka, M.: J.Haydn a naše hudba v 18. století, Státní hudební vydavatelství, sv.9, Praha 1961, s.90. - zde mj. uvádí nutnost zjištění, nakolik Haydn ve svých vrcholných oratoriích navázal na vokální styl Bendových lyrických sborových kantát; o vlivech Gassmannovy tvorby na kompozice Haydnovy atd. (viz. II. část práce), s.5
3. blíže Burney, Ch.: Hudební cestopis 18. věku, Státní hudební nakladatelství, Praha 1986, s.264-266,274-275,280,287
4. viz 4. část práce, s.48
5. I když přímo synovu hudební výchovu nezanedbával. Poslání mladého Gassmanna na Jezuitské Gymnásium v Chomutově je toho významným příkladem.
6. Pilková, Z.: Doba osvícenského absolutismu (1740-1810), Hudba v českých dějinách, Editio-Supraphon, Praha 1983, s.223
7. Pazdírkův slovník naučný, Brno 1907, s.304
8. viz s.72
9. Písemné sdělení ředitele Státního oblastního archivu Litoměřice prom. hist. L. Duška, CSc. ze dne 7.8.1995
10. Výpis z matriky narozených kř. fary Most, Sig. 118/4, p. 456 (provedl prom. hist. L. Dušek, CSc.)
11. Bušek, J.: Za naší hudební minulostí, Hudební výchova, ročník XIII (1932), s.6
12. Donath, G.: F.L.Gassmann als Opernkomponist, Studie zur Musikwissenschaft, 2.Heft, Wien 1914, s.34
13. viz HV, roč. XIII (1932), s.6
14. Další pravopisné odchylky od výpisu L. Duška a neúplného otisku G. Donatha :

- u Duška jsou na rozdíl od Donatha některá slova vypisována malými písmeny (capellanus, ecclesiam, infantem)

- Donath na rozdíl od Duška vypisuje číslovku 6 slovy; jméno Gassmannova otce pak důsledně „Johanno“, místo Duškova výpisu „Joanne“.

15. Dle české interpretace J. Buška, HV XIII, s.6
16. Anna Catharina, Sigismundi Hujer - Civis loci et Cauponis kopinii uxor
17. Jan Gassmann místo Johann Heinrich Gassmann
18. Donath, s.34
19. Sestra však brzy po porodu zemřela
20. Bušek, s.6
21. Vrkočová, L.: Domovem hudby, Panton, Praha 1988, s.149
22. viz s.48, 69
23. viz 4.kapitola, s.48, Závěr, s.69
24. Dokladem toho je i rozhovor autora této práce se šéfdramaturgem Wienerstaatsoper Dr.R.Bletschacherem, který projevil o informace z Mosteckého okresního archivu velký zájem.
25. Oberdorffer, K.: Leopold Florian Gassmanns Eltern, Brüxer Zeitung, 30.11.1929, bez označení čísla strany
26. Jeho kmotři byli známí měšťané tehdejšího Mostu. Je to znamení, že Gassmannův otec byl vzat do kruhu řemeslníků.
27. 16.9.1772
28. 11.3.1724
29. 31.1.1726
30. První koupě je 4 štrychy - pole u Weidenmühle, které získal za 450 guldenů. Na podzim 1723 přikupuje druhý štrych pole u Saazerské cesty za 240 guldenů. Rok na to získává najednou 1+2/4 štrychů pole a na zámeckém vrchu vinici za 245 guldenů. V roce 1726 k tomu připadne zahrada za 70 guldenů. V roce 1727 dva štrychy pole na Štokbergu za 90 guldenů. Roku 1730 pak kupuje J. Heinrich za 95 guldenů opět kousek louky v Lauchu a dvůr ve Weneelhsdorfu na rohu polní uličky. 500 guldenů pak zaplatil již ve splátkách.

31. EZ, 1929
32. Macek, P.: Hvězdy hudebního nebe minulosti, Rozvoj roč. 41 (20.3.1991), č.12, s.3
Možnými zdroji informací pro Macka mohly být :
 - a) Brüxer Gedenksbuch, 1. Band, 1881
 - b) Bušek, s.6
 - c) Kosch, F.: F.L. Gassmann als Kirchenkomponist, Studien zur Musikwissenschaft, 14. Heft, Wien 1927
33. Kosch, s.215
34. Touto fází miníme mostecké, chomutovské a karlovarské působíště.
35. K této problematice byly prostudovány následující archivní dokumenty :
 - a) „Liber cantinones memorare digna ... in choatus a Joanne Caspato John, de cono Pontensi“.
Archiv Děkanství Most, Státní okresní archiv Most, 1727-1776, inv. č.1, ev.j.1.
Jde o pamětní knihu, pap. vazba s koženým hřbetem, německý a latinský text, stránky neočíslované, rozm. 3x24 cm.
 - b) Seznam notového materiálu a hudebních nástrojů Děkanského kostela Most, Archiv Děkanství Most, inv.č. 108, ev.j.8
V muzeu studium regionální kartotéky a konzultace ředitelky a kunsthistoričky muzea H. Mamulové (podle sdělení knihovnice muzea p. Kvapilové, 5.9.1995)
36. hodnocení literatury - viz s.48
37. viz s.69
38. Donath, s.35
39. Schaller, R.: Topografie aus Böhmen, VII, Litoměřický kraj, s.174
40. Přesné datum 14.10.1773, Historický průvodce a zajímavosti města Chomutova, Cev.1978, s.28
Tamtéž i zajímavé pojednání o samotném průběhu zrušení tohoto řádu, s.28;
„14.10.1773 - tento den přijela do Chomutova komise, kterou vedl krajský hejtman ze Žatce Miluch a mostecký vikář Josef Böhm. V 9 hodin ráno vešla komise do Jezuitského kláštera, zamkla za sebou dveře a shromáždila členy řádu do jedné místnosti. Zde oznámila zrušení řádu a zakázala sloužit mše a dělat kázání s okamžitou platností. Klíče od kostela převzal

místní děkanKaždý člen řádu při jeho zrušení v Chomutově obdržel 100 zlatých odbytného a na oblečení 40 zlatých. Ostatní majetek byl zabaven. Budovy byly rozděleny na tři skupiny. Z kláštera byly zřízeny kasárna pro vojsko a 1. května 1775 byl v nich ubytován prapor polních myslivců Oldřicha Kinského.“

41. Historický průvodce a zajímavosti města Chomutov, CV 1980, s.29
42. viz příloha č.1
43. viz s.69
44. Jentscher,K.: Aus dem Leben des Tonkünstles F.L.Gassmann, Erzgebirgs Zeitung, Geleitet von Eduard Wenilch, 14.Jahrgang, Teplitz 1893, Nr.3,März, s.42
45. „Vortrag, gehalten bei der am 9.April 1892 im Schiesshaussaale zu Komotau stattgefundenen General-versammlung des Komotauer Erzgebirgsvereins“, citace z : Aus dem Leben des Tonkünstlers F.L.Gassmann, EZ 1893, s.42
46. Matrickula Gymnasy Academici Comegij Societatis Jesu Chomutarij 1710, Archiv města Chomutova, Okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani, blíže neoznačeno
47. Donathův otisk
48. Společně s Gassmannem měl totiž údajně na Jezuitském gymnásiu studovat i CH.W.Gluck, jehož jméno je dle Vrkočové ze strany mnohých autorů zaměňováno se jménem jeho bratra Františka Glucka a které se též v zápise gymnasiálního katalogu z roku 1736 objevuje mezi „gramatisty“, Vrkočová, s.113
49. Vrkočová, s.123
50. Karl Ditters von Dittersdorf : Selbstbiographie, in HKL: The Concert Symphonies of F.L.Gassmann, Dissertation, Universität, New York 1975, s.7
51. Koledou zde míníme realizaci opery, která netrvala nikdy více než 3 hodiny
52. Ein Beitrag zur Geschichte der Komotauer Familie Gerstner, Unsere Heimat, 2.Jahrgang, 1924, pol.1-2
53. Narozen v Chomutově roku 1727
54. Narodena v Chomutově 23.února 1756
55. V článku odkazuje na :
a) Waltrův hudební lexikon, avšak bez bibliografické informace

b) Gerbers Neues historisch - biographisches Lexikon der Tonkünstler, 1791. Jedná se o informace ke skladateli Gerstnerovi.

56. Známe pouze iniciály autora jména, viz pozn. 51

57. Folie 2

58. Fond města Chomutov

59. Dobový pohled na Gymnázium, viz příloha č.2

60. Příloha č.3

61. viz s.7

62. Brüxer Gedenkbuch, Zeittafel Geschichtlicher Ereignisse und Denkwürdigkeiten der Königlichen Stadt Brüx aus alter und neuer Zeit, In II. Auflage erweitert und ergänzt V.J.Michel Brauner, 1.Band: Aus Alter Zeit, Brüx 1882, s.53

63. Brauner,J.M.: Ein Brüxer Tonkünstler. Biographische Skizzen. Herausgegeben von Comité zur Errichtung eines Gassmanns - Denkmals in Brüx, Selbstverlag des Comité's 1885. In Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen, Redigiert von Dr.L.Schlessinger, XXIII. Jahrgang, Prag 1885, s.90

64. srovnej s.34-35

65. Brauner, s.90

66. v překladu J.Gregorové

67. viz s.39-41

68. „Stavba a projekt pomníku F.L.Gassmanna“, Archiv města Mostu, Státní okresní archiv Most, 1904-1917, K1, sign. 9-938

69. Příloha č.4, s.4

70. Přímou se zde v dedikaci uvádí „k rukám pana hudebního ředitele F.Rimona“

71. Příloha č.5

72. Uveďme tedy takovéto označení

73. Zkrácená verze

74. viz s.41

75. „Burghart“ - majitelem stejnojmenné firmy je Rudolf Burghart, člen Spolku rakouských průmyslníků

76. Dopis je adresovaný na Schellinggasse 13, Wien I
77. Dále pak informace o podstavci pro sochu : Je 18 cm vysoký o rozměrech 1,18x1; 0,4 m velká podstava pro sochu z jemné, rudé švédské žuly, kus sloupu a podezdívky jsou leštěné. Pro zajímavost uvádíme i závěr dopisu: Uvedené barvy jsou způsobené různým zpracováním kamene (matná, světlá, šedočervená, leštěná, hladká tmavočerná). Podle mosteckého starosty volají tyto barvy po poněkud tvrdším působení. Proto se dotazuje, zda nemá být rovněž vyhlazen podstavec, což by pro Most znamenalo vyšší výdaje zhruba o 150 Kč.
78. viz pozn. č.77
79. Srovnej s.16
80. Adresa: Wien VIII, Langegasse 42
81. Nahoře po pravé straně tuží uvedeno číslo 804
82. Nahoře po pravé straně tuží uvedeno číslo 805
83. Uvedena adresa Canovagasse 4, Wien I
84. Adresát : Alfred Teübner, Ingenieur im Ministerium J.Öfftl. Arbeiten, Belvederegasse 11, Wien 4
85. Příloha č.6
86. viz pozn. č.77
87. z dopisů archivního dokumentu "Stavba a projekt pomníku F.L.Gassmanna"
88. viz s.15 - 17
89. Z německého jazyka přeložila J.Gregorová
90. Příloha č.7
91. Příloha č.8
92. První dopis však nalezen z 24.5.1905
93. viz. s.17
94. Brüxer Volks Zeitung, 40.Jahrgang 2.Mai 1817, Nr.101, s.101
95. viz 3. bod této kapitoly
96. Příloha č.9
97. viz s.15-17

98. Oberdorffer, K.: Die Gassmann Feier, Erzgebirgs Zeitung, 30.11.1929, číslo strany neuvedeno
99. Hossner, R.: Ke 160. výročí úmrtí F.L.Gassmanna, Otčina, Měsíční příloha Brüxer Zeitungu, 4.Janrgang, 20.1.1934, č.1, s.1, překlad J.Hlaváček
100. Mostecké noviny ze dne 30.11.1929, další bibliografické informace neuvedeny
101. Hossner, R.: Zum 160. Todestag F.L.Gassmanns, Die Heimat, 4.Janrgang, 20-Jänner 1934, Brüx, s.1
102. Kummer, W.: Brüx als Musikstadt, Deutsche Kommunalverlag, Berlin - Friedeman 1929, s.57
103. viz s.17
104. Bude stát za povšimnutí?, Kulturní kalendář mostecká, Okresní dům osvěty v Mostě, květen 1958, s.17
105. viz s.124
106. Novák, V.: Gassmann opět před divadlo?, Severočeské noviny, Deník Mostecká, 2, 22.2.1994, č.43, s.8
107. Příloha č.10
108. viz s.39-41
109. Pod fotografií je uveden název jejího autora Tomáš Branda
110. Číslo dopisu : SG 74-2901-89
111. dle sdělení J.Kvapilové
112. viz s.62-64
113. Opět se letopočet v některých publikacích různí, viz s.111
114. Pohl pak uvádí částku 2000 Tolarů; Allgemeine Deutsche Biographie, 8.Band, Leipzig 1878, s.402
115. Kaufmann, M.: Musik and Musiker, KommissionsVerlag Walther Heinisch, Karlsbad Heimatsbücher, Okresní archiv Karlovy Vary, 4.Band, Karlsbad 1927, Sign. 2285
116. Seznam prostudovaného materiálu z Okresního archivu Karlovy Vary a Okresního muzea Karlovy Vary :
- Bittor, K.: Karlsbader historisches Jahrbuch für das Jahr 1938-41, Folge 1-4

- Darchhin, U.: Kurzgefasste Karlsbader chronik, Deutsche Tages Zeitung, Karlsbad 1929
- Kaufmann, M.: Musikgeschichte des Karlsbader Stadtheaters, Karlsbad 1932
- Lenhart, J.J.: Carlsbads Memorialien von Jahre 1325-1839, Prag 1860
- Nejd, K.; Miessler, J.: Jean De Canova a jeho K. Vary, Krajské nakladatelství, K. Vary 1958
- Stöhr, A.L.: Kaiser Karlsbad bei Liebesstind im Leipzig, Karlsbad 1830
- Stöhr, A.L.: Stadt Karlsbad, 1827
- 117. První zmínka o skladateli v literatuře vůbec je v díle : Voigt, Germano: Effigies Virorum Eruditorum at que artificium Bohemiae et Moraviae (Prague, 1773-5)
- 118. Dokazují to dva dopisy chebského archiváře J.Mimry (27.7.1995, č.j.328/95, 8/5Mi; 31.8.1995, č.j.349/95, 8/5Mi, Okresní archiv Cheb)
- 119. Kamper, J.: Hudební Praha v 18. věku, Melantrich A.S, Praha 1935, s.247
- 120. Němeček, J.: Nástin české hudby 18. století, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1955, s. 159
- 121. Vondráček, J.: Dějiny českého divadla, Doba obrozenecká, 1771-1824, Orbis, Praha 1956, s.26
- 122. Černý, Fr.: Divadlo v Kotcích, Panorama, Praha 1992, s.317
- 123. Pokorný, J.: J.Bustelli a jeho hudební pozůstalost, Miscellanea Musicologica, XXXIII, Praha 1992, s.92,96,97,106
- 124. Racek, J.: Česká hudba, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958, s.183
- 125. Nettl, P.: Dějiny operního divadla v Československu, Československá vlastivěda, Díl VIII, Umění, Pod Protektorátem Masarykovy Akademie práce, Praha 1935, s.677, 678
- 126. Černý, s.317
 Nettl, s.677
 Kamper, s.247
 Němeček, s.159
 Vondráček, s.26
- 127. Racek, s.183

- 128. Nettl, s.677
- 129. Nettl, s.678
- 130. Nettl, s.677
 - Kamper, s.247
 - Němeček, s.159
- 131. Racek, s.183
- 132. Kapmer, s.248
 - Němeček, s.159
 - Pokorný, s.96
- 133. Bollert, W.: F.L.Gassmann, Enciiklopedia dello Spetta-colo, Fondata da casa editrice le maschere, Roma 1958, s.972
- 134. Komma, K.M.: F.L.Gassmann, MGG, V, 1955, s.1434
- 135. Pokorný, s.95
- 136. Srovnej: „Die Briefe Keiserin Maria Theresia an Ihre Kinder und Freunde“, Herausgegeben von Ritter von Arneth, 3.Band, Wien 1881, s.149
- 137. viz Pokorný, s.95
- 138. Volek, T.: Repertoire pražské Spenglerovy divadelní společnosti v sezóně 1793-94, Miscellanea Musicologica, XIV, svazek, 1860, s.5-35
- 139. Volek, T.: Repertoire Nosticovského divadla v Praze z let 1794, 1796-98, Miscellanea Musicologica, XVI. svazek, 1961, s.5-190
- 140. Volek, s.5
- 141. Volek, 1960, s.15
 - Volek, 1961, s.17
- 142. Písemné sdělení archivářky Národního divadla p. Benešové ze dne 7.8.1995
- 143. Písemné sdělení pracovnice divadelního oddělení Národního muzea v Praze M.Trávníčkové ze dne 24.8.1995
- 144. Nettl, P.: Dějiny operního divadla v Československu, s.677
- 145. viz s.30
- 146. Nettl, s.677

147. Například před císařem Josefem II. ve Vídni
148. viz s.69
149. Písemné sdělení Dr.J.Pelikánové z Horáckého muzea v Novém Městě na Moravě ze dne 24.7.1995
150. Soušek,T.: Setkání Josefa II. a Fridricha II. v Uničově, Sborník vlastivědné společnosti musejní v Olomouci, Olomouc 1972, s.123-124
- Seeger,H.: Opernlexikon, B.Auflage, 1981
151. Kux,J.: Geschichte der Königische Stadt Mährich-Neustadt, Mährich Neustadt 1923, s.186
152. Kux, s.184
153. Soušek, s.123
154. Haas,K.: La Contessina - Denkmäler der Tonkunst in Österreich, 21.Jahrgang, 42 bis 44 Band, Wien 1914, s.2
155. Brüxer Zeitung in einem Extrablaa, 3.September 1770, Nr.37, in Haas,K. La Contessina, s.2
156. Haas, s.2
Pohl, s.
157. Haas, s.2
158. Dějiny českého divadla I, Academia, Nakladatelství Čs. akademie věd, Praha 1968, s.371
159. Ze sdělení PhDr. B.Kaňáka, Státní okresní archiv v Olomouci, 15.8.1995 (Soka:622/1995-340)
160. Sdělení Dr.Vl.Goše z Okresního vlastivědného muzea v Šumperku (23.8.1995) a X.Sofkové z Vlastivědného muzea v Olomouci (7.8.1995)

POZNÁMKOVÝ APARÁT

Kapitola č. 3

1. Braun, P.: Biografische Skizze über F.L.Gassmann, Wiener Theater Almanach, 1795, s.42
2. Lettere di Giuseppe Paolucci a Martini, Venezia, 5.Febbraio 1763, Civico museo bibliografico musicale Bologna, s.l 5, 26
3. Pod pseudonymem „Buranello“ je uveden B.Galuppi
4. Catalog of Venezianos Librettos at the University of California, Los Angeles, Berkley 1993, s.783
5. Příloha č.12
6. „GAZMAN“
7. Briefe der Kaiserin Maria Theresia an Ihre Kinder und Freunde, Herausgegeben von Alfred Ritter von Arnetlo, 4.Band, Wien 1881, s.149
8. Catalog of Venezianos Librettos at the University of California, Los Angeles, Berkley 1993, s.783
9. Proksch, J.: Biographisches Denkmal ... von Rudolf Müller, Reichenberg 1874, s.479
10. Například pracovníci Deutsches Theatrum München - písemné sdělení Birgit Pargner (Deutsches Theatrum München, Autographen-Sammlung), 15.12.1995 - záměna s Eduardem Gassmannem (1779-1854). Burgtheater Wien - Archiv, záměna s Theodorem Gassmannem.
11. Lettere di Francesco Maria de Romanis a Martini, Roma 9.Agosto 1769, Civico museo bibliografico musicale Bologna, S.l. 9, 24
12. Komma, K.M.: F.L.Gassmann, MGG, IV, 1955, s.1434
13. Příloha č.13
14. Dohath, G.: F.L.Gassmann als Opernkomponist, Studie zur Musikwissenschaft, 2.Heft, Wien 1914, s.
15. Kosch, F.: F.L.Gassmann als Kirchenkomponist, SMW, 14.Heft, Wien 1927, s.
16. Proksch, s.479

17. Písemné sdělení od ředitele Biblioteca Nazionale Marciana Venezia Dott. Marina Zorziho ze dne 19.8.1995
18. Bohadlo, S.: Mysliveček v dopisech, OPUS Musicum, Brno 1987/88
 - Pečman, R.: Josef Mysliveček, Supraphon, Praha 1981
 - Šagiňanová, M.: Zapomenutá historie, Lidové nakladatelství, Praha 1965
19. Bušek, J.: Za naší hudební minulostí, Hudební výchova, XIII (1932), s.6
20. Prostudované fondy z Archivio di stato Venezia :
 - Avogaria di comuni miscellanea civile e Penale
 - Inquisitori di stato, Processi civilie Criminali
 - Sant uffizio, Processi
 - Esecutori contro La Bestemmia
 - Notarile, Testamenti
21. Pohl, C.F.: Artikel Gassmann in der Allgemeinen Deutschen Biographie, 8. Band, Leipzig, 1878, s.403
22. Köchel, L.: Kaiserliche Hofmusikkapelle, Wien 1864, s.108
23. Braun, P.: Biografische Skizze über F.L.Gassmann, Wiener Theater Almanach, 1795, s.44
24. Hirsching, F.C.: Histor. Literar. Handbuch, II, 1, 1795, s.372-274
25. Eitner, R.: Quellen Lexikon, sv.4, Leipzig 1901, s.165
26. Bollert, E.: Enciclopedia dello Spettacolo, Casa editrice le Maschere, Roma 1958, s.970
27. Gerber, E.L.: Neues historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler, 1791, s.259
28. Komma, K.M.: F.L.Gassmann, MGG, IV, 1955, s.1432
29. Donath, G.: F.L.Gassmann als Opernkomponist, Studie zur Musikwissenschaft, 2. Heft, Wien 1914, s.37
30. Pelcl, F.M.: Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler, 2. Band, Prag 1775, s.182

31. Molitor: Biographische Nachrichten in Molitors Stoff-sammlungen, Musiksammlung der Österreichischen Nationalbibliothek Wien, 2BL, VII, s.19240, s.1-2
32. Československý hudební slovník osob a institucí, Praha 1963, s. 362
33. Pazdírkův slovník naučný, Brno 1907, s.304
34. Kosch,Fr.: F.L.Gassmann als Kirchenkomponist, SMW, Heft 14, Wien 1927, s.219
35. Steinhard,E.V.: Ein alter deutschböhmischer Tonkünstler, Deutsche Arbeit, VII. Jahrgang, 12.Heft, Prag 1908, s.704
36. Musikalisches Conversationslexikon, München 1874, s. 137
37. Dlabacž,J.G.: Allgemeines historischeskünstlerlexikon, Praha 1815, s.445
38. Kheil,K.P.: F.L.Gassmann, Dalibor, roč. 5 (1862), č.36, s.282
39. Bušek,J.: F.L.Gassmann, Za naší hudební minulostí, Hudební výchova roč. XIII (1932), s.6
40. Donath, s.38
41. Kosch, s.240
42. Hossner,R.: Zum 160. Todestag F.L.Gassmann, Die Heimath, Brüx, 20.Jänner 1934, Nr.1, s.1
43. Angermüller,R.: A.Salieri, Musikverlag Emil Katzbiehler, München 1974, s.11
44. Molitor: Biographische Nachrichten in Molitors Stoff-sammlungen - A.Salieri, stránky neočíslované
45. Poštolka,M.: Haydn a naše hudba v 18.století, Státní hudební vydavatelství, sv.9, Praha 1961, s.47, dále Schmid, Schnerich, Unverricht, viz s.194, 196
46. Poštolka, s.90-91
47. Abert,H.: W.A.Mozart, 4.Band, Leipzig 1859, s.324
48. Schurig,A.: W.A.Mozart, Bd1, Leipzig 1913, s.55,302
49. Haas.R.: W.A.Mozart, Potsdam 1933, s.89,95,134,155
50. Jahn,O.: W.A.Mozart, Bd IV, Breikopf und Hörstel, Leipzig 1859, s.147, též Bussey,W.: The „Wienesse Quarteto“ in The Minuet in Mozarts String Quartets, Dissertation, Wien 1974
51. Např.

- a) Mozartův obdiv ke Gassmannovým chrámovým kompozicím
- b) Pararely hudební řeči v operní a chrámové tvorbě (Requiem; „La Contessina“, „Die Entführung aus dem Serail“)
- c) Nechvalný výrok o uvedení opery „La notte critica“ otištěný v :Schiedermair,L.: Die Briefe W.A.Mozarts, 2.Band, bei Georg Müllers, Leipzig 1914, s.214-215. Z této publikace pak vychází Jahn a otiskuje dopis v díle uvedeném pod pozn. č. 50
52. viz s.28
53. Burney,Ch.: Hudební cestopis 18.věku, Státní hudební vydavatelství, Praha 1966, s.262,264-265
54. Ditters von Dittersdorf: Selbstbiographie, in Hill, G.R.: The Concert Symphonies of F.L.Gassmann, Dissertation, Universität, New York 1975, s.16-17
55. Briefe der Kaiserin Maria Theresia an Ihre Kinder und Freunde Herausgegeben von Alfred Ritter von Arneth, 4.Band, Wien 1881, s.148-150
56. viz pozn. č.55, tamtéž s.149
57. Braun, s.52; Josef II. uchovával ještě dlouhou dobu po Gassmannově smrti růže z jeho hrobu.
58. Angerer,P.: Oselige Nacht, Textová studie k nahrávce CD, CH/274618, Wien 1990, s.105
59. Seznam prostudované literatury:
- Aus dem Briefwechsel Maria Theresias mit Josef II., Schulwissenschaftlicher Verlag, Wien, Leipzig, Prag 1917
 - Briefe der kaiserin Maria Theresia und Josefs II., Herausgegeben von Franz Zweybrück, In Comission bei F.Tempsky, Wien 1890
 - Edler,J.T.: Kaiserliche Königliche Hofbuchdruckern und Buchhändlern - Josef II. Ein Traum, 1781, Österreichische Nationalbibliothek Wien, s.453005-B
 - Josef II. als Theaterdirektor, Verlag Teichrich, Wien - Leipzig 1920, ÖNB, s.536849-B
60. „Theaterkapellmeister“
61. Musikalisches ConversationsLexikon, München 1874, s.137,138
62. Donath, s.38

63. Gierach: F. L. Gassmann, Sudetendeutsches Lebensbilder, Reichenberg 1930, s. 104
 64. Molitor, Biographische Nachrichten, F. L. Gassmann, s. 2
 65. Donath, s. 38
 66. Molitor, s. 2
 67. Kosch, s. 219
 68. Sudetendeutsche Lebensbilder, s. 164
 69. Kaiserliche-Königliche Hof-Staabe 1715-1825, Conto Buch der Hofstaaben von 1. November 1774 bis Oktober 1778, Hofkammerarchiv Wien, Nr. 703
 70. Königliche Hof-Staabe, Nr. 703
 71. Kosch, s. 221
 72. Donath, s. 38
 73. Abhandlungen, OMaA, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien Index 730, G 74/1774, k 770, s. 1
 74. Kosch, s. 219
 75. Molitor, s. 3
 76. Sonnleithner, s. 46
- Sonnleithner vydává v roce 1795 ve Wiener Theater Almanach Braunův biograficky pojatý článek, napsaný v roce 1794. Hudební historiografie autora tohoto spisku označuje jako Sonnleithnera
77. Kheil, s. 282
 78. Gerber, F. L.: Neues historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler, 1791, s. 260
 79. Příloha č. 14
 80. Příloha č. 15
- Abhandlungen, Witwen u. Waisen-Sozietät, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, 1757-1799, 1 HMK
81. Kosch, s. 239-240
 82. viz s. 6
 83. Abhandlungen, Witwen u. Waisen-Sozietät, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, 1757-1799, 1 HMK

84. Příloha č. 16
 85. Dlabacž,J.G.:Allgemeines historisches Künstlerlexikon, Praha 1815, s.446
 86. Kheil, s.282
 87. Hossner,R.: Zum 160.Todestag F.L.Gassmann, Die Heimat, Brüx, 20.Jönner 1934, Nr.1, s.1
 88. Musikalisches Conversations-Lexikon, s.137
 89. Gerber, s.260
 90. Pelcl, s.182
 91. Geyer,H.: F.L.Gassmann, Dizionario encyklopedico, sv.3, Torino 1986, s.129
 92. Hirsching,F.C.: Histor. Literar. Hondbuch, II.1, 1795, s.372
 93. Eitner,R.: F.L.Gassmann, Quellen-Lexikon, sv.4, Leipzig 1901, s.165
 94. Bušek, s.7
 95. Kosch, s.221
 96. Donath, s.44
 97. Sudetendeutsche-Lebensbilder, s.164
 98. Köchel, s.13,108
 99. Koma,K.M.: s.1433
 100. Steinhard, s.749
 101. Königliche Hof-Staabe, Nr.703
 102. Königliche Hof-Staabe, Nr.705
 103. Königliche Hof-Staabe, Nr.369
 104. Hofzahlamtsbücher, Particular Rechnung der Kaiserlichen Königlichen Theatral Cassa in Wien 1765, Sammlung der Hofzahlamtsbücher, Hofkammerarchiv Wien, s.385, s.10.
- Za kompozice Gassmannových serenád byla vyplacena z císařské dvorní pokladny částka ve výši 60 florénů.
105. viz Descartes : Rozprava o metodě, Supraphon Praha 1992, Kapitola druhá, Základní pravidla metody
 106. Příloha č.17

107. Příloha č.18
108. viz s.24
109. Abhandlungen OMaA, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, Index 730, 674/1774, k 770
110. „zakladatel“, např. v Čs. hudebním slovníku osob a institucí, Praha 1963, s.362
111. „spoluzakladatel“, např. Bušek, s.7, Eitner, s.165 ... „podnět“, Volek,T.: Osobnosti světové hudby, Mladá Fronda, Praha 1982, s.78
112. Abhandlungen, Witwen u. Weisen - Sozietät, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien 1757-1799, 1 HMK
113. pod číslem 9 (Juniorens)
114. pod číslem 61
115. na posledním místě seznamu
116. Bušek, s.7
117. Donath, s.46
118. Geyer, s.129
119. Hirsching, s.372
120. Kheil, s.282
121. Donath, s.44
122. Gerber, s.257-262
123. spolu s ním je to např. i práce Šafaříkova s názvem Dějiny hudby, Praha 1992, s.137
124. viz s.19
125. Bušek, s.7
126. Příloha č.19
127. Totenbeschauprotokol, Stadtarchiv Wien, Band 68, Nr.182, 1774, s.595173
- Příloha č.20
128. např. Köchel, s.108
129. Wienerisches Diarium, 26.1.1774, č.8, s.7
130. např. Musikalisches-Conversationslexikon, s.138
131. Totenbeschauprotokol, Nr. 182, 1774
132. Pelcl, s.181-183

133. Mazakarini, L.: Hofkomponist zu Tode gestürzt, in Wiener Klassik 1994/95, s.4
134. Steinhard, s.704
135. Příloha č.21
136. Abhandlungen, OMaA, Haus-Hof.Staatsarchiv Wien, Index 730, 674, 1774, k 770, s.13
137. Účet za léky uvádí i Kosch a sice částku 137 zl. a 98 krejcarů z roku 1773, s.221
138. Výčet dle Abhandlungen, s.13-14
139. Bušek, s.7
140. Abhandlungen, s.3-10
141. Mazakarini, s.4
142. Wienerisches Diarium, 26.1.1774, Nr.8, s.7
143. viz s.17-18
144. Braun, s.55
145. Neue Wiener Musik-Zeitung, 1.Jahrgang, 9.September 1852, Nr.37, s.161
146. Bienenfeld, E.: F.L.Gassmann. Der Lieblingskomponist Kaiser Josefs II., Neues Wiener Journal, 13.7.1917, Nr.3513, s.3-4
147. Tonkünstler-Sozietät
148. - Beer, O.: Mozart und das Wiener Singspiel, Dissertation, Wien 1932
- Donath
- Fuchs, M.: Die Entwicklung des Finales in der italienischen Opera buffa vor Mozart, Dissertation, Wien 1932
- Kirkendalle, W.: Fuge und Fugato in der Kammermusik des Rokoko und der Klassik, Dissertation, Wien 1961
- Kosch
- Leuchnter, F.: Kammermusik Werke F.L.Gassmanns, Dissertation, Universität, Wien 1926
149. viz podpisy výpůjček v ÖNB - Musiksammlung (Albertina)
150. 1. Notturmo B-Dur für Chalumeaux, 2 Violinen, Violoncello, 2 Fagott und Kontrabass (Rso 1/UK 25773), Concilium Musicum Wien
2. Trio D-dur für Flöte, Violine und Viola (Rso 1/UK 42124), Concilium Musicum Wien

3. Quartett B-Dur für Oboe, 2 Violinen und Violoncello, Concilium Musicum Wien, CD 3014-2
151. Identifikace dle Programu k představení z roku 1965.
152. Alida Barbassini, Enzo Capuano, Christine Krista, Helmut Wildhaber, Albert Dobmen a jiní
- Wiener Klassik, Gassmann : La Contessina, Verlag Ges mbH, Wien 1994/95
153. viz s.42
154. Příloha č.22
155. Signatura portrétu, uloženém ve Völkerkundemuseum Wien: NB 612,450, otištěn mj. v Pelclovi, J.Balzer, Wiener Klassik 1994/95
156. a) Photo 13 x 18 cm, Restaurierung 1970
b) Gehorgen 1944
c) Bieder : Format 9816/107
157. a) Paul Angerer + Concilium Musicum Wien - viz pozn. č. 150
b) Österr. Rundfunk Wien :
1. viz 150 - 1,2
2. Ouvertüre zu dem Ballett „L´amore artigiano“. Englisch Chamber Orchestra, Michard Bonyng (RS01/S 11719)
3. Ouvertüre in C-Dur, Grosses Wiener Rund-Funkorchester, Max Schönherr (RS01/UK1 7505)
4. Symphonie in B-Dur, Akademischer Orchesterverein Wien, Wolfgang Gabriel (RS01/UK 24196)
c) Österreichische Phonotheek Wien :
Trio per due viole e basso (Concilium Musicum Wien, Paul Angerer), Studio Produktion, 7. Mai 1989, 890015 (sdělení, Dr. Rainer Hubert, 11.3.1996)
d) Musikwissenschaftliches Institut-Universität Wien: Quartett Nr.3 e-moll für 2 violinen, Viola und Violoncello, Concentus Musicus Wien, mit Original instrumenten, Nicolaus Harnoncourt.
e) ÖNB Wien-Musiksammlung (Albertina) - viz c)

f) obchodní síť : viz 150 1/2) (tj. 155 b), 1)

g) odvysílané dílo „L´Operaséria“, 7.května 1994, přenos ze Schuetzingenu, Österreichischer Rundfunk Wien. V Schallarchiv des Österr. Rundfunk však nahrávka není doložena. Nahráno z rozhlasového přijímače O. Leonem, Wien-Meidling.

158. viz s.48

159. Wiener Zeitung, 26.1.1774, Nr.8, s.7

POZNÁMKOVÝ APARÁT

Kapitola č. 4

1. Pazdírkův slovník naučný, Brno 1907, s.304
2. viz s.4-5
3. Chvalkovský, K.: Krátké dějiny české hudby, Praha 1940, s.16
4. Aulich, B.: Alte Musik München 1957, s.138,
Das Grosse Lexikon der Musik, sv.3, Herder, Freiburg, Wien 1980, s.233
Der Musik Brockhaus, Wiesbaden, Mainz 1982, s.203
Encyklopedia muzyczna, Cześć Biograficzna Polskie Wydawnictwo muzyczne, s.240
The New Oxford Companion to Music, Denis Arnold, Oxford University, Oxford, New York 1983, s.743
5. Musikalisches Conversationslexikon, München 1874, s.137
Muzična enciklopedija, Jugoslavski Leksikografski zavod, Zagreb MCMLXXI, s.656
6. Malá encyklopedie hudby, Editio Supraphon, Praha 1963, s.208
Meyers Handbuch über die Musik, Biographisches Institut Mannheim, Wien, Zürich 1971, s.585
Volek, T.: Osobnosti světové hudby, Mladá Fronta, Praha 1982, s.78
7. Dlabacz, J.: Allgemeines historisches Künstler Lexikon, Prag 1815, s.444
8. Pohl, C.F.: Artikel F.L.Gassmann in der Allgemeinen Deutschen Biographie, 8. Band Leipzig 1878, s.402
9. Černušák, G.: Dějiny evropské hudby, Panton, Praha 1974, s.219
10. Československý hudební slovník osob a institucí, Praha 1963, s.362
11. viz sumarizace problémů.
12. Braun, s.184
13. Chvalkovský, s.16
14. Nejedlý, S.: Dějiny české hudby, Nakladatelství Hejda-Tuček - knihkupectví, Praha 1903, s.90
15. Schnierer, M.: Dějiny hudby díl II., PF Č. Budějovice 1992, s.27

16. Šafařík, J.: Dějiny hudby, Praha 1992, s.137
17. Seznam slovníků a encyklopedií, jež neuvádějí Gassmannovo jméno :
 - Belknap Press of Harward University, Press Cambridge, London 1986
 - Contemporary Composers, St. James Press, Chicago, London 1992
 - Corvin, M.: Dictionare encyklopedigue du Theatre, Paris 1991
 - Czerny, P.: Opernbuch, Henschelverlag Kunst und Gesellschaft, Berlin 1982
 - Das Neue Musiklexikon, Max Hesses Verlag, Berlin 1926
 - Die Chronik der Oper, Chronik Verlag, Dortmund 1990
 - Enciklopedijski leksikon mozaik znanja, Muzična umetnost interres, Beograd 1972
 - Endler Opernführer, Pietsch Graz 1980
 - Goertz, H.: Österreichhische Gesellschaft für Musik, Wien, München 1971
 - Great Composers 1300-1900, The H. W. Wilson Company, New York 1987
 - Harward Dictionary of Music, Cambridge 1972
 - Hausswald, G.: Das Neue Opernbuch, Henschelverlag. Berlin 1957
 - Herder Handbuch des Musik - Hunters, Freiburg, Brussel, Wien 1992
 - Il Mondo della musica, Garzanti, 1956
 - International Dictionary of Opera, Volume 1, Copyright, 1993
 - International Whorks in Music and Musicians, Cambridge 1990/91
 - Krause, E.: Oper von A - Z. Veb Deutscher Verlag für Musik, Leipzig 1976
 - Loyd, N.: Grosses Lexiokn der Musik, Bertelsmann Lexikon Verlag, New York, München, Wien 1968
 - Malá encyklopedia muzyki, Poústwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970
 - Metzler komponisten lexikon, Heraus gegeben von Horst Weber, Verlag J.B.Metzler Stuttgart, Weimar 1992
 - Muzikal´naja encyklopedija, Sovjetskaja encyklopedija, Moskva 1973
 - Muzikal´nij encyklopedičeskij slovar´, Moskva 1990
 - Reclams Opera - und Operettenführer, Philipp Reclam Verlag, Stuttgart 1962
 - Rosental, H.: Dictionare del´ opera, Fayard 1974
 - Sachwärtenbuch der Musik, Alfred Kröner Verlag, Stuttgart 1973

- Teatral´najaencyklopedija, Gosudarstvennoe naučnoe izdatel´stvo, Moskva 1961
- Teatral´najaencyklopedija, Sovjetskajaencyklopedija, Moskva 1967
- The Dictionary of Composers, Edited By Charles Osborne - London, Toronto 1977
- The Harrap Opern Guide, A.F. Morley Verlag, London 1970
- The Metropolitan Opera Encyclopedia, D. Hamilton, Hudson 1987
- The New Harvard Dictionary of Music
- Tranchefart, F.: L´opera, Semil 1983
- Zöhling, D.: Die Oper, Westermann, Braunschweig 1981
- 18. Eitner, R.: Quellen Lexikon, sv.4, Leipzig 1901,
Propylöen Welt der Musik, díl 1, s.164-167, Frankfurt am Main 1989, s.394
- 19. Geyer, H.: Dizionarioencyklopädie des Musik Theaters, 2.Band, Piper, München
1987, s.130, Eitner, s.164-167
- 20. Eitner, s.164-167
- 21. Donath, S.: F.L.Gassmann als Opernkomponist, SZMW, 2.Heft, Wien 1914, s.41-52
- 22. Bollert, E.: Enciclopedia dello Spettacolo, Casa editrice Le Maschere, Roma 1958,
s.970-72
- 23. Dlabacž, s.444, „L amore artigiano“
- 24. Pohl, s.402
- 25. Biographie des Musicens, Paris 1883, s.415-417
- 26. Catalog of Venezianos Librettos the University of California, Los Angeles, Berkley
1993, s.783
- 27. Pelcl, F.; Voigt, M.: Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler,
2.Band, Prag 1775, s.181-183
- 28. „Trovinati“
- 29. Kheil, K.P.: F.L.Gassmann, Dalibor, roč.5, 20.12.1862, č.36, S. s.281-82
- 30. „La notecritica“ místo „La notecritica“,
„Il trionfo d´amore“ místo „Il trionfo d´amore“.
- 31. Quoika, Die Musik der Deutschen in Böhmen und Mähren, Berlin 1956, s.86-87,
1767 - „L´operaséria“

32. Komma, s.1435
33. Kunc,J.: Skladby starých mistrů českých v Paříži, Hudební revue 1911, s.368-372
34. viz Soušek, s.123-124
35. Donath, s.48-52
36. Hill,G.R.: A Thematic Catalogue for Musik Gassmanns, Hackensack, NJ. 1976
37. viz HILL, s.105
38. Např. Musikalisches Conversationslexikon uvádí den narození 4.5., ale rok 1723
39. Hůlka,K.: Bibliografie starší české hudby, Dalibor, roč. XXXV (1913), č.41-42, s.277
40. Některé práce uvádějí, že to bylo mezi léty 1741-45. Např. Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhm. Länder, R. Oldenburg Verlag, München 1979, s.419
- Zuckerová,O.: F.L.Gassmann, Textová studie, Musica via historica (45), Editio Supraphon, Praha 1980, s.3
41. viz s.31
42. viz s.32
43. Správně konstatuje např. Zuckerová úlohu skladatele založením této společnosti tím, že se zmiňuje o Gassmannově „podnětu“ ke vzniku této instituce, Zuckerová, s.3
44. viz s.32
45. viz s.32
46. viz kap. IV.1.c)
47. viz s.40
48. viz s.33, 34
49. Zuckerová podtrhuje rok 1757, od kterého lze doložit Gassmannův kontakt s Itálií v souvislosti s provedením opery „Merope“ v Benátkách, avšak bez odkazu na průkazné materiály.
50. viz Hillův katalog G. instrumentálních skladeb
- Refardt,E.: Katalog der Instrumental Musik, Bern 1957, s.23-25
51. Kunc, s.368,372
52. Hůlka, s.277

53. Smolka, J.: plán VI. Helferta na poválečnou repatriaci pramenů k dějinám české hudby, *Opus Musicum*, roč. XXVI (1993), č. 9-10, s. 296-299
54. viz Disertační práce, s. 166, 167
55. Kosch, F.: F. L. Gassmann als Kirchenkomponist SMW, Heft 14, Wien 1927
 - Catalogo delle Musice Ecclesiastiche in Concerto e Pieno leguali si ritrovano nell' Archivio Musicale dell' Fmp i e Reale Capella. Autori, e Maestridi Cappella Reütter, Gasmann, e Bonno., Österreichische Nationalbibliothek Wien-Musik-sammlung Albertina, Nr. 2, Nr. 82-89. Zde zaregistrovány 3 Gassmannovy mše (in B, F, C), 9 Graduale (in C, G, B, B, C, F, G, F, C), trubky, tympány, housle a varhany v následujícím obsazení : 4 hlasy (S, A, T, B), 9 offertorií pro 4 hlasy (S, A, T, B), smyčce, tympány a varhany (in C, C, C, B, C, F, D, A, D) a 4 žalmy pro 8 hlasů, housle, violu, žestě a varhany (č. 1, 4, 6, 9) a 2 hymny pro 4 hlasy, smyčce a varhany (č. 1 in F, č. 2 in C), Regina Coeli pro 4 hlasy, smyčce a varhany; Stabat Mater pro 4 hlasy, smyčce a varhany a Requiem et Dies irae pro 4 hlasy orchestra a varhany.
56. Leuchter, F.: Kammermusik Werke F. L. Gassmanns, Dissertation, Universität, Wien 1926
57. Donath, s. 48-52
58. Refardt, s. 23-25
59. viz Hill, s. 1-5
60. Pazdírkův slovník naučný, Brno 1907, s. 304
61. Československý hudební slovník osob a institucí, s. 362
62. Pazdírek, s. 307
63. Sdělení Mgr. A. Kubíkové (Státní oblastní archiv Český Krumlov, č.j. Sar 2245/95, 25.7.1995)
64. Symfonie z Třeboně, doložené v inventáři Schwarzenberské hudební sbírky, Státní oblastní archiv Č. Krumlov : Symfonia ex F, orch. hl. M. s. 10-11, Symfonia in D, orch. hl. M s. 11-II
65. Další hudebniny, zaznamenané v inventáři Schwarzenberské hudební sbírky, Státní oblastní archiv Český Krumlov :
 1) Quartetto „Viva il bee Regno, d' amore“. ZP. kl. 148-49

- 2) „L'apell musicale“ - Recitativo, kl. MS.310-1
- 3) Aria „GiovINETTE, vaghe...“, kl., 2h., Va.bs.ZP, M s.514-21
- Katalog Schvarzenberské hudební sbírky, SOA Č. Krumlov, ČKII/50, č.18/1905 (sv.1)
66. Straková, T.: Brtnický hudební inventář, časopis Moravského muzea, XLVIII, 1963, s.217
67. Pohanka, J.: Bohemika v zámecké sbírce v Náměšti n. Oslavou, časopis Moravského muzea, Vědy společenské, XLVIII, 1963, s.235
68. Komma, K.M.: F.L.Gassmann, MGGIV, 1955, s.1432-1435
69. Vetterl, K.: Bohumír Rieger a jeho doba, časopis Matice moravská, LII, Brno 1929, s.454
70. Němeček, J.: Nástin české hudby 18. století, Státní vydavatelství krásné literatury a umění, Praha 1955, s.290
71. Sehnal, J.: Die Musik Kapelle des Olmützer Erzbischofs Anton Theodor Colloredo - Waldsee, 1777-1811, Jb,kchm, 1967, s.147, 149
72. Pohanka, s.235
73. Písemné sdělení PhDr. Z.Martínka ze Státního okresního archivu Pelhřimov (27.7.1995, č.j.361/95)
74. Příloha č.24
75. viz Macek, s.3
76. Příloha č.25
77. Příloha č.27
78. Straková, T.; Sehnal, J.; Přibáňová, S.: Průvodce po archiv-ních fondech Ústavu dějin hudby, Brno 1971, s.95
79. Proksch, s.479
80. Příloha č.27, 28
81. Gassmann, F.L.: Sinfonia a quattro con corni da caccia in E, Biblioteca Fondazione Levi Venezia, CF C 204
Gassmann, F.L.: Sinfonia a quattro con corni da caccia in D, Biblioteca Fondazione Levi Venezia, CF C 203

82. Vyšohlíková, J.: Bohemika ve sbírce autografů Státní knihovny v Berlíně, *Miscellanea Musicologica*, Tomus XXII, UK, Praha 1988, s. 110-112
83. V lokalitě Wolfenbüttel se nachází dle katalogu s názvem „Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung“, přepracovaném Klausem Kindlerem, manuskript opery „Amore e Psiché“, (Selbstverlag des Niedersächsischen Staatsarchivs 1990, s. 46)
84. Kunc dle sdělení v článku s názvem „Skladby starých mistrů českých v Paříži“ (*Hudební revue* 1911, s. 368-372) uvádí i „2 sonaty pro kvartet F. L. Gasmanna“
- La rousse de la musique, Librairie Larousse 17 (1), Paris 1975, s. 20, 22. (Zde otištěn „Catalogue de Musique Vocale et Instrumentale, appartenant à plusieurs Boîtes de Musique, à Paris. Pod číslem 20 a 22 z roku 1783 a 1784 zaevidováno i 6 divertiment)
85. Slavíková, J.: Muzeum české hudby v Praze, *Hudební rozhledy* roč. XLVI (1993), č. 9, s. 428
86. *Hudební rozhledy*, s. 428
87. Písemné sdělení PhDr. T. Bednaříka, Státní oblastní archiv v Praze - Křivoklát, č. j. 180/50k - 95, 1. 11. 1995)
88. Písemné sdělení G. Holzhueter z Fürstlich Fürstenbergische Hofbibliothek Donaueschingen 9. 11. 1995)
89. Písemné sdělení p. Sukové, knihovnice Muzea českého venkova, zámek Kačina (2. 11. 1995)
90. Sdělení seniora řádu křižovníků v Praze P. J. Máry (3. 8. 1995), viz též *Hudební rozhledy*, s. 428
91. Sdělení ředitelky Muzea české hudby v Praze PhDr. J. Fojtíkové
92. Zpráva od vedoucího památkového objektu v Náměšti n. Oslavou Vl. Holého ze dne 18. 7. 1995
93. Zpráva od Mgr. M. Škopíka z Ústavu lidové kultury Strážnice, 18. 7. 1995
94. Zpráva od ppk. M. Kasana, Vojenská konzervatoř Roudnice n. Labem (24. 10. 1995)
95. Zpráva od J. Špinara ze Státní vědecké knihovny České Budějovice - pobočka Zlatá Koruna ze dne 7. 2. 1996
96. Sdělení Dr. Hrozného (*Hudební kartotéka Českého rozhlasu v Praze*, 12. 12. 1995)

97. Seznam nahrávek, zaevidovaných v Hudební kartotéce Českého rozhlasu v Praze :

a) Praha

1 - F.L.Gassmann : Symfonie B dur (Orchestra puellarum Pragensis, řídí L.Svárovský)

b) Plzeň

1 - Divertimento pro smyčcové nástroje (Plzeňský rozhlasový orchestr, Vít Micka)

2 - Divertimento B-dur (J.Vodňanský - hoboj, J.Páviček a J.Motlík - viola, L.Píza - violoncello)

3 - Divertimento ES dur (obsazení totéž jako v předchozí skladbě)

4 - Symfonie h moll (Plzeň. rozhlas. orchestr, J.Blacký)

5 - Symfonie E dur (Plzeň. rozhlas. orchestr, V.Micka)

c) Ostrava

1 - Divertimento pro smyčcový orchestr (Komorní orchestr L.Janáčka, umělecký vedoucí Z. Dejmek)

2 - Kvartet č. 2 B dur (J.Kutman - hoboj, Vlast. Mandous - fagot, R.Šrubař - viola, J.Mězka - violoncello)

d) Ústí nad Labem

1 - Divertimento in G pro smyčce (Bendův komorní orchestr, Vz.Hain) - Sinfonia in G (Severočeský symfonický orchestr, B.Berka)

98. Zpráva od T.Punčochářové, komerční oddělení Českého rozhladu Ústí n.Labem (25.1.1996)

99. Seznam nahrávek zaevidovaných v Schallarchiv des Öster. Rundfunk Wien :

1) F.L.Gassmann: Ouvertüre in C Dur (Grosses Wiener Rundfunkorchester, Max Schönherr)

2) Ouvertüre zu dem Ballett „L´amore artigiano“ (English Chamber Orchestra, R.Bonunge)

3) Notturmo B dur für Chalumeaux, 2.Violenen, Violoncello, 2 Fagott und Kontrabass (Concilium Musicum Wien, P.Angerer)

4) Trio D-dur für Flöte, Violine und Viola (Concilium Musicum Wien, P. Angerer)

5) Symphonie in B-Dur (Akademischer Orchesterverein Wien, W.Gabriel)

100. Písemné sdělení Chr. Ihna z Schallarchiv des Bayerischer Rundfunk München (18.12.1995)

101. Seznam nahrávek, zaevidovaných v Schallarchiv des Bayer. Rundfunk München :

- 1) Ouvertüre zur F.L.Gassmanns Komischen Oper „La Contessina“ (Nürbergerer Symphoniker, Helmut Goldmann)
- 2) Divertimento für Streichorchester, c-moll (Münchener Kammerorchester, H. Stadlmair)
- 3) Divertimento D-dur für Oboe, 2 Bratschen und Violoncello (K. Kalmus (Oboe), J. Rieber (Viola), H. Schneider (Viola), R. Buhl (Violoncello))
- 4) Quartett B-dur für Oboe, Viola, Violoncello und Basso Continuo (K. Kalmus (Oboe), G. Schmid (Viola), W. Schneller (Violoncello), Li Stadelmann (Cembalo), F. Höger (Kontrabass))
- 5) Quartett Nr. 3 e-moll (Concentus Musicus Wien, N. Harmoncourt)
- 6) Quintett D-dur für Oboe, Viold´amore, Violine, Viola und Violoncello (K. Hausmann (Oboe), E. Seiler (Viola d´amore), G. Hölscher (Violine), Edith Klein (Viola), K. Brehm (Violoncello))
- 7) Trio G-dur für Flöte, Violine und Viola (K. Bobzien (Flöte), E. Keller (Violine), G. Schmid (Viola); Edition; Kurt Janetzky, F.L.Gassmann, Edition Kunzelman, Schweiz, Deutschland, 1982)
- 8) Trio B-dur für Flöte, Violine und Viola
- 9) Triosonate D-dur für Viola d´amore, Violine, Violoncello und Cembalo (W. Anton (Viola d´amore), Otto Büchner (Violine), K. Brehm (Violoncello), W. Spilling (Cembalo))
- 10) Menuett-Allegro vivace (Die Münchener Solisten Fr. Baeyer)
- 11) Hallberger Bauermenuett (Toni Goth-Sextett - Hackbrett, Zither, Harfe, Violine, Gitarre, Kontrabass)

Pozn.

Seznam prostudovaných katalogů z Bayerischen Staatsbibliothek München :

- Die ehemaligen Musikhandschriftensammlungen der Königlichen Hofkapelle in der Kurfürstlichen Maria Anna in München, Bearbeitet G. Haberkamp, XXXIV, ISBN 3-87328-035-3, 1982, s. 47
- Die Musikhandschriften aus dem Dom zu unserer Lieben Frau in München XXIXI, ISBN 3-87328-050-7, 1987, s. 195

- Die Musikhandschriften der Benediktinerabteilung Ottobeuren, ISBN 3-87328-046-9, 1986, s.102
- Die Musikhandschriften der Dommusik St. Stephan im Archiv des Bistums Passau, XVI, ISBN 3-87328-076-0, 1993, s.78-79
- Die Musikhandschriften der ehemaligen Klosterkirchen Weyarn, Tegernsee und Benediktbeuern, ISBN 3-87328-019-1, Münster 1971, s.68
- Die Musikhandschriften der Fürstlich Oettingen-Wallersteinschen Bibliothek Schloss Harburg, Bearbeitet von Gertraud Haberkamp, XXXVI, ISBN 3-87328-025-6, 1976, s.75-77
- Die Musikhandschriften der Fürstliche Thurn und Taxis Hofbibliothek Regensburg, XXXII, SBN 3-82328-034-5, 1981, s.74-76
- Die Musikhandschriften der St. Michaels Kirche in München, Bearbeitet von Hieslegard - Schneider, XXXVI, ISBN 3-87328-042-6, 1985, s.120-122
- Katalog der Musikdrucke BSB - Musik, Bd.1-17, München, Saur 1988-1992, s.2143

102. Přehled nahrávek dokumentovaných v Supraphonu Praha (dle sdělení J.Freie, 20.11.1995)

1) 3 Divertimentapro hoboje, 2 violy a violoncello (Supraphon 1111 4113)

2) Hudba na zámku v Č. Krumlově - Duet Dony Emilie a hraběte z 3.dějství opery „Il viaggiatore ridicolo“ (Supraphon 12 1292).

103. Seznam nahrávek zaevidovaných v katalozích Sudeten-deutsches Musikinstitut Regensburg (dle sdělení W.Hadera, ředitele institutu ze dne 18.10.1995)

F.L.Gassmann

1) Divertimento G-dur J.Traversflöte, Violine u Basso (affetti Mucicali Insbruck, Car CCD 208)

2) Notturmo B-dur (Concilium Musicum Wien, P.Angerer, Hek Chr CD 74 618)

3) Tui sunt Coeli-Motette (Freiburger Domsingknaben, FMF AM 1119-2, CD), textová studie G.Krombacha

4) Quartett B-dur für Oboe, Viola, Violoncello u. B.C. (Concilium Musicum Wien, P.Angerer, DC Klm 503 014, CD)

5) Quartett B-dur für Oboe, Viola, Violoncello, u. B.C. („Galante Musik aus Wien, Die Barocksolisten, CD, FCD 91 205)

104. Přehled CD nahrávek dostupných ve vídeňské obchodní síti:

1) Quartett B-dur für Oboe, Viola, Violoncello u B.C. (někdy se užívá označení Divertimento B Dur - viz Hill, Panochovo kvarteto), Concilium Musicum Wien, P. Angerer

2) Notturmo B-dur (Concilium Musicum Wien, Paul Angerer)

105. Písemné sdělení :

1) J. Bednáře (zámecká kapela krále Jiřího z Poděbrad), 11/1995

2) L. Nováčka (Československý komorní orchestr), 23.11.1995

3) B. Novotného (Kvartet města Prahy), 17.12.1995

4) J. Svejkovského (Myslivečkům komorní orchestr), 18.11.1995

5) J. Štěpničky (Musici di Praga), 8.11.1995

106. F.L. Gassmann: Divertimento ES dur, B dur, D dur, pro hoboje, 2 violy a violoncello, LP 1111 41136, J. Krejčí, člen Panochova kvarteta, I. Vomáčka 1987

107. F.L. Gassmann : Quartett B-Dur (Divertimento B-Dur für Oboe, 2 Violinen und Violoncello), CD 3014 - Concilium Musicum Wien, P. Angerer, Gröbner - Druck, Oberwacht, Bgld, 1989

108. Dosoudilová, M.: Klasicismus pro pohoru, Tvorba 1987, č.43, s.19

Holubová, E.: Interpretace bez výhrad, Gromovevue roč.23 (1987), č.9, s.5

109. Z dopisů:

P. Angerera, Concilium Musicum Wien, 24.9.1995

Mgr. J. Kulhán, Panochovo kvarteto, 17.9.1995

F.X. Thuriho, 3.10.1995

110. Thuri, F.X.: Hobojová kvarteta F.L. Gassmanna a jejich interpretační problematika v 18. století, diplomová práce, JAMU Brno, Katedra dechová, Praha 1981, s.24

111. Zpráva Víta Charouse (komerční oddělení Čs. televize Praha), 19.10.1995 a H. Hlaváčové (Virtuosi Pragenses Praha), 22.12.1995

112. „La Contessina“ (F.L. Gassmann), Wiener Klassik, 1994/95

Programm zur Oper „La Contessina“, Wiener Kammeroper, Heft 2, 1965/66

- 113. F.L.Gassmann: L' "Opera seria" - Frankfurter Allgemeine Zeitung, Nr.103, s.38, provedeno souborem Concerto Köln, řídí René Jacobs
- 114. F.L.Gassmann, Sudetendeutsche Zeitung, 18.5.1978
- 115. Hemmede, R.: F.L.Gassmann, Komponist, Sudetendeutsches-archiv, Regensburg 1989
- 116. Barančicová, S.: Představujeme - O. Kukal, Hudební rozhledy, roč. XLVI (1993), č.8, s.346-347

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

a) Literatura

- Abert, H.: W. A. Mozart, 4. Band, Leipzig 1859
- Angermüller, R.: A. Salieri, Musikverlag Emil Katzbiehler, München 1974
- Angerer, P.: Konzert bei Maria Theresia, Textová studie k nahrávce, CD 3014-2, Wien 1989
- Angerer, P.: O selige Nacht, Textová studie k nahrávce CD CH/2 74618, Wien 1990
- Archivní humor pobaví i současníky, Českokrumlovské listy 21.10.1995
- Aulich, B.: Alte Musik, München 1957
- Aus Alter Zeit, Brüxer Gedenkbuch, 1. Band, Brüx 1882
- Bakérs Biographical Dictionary of Musicians, Eight Edition, 1992
- Baraněková, S.: Ondřej Kukal, Hudební rozhledy, roč. XLII (1993), č. 8, S. 346-347
- Bielfelder Katalog Klassik Wien, 1/1995
- Bienenfeld, E.: F. L. Gassmann. Der Lieblingskomponist Kaiser Josefs II. Neue Wiener Journal, 13.7.1917, Nr. 3513, s. 3-4
- Binterová, Z.: Umělecké památky okresu Chomutov, PPŽ Chomutov 1979/2, s. 45
- Biographie des Musiciens, Paris 1883, s. 415-17
- Biographisches Lexikon díl I., München 1979, s. 411
- Biographisches Lexikon zur Geschichte der Böhmischen Länder I., Band I., Heribert Sturm Verlag, München - Wien 1979
- Bollert, E.: Enciclopedia dello Spettacolo, Casa Editrice Le Maschere, Roma 1958, s. 970-72
- Braun, P.: Biografische Skizze über F. L. Gassmann, Wiener Theater Almanach, 1795
- Brauner, J.: Ein Brüxer Tonkünstler, Selbstverlag des Comites zu Errichtung eines Gassmann - Denkmals, XXII Jahrgang, Prag 1885, s. 90
- Briefe der Kaiserin Maria Theresia an Ihre Kinder und Freunde. Herausgegeben von Alfred Ritter von Arneth, 4. Band, Wien 1881
- Brüxer Volksblatt an den zu Brüx geborenen Künstler F. L. Gassmann, Brüxer Volks Zeitung, 40. Jahrgang (1917), Nr. 101, Brüx, s. 101

- Brüxer Volks Zeitung, 40.Jahrhang 2.Mai 1817, Nr.101, s.101 (F.L.Gassmann)
- Bude stát za povšimnutí?, Kulturní kalendář Mostecka, Okresní dům osvěty v Mostě, květen 1958, s.17
- Burney,Ch.: Hudební cestopis 18. věku, Státní hudební vydavatelství, Praha 1966
- Bussey,W.: The „Vienesse Quarteto“, in The Minuet in Mozarts String Quartets, Dissertation, Wien 1974
- Bušek,J.: Za naší hudební minulostí - F.L.Gassmann, Hudební výchova, roč. XIII (1932), s.6
- Ceny za rok 1994, Svět a divadlo 1995
- Cori,J.N.: Geschichte der königl. Stadt Brück bis zum Jahre 1788, Brück 1889, s.338
- Černušák,G.: Dějiny světové hudby, Panton, Praha 1974
- Černý,F.: Divadlo v Kotcích, Panorama, Praha 1992
- Československá vlastivěda, Umění - hudba, díl IX., svazek 4, Horizont, Praha 1971
- Československý hudební slovník osob a institucí, Praha 1963. s.362
- Das Grosse Lexikon der Musik, Freiburg, Wien 1980
- Der Musik Brockhaus, Wiesbaden, Mainz, 1982, s.203
- Descartes,R.: Rozprava o metodě, Supraphon, Praha 1992
- Dějiny českého divadla I, Academia, Praha 1968, s.371
- Dictionaire des Grands Musiciens, Larousse 1985, s.234
- Die ehemaligen Musik Handschriftensammlungen der königlichen Hofkapelle und der Kurfürstin Maria Anna in München, Bearbeitet G. Haberkamp, XXXIV, ISBN 3-87328-035-3, 1982
- Die Musik Handschriften aus dem Dom zu Unserer Lieben Frau in München, Ein Chorbuch aus St. Andreas Freising, XXIX, ISBN 3-87328-050-7, 1987
- Die Musik Handschriften der Benediktineraabteilung Ottobeuren, ISBN 3-87328-046-9, 1986
- Die Musikhandschriften der Dom musik St. Stephan im Archiv des Bistums Passau, XVI, ISBN 3-87328-076-0, 1993

- Die Musik Handschriften der ehemaligen Klosterkirchen Weyam, Tegernsee und Benediktbeuern, ISBN 3-87328-019-1, Münster 1971
- Die Musikhandschriften der Fürstlich Oettingen-Wallersteinschen Bibliothek Schloss Harburg, Bearbeiten von Gertraud Haberkamp, XXXVI, ISBN 3-87328.025-6, 1976, s.75-77
- Die Musikhandschriften der Fürstliche Thurn und Taxis Hofbibliothek Regensburg, XXXII, ISBN 3-82328-034-5, 1981
- Die Musikhandschriften der St. Michaels Kirche in München, Bearbeitet von Hieslegard - Schneider, XXXVI, ISBN 3-87328-042-6, 1985, s.120-122
- Ditters von Dittersdorf : Selbstbiographie, in Hill, G.R: The Concert Symphonies of F.L.Gassmann, Dissertation, Universität, New York 1975
- Dlabacž, J.G.: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon, Praha 1815, s.444-447
- Dohlhaus, C.: Brockhaus Riemann Musiklexikon, Sv.1, F.A.Brockhaus, Wiesbaden 1978, s.451
- Donath, G.: Florian Leopold Gassmann als Opernkomponist, Studie zur Musikwissenschaft, 2. Heft, Wien 1914
- Dosoudilová, M.: Klasicismus pro pohodu, Tvorba, č.43, 1987, s.19
- Ein Beitrag zur Geschichte der komotauer Familie Gerstner, Unsere Heimat, 2. Jahrgang, 1924
- Einstein, A.: Das neue Musiklexikon, Max Hesses Verlag, Berlin 1926
- Eitner, R.: Quellen Lexikon, sv.4, Leipzig 1901, s.166-167
- Enciclopedia Garzanti della Musica, Redazioni Garzanti, 1974
- Encyclopédie de la Musique, Tome II, Fasquelle, Paris 1959, s.233-34
- Encyklopedia muzyczna, Czeše Biograficzna Polskie Wydawnictwo muzyczne, s.240
- Erviva Gassmann, in Wiener Klassik, Verlag GesMbH, Wien 1994/95, s.
- Frankfurter Allgemeine Zeitung, 4.5.1994, Nr. 103, s.138
- Gerber, F.L.: Neues historisch - biographisches Lexikon der Tonkünstler, 1791, s.257-262
- Geyer, H.: F.L.Gassmann, Dizionario encyklogedico, sv.3, Torino 1986
- Gierach: F.L.Gassmann Sudetendeutsche Lebensbilder, Reichenberg 1930
- Handschriften Katalog der Bayerische Staatsbibliothek München

- Harward Concise Dictionary of Music, The Belknap, Press of Harward Univ. Press, London, England 1978, s.187
- Havlíková,H.: Kritická noc v opeře, Lidové noviny Praha 12.9.1994
- Havlíková,H.: Muzeum české hudby v Praze, Hudební rozhledy, roč. XLVI (1993) č.9, s.428-430
- Havlíková,H.: Opera je křehká květina, Divadelní noviny, 7.3.1995
- Hemmede,R.: Zum 260. Geburtstag F.L.Gassmann, Sudetendeutsches Archiv, Regensburg, 1989
- Hervorragende Mähner aus dem böhmischen Erz-und Mittel- gebirge, Erzgebirgs Zeitung, II. Jahrgang, 1881, s.77-78
- Hill,G.R.: A Thematic Catalogue for Musik Gassmanns, Hackensack, NJ, 1976
- Hill,G.R.: F.L. Gassmann, in The New Grove Dictionary of Musik and Musicians, standley Sadie, 7.1.1980
- Hill,G.R.: The Concert Symphonies of F.L.Gassmann, Dissertation, Universität, New York 1975
- Hirsching,C.F.: HistorischliteraturHand - Buch II. 1975, s.372-374
- Historický průvodce a zajímavosti města Chomutova, CN 1978
- Holubová,E.: Interpretace bez výhrad, Gramorevue, roč.23 (1917) č.9, s.5
- Hossner,R.: Zum 160. Todestag F.L. Gassmann, Die Heimat, Brüx, 20 Jänner 1934, Nr.1, s.1
- Chvalkovský,K.: Krátké dějiny české hudby, Praha 1940, s.16
- Jahn,O.: W.A.Mozart, Bd IV, Breitkopf und Hörtel, Lepzig 1859, s.147
- Janetzky,K.: F.L.Gassmann, Edition Kunzelman, Switzerland, Deutschland, 1982
- Jentscher,K.: Aus dem Leben des Tonkünstler F.L.Gassmann, Erzgebirgs Zeitung, 14.Jahrgang, Teplitz, 1893, s.43
- Kamper,O.: Hudební Praha 18. věku, Melantrich, Praha 1935
- Katalog der Musikdrucke der Bayerischen Staatsbibliothek München, München 1988-92
- Katalog RISM Österreich, Wien
- Kheil,K.P.: F.L.Gassmann, Dalibor, roč.5, 20.12. 1862, č.36, s.281-82

- Kirkendalle, W.: Fuge und Fugato in der Kammermusik des Rokoko und der Klassik, Diessertation, Wien 1961
- Kleine Wiener Musikgeschichte, Paul Neff Verlag, Wien 1947, s.144
- Klement, M.: Hudba na zámku v Českém Krumlově, textová studie k nahrávce, LP 1121291-92, Supraphon Praha, 1972
- Knaus Musiklexikon von Reiner E. Moritz, Zürich 1982, s.304
- Komma, K.M.: F.L.Gassmann, MGG IV, 1955, s.1432-1435
- Kosch, Fr.: F.L.Gassmann als Kirchenkomponist, SMW, Heft 14, Wien 1927
- Köchel, L.: Kaiserliche Hofmusikkapelle, Wien 1869
- Krombach, G.: F.L.Gassmann, textová studie k nahrávce CD AM 1119-2, Freiburg 1994
- Kudláčková, J.: C. Goldoni, Mirondolina, Národní divadlo, Praha 1992
- Kummer, W.: Brüx als Musikstadt, Deutsche kommunal Verlag, Berlin - Friedeman, 1929, s.57
- Kunc, J.: Skladby starých mistrů českých v Paříži, Hudební revue 1911
- Kux, J.: Geschichte der Königlichen Stadt Mährisch-Neustadt, Mährisch Neustadt 1923
- La rousse de la musique, Litteraire Larousse, Paris 1975
- Leuchter, F.: Kammermusik Werke F.L.Gassmanns, Dissertation, Universität, Wien 1926
- Ludwig, F.: Kurzgefasste Musikgeschichte des Erzgebirgs, Verlag Kaaden, 1924
- Macek, P.: Hvězdy hudebního nebe minulosti, Rozvoj, roč. 41 (20.3. 1991), č.12, s.3
- Malá encyklopedie hudby, Obzor, Bratislava 1969, s.181
- Mazakarini, L.: Hofkomponist zu Tode gestürzt, in Wiener Klassik 1994/95, s.4-5
- Meyers Handbuch über die Musik, Bibliographisches Institut, Mannheim, Wien, Zürich 1971
- Musikalisches Conversations Lexikon, München 1874, s.137-138
- Muzična Enciklopedija, Jugoslavski Leksikografski zavod, Zagreb MCMLXXI, s.656
- Návrat Jihočeského divadla, Českobudějovické listy, 3.7.1993
- Nejedlý, Z.: Dějiny české hudby, nakladatelství Hejda - Tuček 1903, s.89-90
- Nekritické potěšení z Gassmannovy kritické noci, Zemědělské noviny, Praha 4.2.1995
- Nekrolog, Neue Wiener Musik - Zeitung, I. Jahrgang (1852), Nr.37, s.161

- Nettl,P.: Vývoj operního divadla v Československu, Československá vlastivěda, díl 8, Umění, Praha 1935
- Neue Formen des konzerts mit Musik der Klassik - und Moderne, Kasseler Musiktage, 1. November 1974
- Neue Wiener Musik-Zeitung, 1. Jahrgang, 9. September 1852, Nr.37, s.161
- Neues historisch biographisches Lexikon der Tonkünstler, Leipzig 1812, s.258
- Němeček,J.: Nástin české hudby 18. století, Státní vydavatelství krásné literatury a umění, 1955
- Nicastro,G.: Goldoni e il teatro del Secolo Settecento 1974, in Kudláčková,J.: C. Goldoni : Mirandolina, Národní divadlo, Praha 1992
- Novák,V.: Gassmann opět před divadlo?, Severočeské noviny, Deník Mostecka, roč.2 (21.2.1994), č.43, s.8
- Nützlader,R.: Salieri als Kirchenmusiker, Wien 1924
- Oberdorffer,K.: F.L.Gassmanns Eltern, Brüxer Zeitung, 30.11. 1929, s.
- Oslavy se přiblížily, Českobudějovické listy 13.9.1994
- Österreich Musikzeitschrift, 24. Jahrgang (1969), Nr.7
- Pahlen,K.: Musiklexikon der Welt, Orell Füssli Verlag, Zürich 1956, s.102
- Pazdírkův slovník naučný, Brno 1907, s.304
- Pelcl,F.; Voigt, M.: Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler, 2. Band, Prag 1775, s.181-183
- Petronio,G.: Goldoni jako divadelní básník, v Kudláčková, J: C. Goldoni - Mirandolina, Národní divadlo, Praha 1992
- Pilková,Z.: Doba osvícenského absolutismu (1740-1810), Hudba v českých dějinách, Editio Supraphon, Praha 1983
- Pipers Enzyklopädie des Musiktheaters, Sv.2, Piper, München, Zürich 1987, s.336-337
- Pohanka,J.: Bohemika v zámecké sbírce v Náměšti n. Oslavou, časopis Moravského muzea, Vědy společenské, XIVIII, 1963, s.235
- Pohl,C.F.: Artikel Gassmann in der Allgemeinen Deutschen Biographie, 8. Band, Leipzig 1878

- Pokorný,J.: Bustelli a jeho hudební pozůstalost, *Miscellanea Musicologica*, XXXIII, Praha 1992, s.92,96,97,106
- Poštolka,M.: Haydn a naše hudba v 18. století, Státní hudební vydavatelství, sv.9, Praha 1961, s.37
- Programm des Süddeutschen Rundfunk, 14. August 1984
- Programmvorschlag des Südwestdeutsches Kammerorchester Pforzheim GMBH, Schloss Brühl, 29. September 1990
- Proksch,J.: Biographisches Denkmal von Rudolf Müller, Reichenberg 1874, s.479
- Propyläen Welt der Musik, díl 1., Frankfurt am Main, 1989, s.394
- Racek,J.: Česká hudba, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958
- Refardt E.: Katalog der Instrumental Musik, Bern 1957, s. 23-25
- Rossi,F.: La Fondazione levi di Venezia, Catalogo del fondo musicale, Sené III, Edizioni Fohdazione levi Venezia, 1986, s. 174
- Rychnovsky,E.: F.L.Gassmann, Erzgebirgs Zeitung, 24. Jahrgang, Teplitz, 1903, s.271-272
- Seeger,H.: Opernlexikon, 3. Auflage, 1981, s.
- Seeger,H.: Opernlexikon, Henschelverlag kunst und Gesellschaft, Berlin 1986, s.254
- Sesini,U.: Catalogo della Biblioteca del Liceo Musicale di Bologna, volume V, Libretti D 'Opera in Musica, Forni editore Bologna, 1943, s.207-208
- Sehnal,J.: Die Musikkapelle des Olmützer Erzbischofs Anton Theodor Colloredo - Waldsee 1777 - 1811, Jb, Kchm, 1967
- Schaal,R.: Handschriften-Kopien aus der Wiener Musiksammlung von A. Fuchs, Wien 1974
- Schaller,R.: Topografie Čech, díl VII., Žatecký kraj, 1787, s.219
- Schiedermaier,L.: Die Briefe W.A.Mozarts, 2.Band, bei Georg Müllers, München und Leipzig 1914, s.214-215
- Schmid,E.F.: J.Haydn, und seine Flötenuhr, Zeitschrift für Musikwissenschaft, X/V Jahrgang, 4. Heft, Leipzig 1932, s. 193-221
- Schnerich,A.: J.Haydn und seine Sendung, Amalthen Verlag, Wien 1926

- Sinkovicz, W.: Spektakel müssen sein in Wiener Klassik, Verlag Ges Mbh, Wien 1994/95, s.12
- Slavíková, J.: Muzeum české hudby v Praze, Hudební rozhledy, roč. XLV (1993), č.9, s.428
- Smolka, J.: Plán VI. Helferta na poválečnou repatriaci pramenů k dějinám české hudby, Opus Musicum, roč. XXVI (1993), č.9-10, s.296-299
- Sohlhaus Musiklexikon, Sohlhaus Verlag, sv. 2, Stokholm 1952, s.492-93
- Somfai, L.: F.L.Gassmann - Sinfonia in AS, Textová studie, Editio Musica, Budapest 1970
- Sonnbeithner: Briefe über die Wienerische Schaubühne, Herausgegeben von Hilde Haider - Pregler, Verlagsanstalt, Graz 1768, S.69-70
- Souborný hudební katalog, Národní knihovna Praha - hudební oddělení, Praha 1982
- Soušek, T.: Setkání Josef II. a Fridricha II. v Uničově, Sborník vlastivědné společnosti musejní v Olomouci, Olomouc 1972, s.123-124
- Srb - Debrnov : Dějiny hudby v Čechách a na Moravě, nákladem Muzea království českého, Praha 1891
- Steinhard, E.V.: Ein alter deutsch böhmischer Tonkünstler, Deutsche Arbeit, VII.Janrgang, 12.Heft, Wien 1927
- Stieger : Opernlexikon, Verlag bei Hans Schneider, Teil 1, 1.Band, Tutzing 1975, s.390
- Straková, T.: Brtnický hudební inventář, časopis Moravského muzea, XLVIII, 1963
- Straková, T.; Sehnal, J.; Přibáňová, Sv.: Průvodce po archiv-ních fondech Ústavu dějin hudby, Brno 1971
- Strohm, R.: La Contessina. Die italienische Oper im 18. Jahrhundert. Wilhelmshaven, Taschenbücher zur Musik Wissenschaft, Nr.25, s.278-290
- Sudetendeutsches Kulturalmanach, Nr.III, s.91
- Sudetendeutsches Lebensbilder, Reichenberg 1930
- Sudetendeutsche Zeitung, 18.5.1978
- Šafařík, J.: Dějiny hudby, Nakladatelství Učitelstvé unie, Praha 1992
- The Mellen Opera reference index, Opera Premieres, Volume 13, 1992
- The New Oxford Compositio nto Music, Oxford University, 1983, s.743

- The Oxford Compositio to Music London. Oxford University press New York, Toronto 1960, s.116
- Thuri, F.X.: Hobojová kvarteta F.L.Gassmanna a jejich interpretační problematika v 18. století, Diplomová práce, Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 1981
- Tichý, A.: Netolerujese mě to, co mužům, Svět a divadlo 1995, s.18
- Unverricht, H.: Geschichte der Streich-trios, Verlag bei Hans Schneider, Tutzing 1969
- Veröffentlichungen der Niedersächsischen Archivverwaltung, Selbstverlag des Niedersächsischen Staatsarchiv, Heft 5, Wolfenbüttel 1990, s.46
- Vetterl, L.: Bohumír Rieger a jeho doba, časopis Matice moravská, LII, Brno 1929
- Volek, T.: Čtyři studie k dějinám hudby 18. století, Miscellanea Musicologica, VI, 1958
- Volek, T.: Hobojová divertimenta F.L.Gassmanna, textová studie k nahrávce, LP 111141136 Supraphon, Praha 1987
- Volek, T.: Osobnosti světové hudby, Mladá Fronta, Praha 1982
- Volek, T.: Repertoire Nosticovského divadla v Praze z let 1794, 96-98, Miscellanea Musicologica, Sv. XVI, 1961, s.190
- Volek, T.: Repertoire pražské Spenglerovy divadelní společnosti v sezóně 1793-94, XIV, 1960, s.5-26
- Vondráček, J.: Dějiny českého divadla, Orbis, Praha 1956
- Vrkočová, L.: Domovem hudby, Panton, Praha 1988
- Musicologica, Tomus XXII, UK Praha 1988
- Quoika : Die Musik der Deutschen in Böhmen und Mähren, Berlin 1956
- Wiener Klassik, Gassmann : La Contessina, Verlag Ges MbH, Wien 1994/95
- Zechmeister, G.: Die Wiener Theater nächst der Burg nächst dem Kärnthnerthor von 1747 bis 1766, Theater Geschichte Österreichs, Bd 3/2, Wien 1971
- Zuckarová, O.: F.L.Gassmann : Divertimento C moll, textová studie, Musica viva Historica, Supraphon, Praha 1980, s.3

b) Prameny

- Abhandlungen, OMaA, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, Index 730, G 74/1774, K 770.

- Abhandlungen, Witwen u. Waisen-Sozietät, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien 1757-1799, 1 HMK
- Biographische Nachrichten in Molitors Stoffsammlungen, Musiksammlung der Österreichischen Nationalbibliothek Wien, 2 BL, VII, S.19240
- Catalogo delle Musiche ecclesiastiche in Concerto e Pieno leguali si ritrozano nele Archivio Musicale, Musiksammlung der Österreichischen Nationalbibliothek Wien, Nr.2, No.2456/INVI s.82-89
- Hofzahlamtsbücher, Particular Rechnung der Kaiserlichen Königlichen Theateral Cassa in Wien 1765, Sammlung der Hofzahl amtsbücher, Hofkammerarchiv Wien, S.385, s.10,12
- F.L.Gassmann, Gesellschaft der Musikfreunde Wien, Rukopis, blíže neoznačeno
- F.L.Gassmann : Requiem, originál, Okresní muzeum Most, č. inv. Hha 110
- Kaiserliche - Königliche Hof-Staabe 1715-1825, Conto Buch der Hof Staaben von 1. November 1774 bis Oktober 1778, Hof-kammerarchiv Wien, Nr. 170,353,354,369,370,703,705, S.168-173
- Lettere di Francesco Maria de Domanis a Martini, Roma, 9. agosto 1769, Civico museo bibliografico musicale Bologna, S.I 9.24
- Lettere di Giuseppe Paolucci a Padre Padrone Colendissimo, Venezia, 5 Febbraro 1763, Civico museo bibliografico musicale Bologna, S.I.5.26
- Matricula Gymnasy Academici, Archiv města Chomutov, Okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani, blíže neoznačeno
- Matrika narozených v řk. fary Most, Archiv města Most, Státní oblastní archiv Litoměřice, s.118/4.P.456
- Sinfonia ex DIS č. 19, Okresní muzeum Pelhřimov, S. 3/3607
- Sinfonia a quattro con corni da caccia, Biblioteca Fondazione Levi Venezia, ČF C 204
- Sinfonia a quattro con corni da caccia, Biblioteca Fondazione Levi Venezia, S. CF C 203
- Stavba a projekt pomníku F.L.Gassmanna, Archiv města Mostu, Státní okresní archiv Most, 1904-17, S.1/9-938
- Totenbeschauprotokol, Stadtarchiv Wien, Band 68, Nr.182, 1774, s.595173

SEZNAM PŘÍLOH

1. Vojtěch Popel z Lobkovic - foto
2. Jezuitské gymnázium Chomutov - foto
3. Matricula gymnasy academici ze Státního oblastního archivu Kadaň pro oblast Chomutov, titulní stránka
4. Dopis A.Markla z Vídně mosteckému „Výboru pro zřízení Gassmannova pomníku“ ze dne 24.5.1905, originál
5. Dopis mosteckého starosty profesoru Trautzlovi do Vídně ze dne 19.5.1914, originál
6. Poukázka od mosteckého starosty prof. Trautzlovi do Vídně ze dne 5.5.1917, originál

7. Seznam pozvaných hostů na slavnostní odhalení Gassmannova pomníku 4.5.1917 v Mostě
8. Seznam finančních příspěvků pro dostavbu Gassmannova pomníku, shromažďovaných mosteckým Městským úřadem
9. Pomník F.L.Gassmanna před Městským divadlem v Mostě - foto
10. Okresní muzeum Most - foto
11. Busta F.L.Gassmanna z Okresního muzea Most - foto
12. Lettere di Giuseppe Paolucci Padre Padrone Colendissimo, Venezia, 5. Febraro 1763, Civico museo bibliografico musicale Bologna, S.I. 5/26, přepis originálu
13. Lettere di Francesco Maria de Domanis a Martini, Roma, 9. Agosto 1769, Civico museo bibliografico musicale Bologna, S.I. 9/24, přepis originálu
14. Kaiserliche - Königliche Hof - Staabe 1714-1825, Hofkammerarchiv Wien, kopie originálu
Biographische Nachrichten in Molitors Stoffsammlungen - F.L.Gassmann, ÖNB - Musiksammlung, kopie originálu
F.L.Gassmann, blíže neoznačený rukopis z Gesellschaft der Musikfreunde Wien
15. Kopie Návrhu císařovny Marie Teresie na jmenování F.L.Gassmanna c.k. dvorním kapelníkem (11.3.1772), Abhandlungen Witwen u Waisen-Sozietät, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, originál
16. Kopie žádosti F.L.Gassmanna o ustanovení c.k. dvorního kapelníka, Abhandlungen, Witwen u. Waisen-Sozietät, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, originál
17. Kopie titulní stránky libreta k singspielu „Don Quichott von Mancia“, Stadtbibliothek Wien
18. Kopie titulní stránky libreta k opeře „Die Gräfin oder der Übelangebrachte Stolz“, Österreichisches Theatermuseum Wien

19. Foto dvou možných variant původního místa Gassmannova úmrtního domu ve vídeňské Strauchgasse - Wien 1.
20. a) Kopie Totenbeschauprottokol z Wiener Stadtarchiv
b) Kopie Wienerisches Diarium, 26.Jänner 1774, Nr.8
c) Kopie Specification, Abhandlungen, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien
21. Foto Michaeler Kirche Wien. Místo posledního rozloučení
22. Foto ulice s Gassmannovým jménem, Wien - Meidling
23. Catalogo delle Musiche ecclesiastiche, titulní stránka, kopie, ÖNB Wien - Musiksammlung Albertina, kopie originálu
24. Gassmann, F.L.: Sinfonia ex D, č. 19, Okresní muzeum Pelhřimov, kopie titulní stránky
25. Gassmann, F.L.: Requiem, originál (fragment), Okresní muzeum Most, kopie titulní stránky
26. Gassmann, F.L.: Sinfonia da caccia ex E, Biblioteca fondazione levi Venezia, kopie titulní stránky
27. Tabulka lokalit uchovávajících Gassmannovo dílo (Čechy, Morava, Rakousko, Bavorsko, Itálie - výběr)
28. Mapky znázorňující lokality, jež uchovávají Gassmannovo dílo
29. Seznam členů řádu Tonkünstler-Sozietät, Haus-Hof-Staatsarchiv Wien, kopie originálu

**UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

***Biografie Floriana Leopolda Gassmanna
v kontextu hudební publicity***

Rigorózní práce

2009

Mgr. Karel Dichtl

Anotace a prohlášení

Studium gassmannovské hudební historiografie s následnou identifikací rozporuplných informací zejména biografického charakteru vyvolalo potřebu znovu prověřit její hodnotu v konfrontaci s řadou archivních některých nepublikovaných dokumentů domácí i zahraniční provenience a tudíž učinit novodobý pohled na skladatelovu osobnost F.L.Gassmanna(1729-74) na základě informací získaných ze 49 česko-moravských a 40 zahraničních institucí.

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně s uvedením veškeré použité literatury a pramenů.

Mgr. Karel Dichtl
Sídliště 387
Velešín 382 32
Okr. Český Krumlov

Ve Velešíně 28.12.2009

Upřímné poděkování od autora této práce za cenné informace, rady a zpřístupnění archivních dokumentů zasluhují následující instituce a osobnosti :

1) České

- Arcibiskupský zámek a zahrady Kroměříž - Ing. J. Čermák
- Břevnovský klášter Praha - P.P. Siostrzonek
- Česká televize, komerční oddělení - V. Charous
- Československý komorní orchestr Praha - L. Nováček
- Český rozhlas Praha, dokumentace - Dr. E. Hrozná
- Český rozhlas Ústí nad Labem - T. Punčochářová
- Horácké muzeum Nové Město na Moravě - PhDr. J. Pelikánová
- Jihočeská komorní filharmonie České Budějovice - O. Kukal
- Křižovnický klášter Praha - P.J. Mára, V. Slavíček
- Kvarteto Města Prahy - B. Novotný
- Moravské zemské muzeum Brno, oddělení dějin hudby - PhDr. F. Malý, p. Buriánková
- Moravský zemský archiv Brno - PhDr. P. Balcárek
- Muzeum české hudby Praha - PhDr. J. Fojtíková
- Muzeum českého venkova Kačina - p. Suková
- Myslivečkův komorní orchestr - J. Svejkovský
- Národní divadlo Praha, archiv - Z. Benešová
- Národní knihovna Praha, hudební odd. - prom. fil. Z. Petrášková
- Národní knihovna Praha
- Národní muzeum Praha, divadelní odd. - M. Trávníčková
- Národní muzeum Praha, knihovna - PhDr. P. Mašek

- Obecní úřad Dub nad Moravou
- Okresní archiv Cheb - J.Mimra
- Okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani
- Okresní archiv Karlovy Vary
- Okresní muzeum Chomutov - JUDr. A. Kalista CSc., E. Šamšulová
- Okresní muzeum Karlovy Vary - PhDr. Kasková
- Okresní muzeum Most - p. Kvapilová
- Okresní muzeum Pelhřimov - PhDr. M. Kvášová
- Okresní muzeum Šumperk - PhDr. V. Goš
- Panochovo kvarteto Praha - Mgr. J. Kulhan
- Státní oblastní archiv Český Krumlov - J. Zálaha
- Státní oblastní archiv Liberec - H. Chocholoušková
- Státní oblastní archiv Litoměřice - prom.hist. L. Dušek, CSc.
- Státní oblastní archiv Olomouc - PhDr. Vl. Spáčil
- Státní oblastní archiv Praha - Křivoklát - PhDr. T. Bednařík
- Státní okresní archiv Most - PhDr. J. Sýkorová, Mgr. T. Víšek - Státní okresní archiv Pelhřimov - PhDr. Z. Martínek
- Státní vědecká knihovna Č. Budějovice, pobočka Zlatá Koruna - J. Špínar
- Státní vědecká knihovna Liberec - V. Kříček
- Strahovský klášter Praha - J. Pařez
- Supraphon Praha, dokumentace - J. Frei
- Univerzitní knihovna Brno
- Ústav hudební vědy při MU Brno - Prof. PhDr. R. Pečman, DrSc., Mgr. P. Macek
- Virtuosi Pragenses Praha - H. Hlaváčová
- Vlastivědné muzeum Olomouc - X. Sofková
- Vojenská konzervatoř Roudnice nad Labem - pplk. M. Kasan
- Zámek Náměšť nad Oslavou
- Zámek Strážnice - Mgr. M. Škopík
- Zámek Valtice

- Mgr. J. Bednář, Poděbrady
- J. Gregorová, Velešín
- p. Jáchymovský, Karlovy Vary
- PhDr. A. Němcová, Brno
- PhDr. Pachovský, Karlovy Vary
- PhDr. T. Straková CSc., Brno
- Z. Šperlingová, Velešín

Sponzoři zahraničního výzkumu :

- Firma „Moka“ - E. Moková, Velešín
- Restaurace „U zlaté podkovy“ - Ing. S. Bůžek, Velešín

2) Zahraniční

a) Rakousko

- Doblinger Musikhaus Wien
- Gesellschaft der Musikfreunde Wien
- Haus-Hof-Staatsarchiv Wien - Prof. Dr. Chr. Thomas, Dr. Fr. Dirnberger
- Hofkammerarchiv Wien - Dr. G. Mraz, Herr Mastböck
- Musiksammlung der Österreichische Nationalbibliothek Wien - Herr Gassner und andere Arbeiter
- Musiksammlung der Stadtbibliothek Wien
- Musikwissenschaftliches Institut Wien - Universität - Univ. Doz. Dr. Th. Antonicek, K. Fleischacker und andere Arbeiter
- ORF - Zentrum Wien - Dr. P. Dusek, Dr. A. Szatecsny (Schallarchiv des Österreichischen Rundfunk)
- Österreichische Nationalbibliothek Wien - Herr Raberger und andere Arbeiter
- Österreichische Phonotheek Wien, Dr. Rainer Hubert
- Österreichische Theaternuseum Wien

- RISM Wien - Dr. Jahn
 - Stadtarchiv Wien - Rathaus
 - Stadtbibliothek Wien - Rathaus, Herr Andert
 - Theater an der Wien, Peter Back - Vega
 - Völkerkundemuseum Wien
 - Wiener Staatsoper - Dr. R. Bletschacher (Scheffdramaturg)
-
- P. Angerer - Concilium Musicum Wien
 - G. Brosche - Hofrat der Österreichischen Nationalbibliothek Wien
 - Otto Leon, Wien - Meidling
 - Therese Peschek, Wien - Rijswijk

b) Německo

- Archiv des Bistums Passau - Dr. H.W. Wurster
- Bayerischer Rundfunk München - Chr. Ihn
- Bayerische Staatsbibliothek München - Dr. D. Billen
- Bayerische Staatsoper München
- Bischöfliche Administration der Heiligenkapelle Altötting - Dr. R. Bauer
- Deutsches Theatermuseum München - H. Fryda, B. Pargner
- Fürstlich Fürstenbergische Hofbibliothek Donaueschingen - G. Holzhüter
- Katholisches Pfarramt St. Andreas Teisendorf
- Katholisches Stadtpfarramt „Maria Himmel-Fahrt“ Aichach
- Landesbibliothek Schloss Ehrenburg-Coburg - S. Strätter
- Musiksammlung der Bayerischen Staatsbibliothek München
- RISM- München
- Sudetendeutsches Musik Institut Regensburg - W. Hader, Dr. T. Fuchs
- Theater am Görtnerplatz München
- Universitätsbibliothek der Katholischen Universität Eichstätt Dr. K. W. Littger
- Universitätsbibliothek Augsburg - Dr. P. B. Rupp
- Hugo Ehman - Wasserburg IB

c) Itálie

- Archivio di stato Venezia
- Biblioteca della fondazione Levi Venezia - Fr. Rossi
- Biblioteca del Conservatorio Napoli - A. Bivash
- Nazionale Biblioteca Marciana Venezia - Dott. M. Zorzi
- Museo civico bibliografico musicale Bologna - Dr. M. Armellini

OBSAH

I.	ÚVOD	1
II.	HUDEBNÍ ČECHY 18.STOLETÍ A FLORIAN LEOPOLD GASSMANN	3
1.	Vztah k rodišti	4
	a) Mostecké a chomutovské hypotézy	6
	b) Postoj rodného města ke skladateli	11
2.	Karlovarské otazníky a realizace operní produkce	20
III.	VE SLUŽBÁCH CÍSAŘSKÉHO DVORA	27
1.	Italské intermezzo	28
2.	Role skladatelovy osobnosti ve vídeňském hudebním životě	31
IV.	ZHODNOCENÍ HISTORIOGRAFICKÉHO PŘÍSTUPU KE GASSMANNOVĚ TVŮRČÍ OSOBNOSTI A PODÍL SKLADATELOVY PRODUKCE V DNEŠNÍM HUDEBNÍM ŽIVOTĚ	47
1.	Problémové otázky historiografického pohledu	48
2.	Identifikace a komparace českých, moravských a některých zahraničních lokalit	53
3.	Snaha o realizaci české koncepce „renesance“ Gassmannova tvůrčího odkazu	62
V.	ZÁVĚR	65
	Poznámky	70
	Seznam literatury a pramenů	102
	Seznam příloh	113 - 114
	Přílohy	115